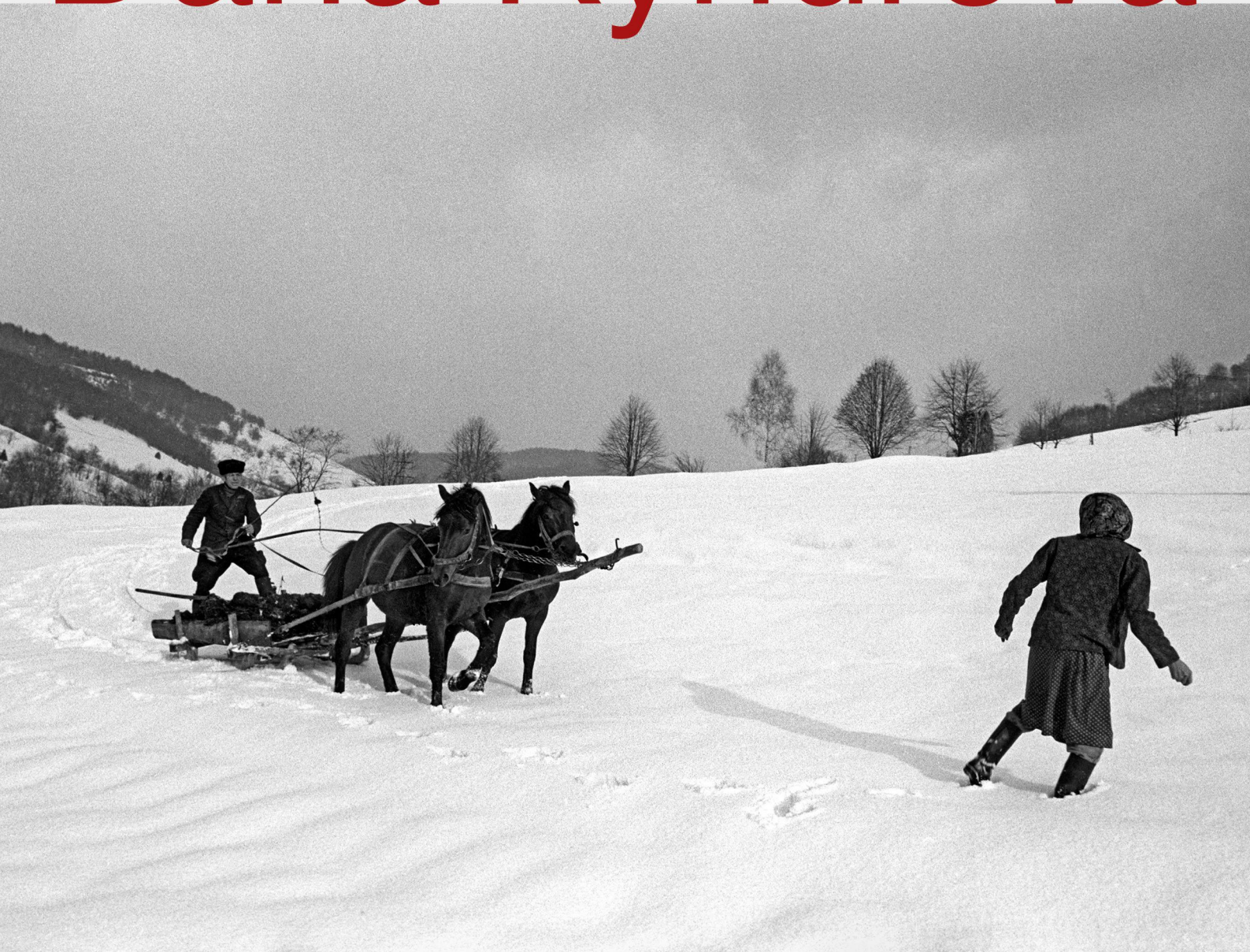


Dana Kyndrová



Slezská univerzita v Opavě
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie
Opava 2013

MAGISTERSKÁ TEORETICKÁ PRÁCE

Martin Wágner

Dana Kyndrová

MAGISTERSKÁ
TEORETICKÁ PRÁCE

Obor: Tvůrčí fotografie

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Vladimír Birgus

Oponent: Odb. as. Mgr. Václav Podestát

Martin Wágner

Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě

Institut tvůrčí fotografie

Opava 2013

Abstrakt:

Text se zabývá činností přední české dokumentaristky Dany Kyndrové v oboru fotografie v letech 1973–2013. V sledovaném období přibližuje jednak realizaci vlastních fotografických projektů, jednak rekapituluje kurátorskou činnost při pořádání výstav fotografií z našich novodobých dějin. Práce zároveň pojednává o oboru dokumentární fotografie jako takové. Rozebírá její problematiku a možnosti užití soudobých dokumentárních snímků.

Klíčová slova:

Dana Kyndrová

Dokumentární fotografie

Humanistická fotografie

Fotografie česká

Abstract:

The text summarize works of Dana Kyndrova, the prominent Czech documentary photographer, taken in the period of the years 1973–2013. Within this spell it recapitulates not only Kyndrova's realized photographic projects but also her curator activities focused on exhibitions of photographs showing our recent history. Simultaneously, the work presents the documentary photography as itself, and anatomize its questions and usage.

Key words:

Dana Kyndrová

Documentary photography

Humanist photography

Photography Czech

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
WÁGNER Martin	Saratovska 29, Praha - Strašnice	F101125

TÉMA ČESKY:

Dana Kyndrova

NÁZEV ANGLICKY:

Dana Kyndrova

VEDOUcí PRÁCE:

Prof. PhDr. Vladimír BIRGUS - ITF

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Text se zabývá činností přední české dokumentaristky Dany Kyndrové v oboru fotografie v letech 1973?2013. V sledovaném období přibližuje jednak realizaci vlastních fotografických projektů, jednak rekapituluje kurátorskou činnost při pořádání výstav fotografií z našich novodobých dějin. Práce zároveň pojednává o oboru dokumentární fotografie jako takové. Rozebírá její problematiku a možnosti užití soudobých dokumentárních snímků.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Birgus, Vladimír: Dana Kyndrová: Československá fotografie, 1978, č. 3.
Birgus, Vladimír: Amerika a Rusko Carla De Keyzera: Fotografie magazín, 2007, č. 3.
Birgus, Vladimír: William Klein Fotografie. Správa Pražského hradu a Francouzský institut v Praze, Praha 1994.
Burkard, Hans-Jürgen: Jenseits von Kreml und Rotem Platz – Bilder aus Russland. Schirmer / Mosel, München 1995.
Cartier-Bresson, Henri: The People of Moscow. Thames & Hudson, London 1955.
Einhorn, Erich: Do Moskvy. Svět sovětů, Praha 1959.
Chuchma, Josef: Kam se to všechno podělo?, Víkend MF Dnes, 17. 1. 2009, s. D8.
Lukas, Jan: Moskau. Artia, Praha 1962. Lukas, Jan: Moscow, Spring Books, London 1963.
Moucha, Josef: Dávný příběh fotografek Libuše a Dany Kyndrových: Kavárna, 26. 3. 2009.
Moucha, Josef: Předběžná repríza coby závědek na příště?, MF Dnes, 25. 3. 1999, s. 19.
Kyndrová, Dana: Jak působí Novotného Londýn dnes: Fotografie magazín, 2002, č. 10, s. 10–11.
Rudinská, Libuše: Dana Kyndrová. Fotografické dílo 1973–1979. Závěrečná teoretická práce magisterského studia katedry fotografie FAMU, Praha 1999.
Šiklová, Jiřina a Kyndrová, Dana: Jiřina Šiklová a Dana Kyndrová v rozhovoru o životě žen a mužů: Salon – Právo, 28. 8. 2003.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Podpis vedoucího katedry:

Datum:

Děkuji

Daně Kyndrové za pomoc s hledáním materiálů, za její vstřícnost a za poskytnutí fotografií pro tuto práci, stejně jako Prof. PhDr. Vladimíru Birgusovi za odborné a trpělivé vedení práce.

Prohlašuji

že jsem tuto závěrečnu magisterskou práci vypracoval samostatně a uvedl veškerou použitou literaturu.

Souhlasím

aby tato práce byla zveřejněna zařazením do Ústřední knihovny v Opavě a knihovny Uměleckoprůmyslového musea v Praze a na internetové stránky ITF.

Martin Wágner

V Praze dne 15. července 2013

Obsah:

Úvodem	10
Kdo je Dana Kyndrová	14
Organizační práce	15
Tvůrčí činnost	16
Příběh Dany Kyndrové	18
FAMU, Šmok a Fárová	24
Triptych <i>Konec života</i>	25
Setkání s talenty	27
Afrika	29
Mizející Žižkov	31
Revoluce	33
Svobodné povolání	37
Dílny	38
Podkarpatská Rus	40
Poutě	45
Rusko	48
Fotografické projekty	58
Togo	59
Rituály normalizace. Československo 70. – 80. let	61
Listopad '89	63
Uprchlíci	64
Per musicam aequo	65
Odchod sovětských vojsk 1990 – 1991	67
Podkarpatská Rus	71
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím	73
Bez domova	77
Rusové ... jejich ikony a touhy	79
Kurátorské projekty	82
1945 Osvobození ... 1968 Okupace. Sovětská vojska v Československu	83
Jan Palach 16. – 25. 1. 1969	89
Algerie / Togo. Libuše a Dana Kyndrová	93
Tibor Honty	95
Miloň Novotný	96
Ilustrace	100
Souvislosti práce Dany Kyndrové	104
Hranice dokumentu a umělecké tvorby	108
Styl Dany Kyndrové	110
Technika	116
Závěrem	118
Použitá literatura	121
Chronologie 1973 – 2013	123
Stipendia, ocenění a zastoupení ve sbírkách	127
Bibliografie	128
Rozhovory a diplomové práce o autorce	130
Katalogy	131
Almanachy, knihy, sborníky	132
Samostatné výstavy	133
Výstavy skupiny Signum	137
Skupinové výstavy	138
Jmenný rejstřík	141



1982, archiv DK

Úvodem

Magisterskou prací shrnuji dosavadní fotografické působení Dany Kyndrové. Už příprava bakalářské práce o její činnosti v letech 1989–2010 mě utvrdila v předpokladu, že se jedná o výjimečnou fotografku. Svým obdivuhodným úsilím vytváří neocenitelnou výpověď o životě nejen naší společnosti. Je fotografkou, která netvoří ze zjištěných důvodů, ale z vnitřní potřeby. Chce vyjádřit svůj názor a postoj k tématům, o něž se zajímá.

Postupně předkládám ucelený přehled projektů Dany Kyndrové tak, aby čtenář získal představu, na čem v posledních čtyřiceti letech pracovala, zvláště v oblasti volné tvorby.

V roli kurátorky realizovala Dana Kyndrová několik závažných fotografických výstav s tematikou naší moderní historie. Pořadatelská činnost svědčí o faktu, že Dana Kyndrová není fotografkou, která se zajímá výhradně o vlastní tvorbu (což se v některých případech na autorově díle odráží pozitivně). Stručné připomenutí jí organizovaných výstav je rovněž součástí mé práce.

Jelikož se sám specializuji na dokumentární fotografii, jsou pro mou práci velmi důležité poznatky související s oborem a s jeho minulostí. Díky Daně Kyndrové jsem si ujasnil podmínky, za nichž dokumentární fotografie vznikaly v letech před rokem 1990. Vedly mne k zamyšlení nad dnešními motivacemi a možnostmi dokumentaristů: co je k fotografování v tomto směru láká a jak s výslednými fotografiemi nakládají, aby jim získaly veřejnou odezvu.

Výběr osobnosti Dany Kyndrové za námět magisterské práce byl přímočarý. Již od svých fotografických začátků se zajímám o dokumentaristy, zvláště o ty, kteří fotografují i v zemích bývalého Sovětského svazu. Za příklad by mohli sloužit (vedle plejády ruských či vůbec zahraničních osobností) alespoň Václav a Jiří Jírů, Andrej Raiser, Oldřich Karásek, Karel Cudlín, Jindřich Štreit, případně Antonín Kratochvíl... Dana Kyndrová je mi od mých patnácti let vzorem v dokumentární fotografii, proto však na druhé straně nedokáži její tvorbu kritizovat (ale myslím, že ani není mým úkolem). Raději se pokusím její projekty a fotografie uvést do dobových souvislostí.

S Danou Kyndrovou se znám od konce devadesátých let. Na jedné z vernisáží nás seznámil Jaroslav Šimon, který organizoval výstavy v chodbě pražské galerie Mánes.

Další setkání se uskutečnilo v roce 2001 na společné výstavě v Moskvě, kde jsem v Českém centru vystavoval s Danou Kyndrovou a s Jindřichem Štreitem. Společný zájem o cestování do Ruska nás spojoval i v dalších letech.

V období 2004–2006 jsem v centru Prahy organizoval výstavy v Kapli sv. Jana Nepomuckého při kláštře Františkánů a snažil se o vytvoření prostoru s převážně dokumentárním programem. Výstavy



Výstava Listopad 1989 v roce 2004, foto archiv autora

Normalizace a Listopad '89 vznikly společným úsilím s Danou Kyndrovou a byly i začátkem další spolupráce na jejích osobních i kurátorských projektech, kdy pomáhám především s úpravou a tiskem fotografií.

Velice si vážím příležitosti mapovat a studovat fotografickou cestu Dany Kyndrové, nahlížet do archivu fotografií a dokumentace projektů a výstav. Výhodou je autorčina pečlivost, s níž uchovává publicistické materiály, které o ní vznikly. Využil jsem možnosti orientovat se pomocí těchto podkladů už při přípravě bakalářské práce. Kyndrová je tvůrcem s neobyčejně širokým záběrem a navíc tvůrcem velmi aktivním. Materiálu tudíž nahromadila velmi mnoho. Vše bylo třeba rozdělit na jednotlivé projekty či témata a materiál utřídit.

V sedmdesátých a osmdesátých letech vycházely fotografie Dany Kyndrové jako ilustrace cestopisných textů její matky. V devadesátých letech připravovala celé reportáže sama. Spolupracovala hlavně s časopisem Vlasta (klasické cestopisné dvoustránky s kratším textem a radami na cestu), ale po roce 2000, kdy časopis koupila společnost Sanoma Magazines, spolupráce postupně ustala. Redakci se jednalo hlavně o český text, zbytek přejímala ze zahraničí. Namísto originálních diapozitivů autorky textu užívala v rámci úspor agenturního servisu, takže se finanční efekt vytrácel. Navíc začali redaktoři články upravovat, aby byly takzvaně odlehčené, takže třeba slovo renesance se jim zdálo příliš zatěžující... Kyndrová v devadesátých letech přechodně spolupracovala také s časopisem Naše rodina a přispívala do časopisu Koktejl. Dnes již spolupracuje pouze s časopisy Xantypa a Země světa, což je nástupce legendárního časopisu Lidé a země. Příležitostné publikace autorky však svou prací nesledují a držím se její volné tvorby, výstav a knih.

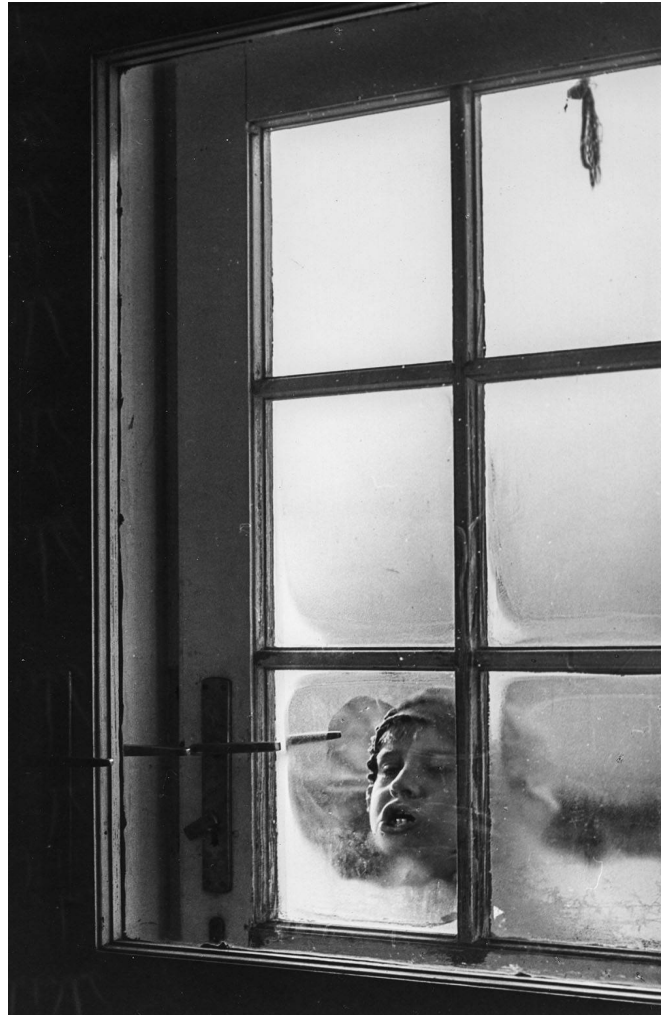
K přínosům magisterské práce řadím to, že jsem tvorbu Dany Kyndrové od základu znovu prostudoval. Fotografka mi poskytla jinak nedostupné informace o svých začátcích a ochotně mi odpovídala, pokud mé otázky směřovaly k vlastní fotografické činnosti. To, co nepovažuje za její přímou součást, zůstalo tedy poněkud stranou. Týká se to jak osobního života, tak časově náročného organizačního úsilí ve správních radách Asociace profesionálních fotografů České republiky a přes slibné začátky nakonec nepříliš úspěšně budované galerie Pražský dům fotografie – Prague House of Photography, o.p.s.

Rozhovory, vedené na jaře 2013, mi byly vodítkem v historicky natolik vzdálených poměrech, že si je o generaci mladší člověk stěží dokáže představit. Ze záznamu citované výroky jsou tedy nepřevzaté a obohacují

literaturu o autorce. Její osobní výpovědi jsou vyznačeny jako přímá řeč pouze kurzívou a uvozovkami bez dalších odkazů na zdroj.

Kdo je Dana Kyndrová

Dana Kyndrová je neobyčejně aktivní a cílevědomou fotografkou, což dokládá seznam autorských výstav a vydaných knih. Za svou fotografickou a kurátorskou práci získala řadu ocenění. Pracuje ráda a nevzdává se. Je komunikativní, někdy působí svou otevřeností až zranitelně, ale také dokáže ctít tajemství a proto se zdát uzavřená. Její klíčový výrok zní: *„Fotografie je o životě, ale život není o fotografii.“*



Dana na fotografii matky Libuše z roku 1961

Dana Kyndrová se narodila 4. dubna 1955 v Praze. Sama zdůrazňuje, že znamení Berana bylo předzvěstí sebevědomí a nezávislosti. Vystudovala ruštinu a francouzštinu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1974–1979). V dalších letech vyučovala na katedře jazyků FSI ČVUT (1980–1990) a na AMU v Praze (1990–1992). Spoluzakládala galerii Pražský dům fotografie (1991) a od roku 1992 působí jako volná fotografka.

Organizační práce

Dana Kyndrová se stala členkou Aktivu volné fotografie záhy po jeho vzniku v roce 1989. Cílem občanského sdružení bylo založení a vedení galerie Pražský dům fotografie, označované často jen zkratkou anglického názvu PHP. Jméno galerie přešlo počátkem devadesátých let na nadaci Pražský dům fotografie a později na občanské sdružení Pražský dům fotografie. Dana Kyndrová se výrazně zapojila do organizační činnosti roku 2002, kdy došlo k dlouhodobému znehodnocení výstavních prostor PHP v Haštalské ulici vyplavením vltavskou povodní. Na valné hromadě v roce 2003 byla zvolena do správní rady a stala se její předsedkyní. Společně s výkonnou ředitelkou PHP Evou Hodek a s dalšími členy organizace usilovala o to, aby se podařilo vybudovat nové prostory PHP v Revoluční ulici, které nabídla k rekonstrukci městská část Praha 1. Velkorysý plán provozu instituce, zaměřené na prezentaci převážně české, ale i světové fotografie, počítal s obsáhlými prostory dvoupodlažní galerie a se suterénním depozitářem, s knihovnou, s přednáškovým sálem, s ateliérem a s temnou komorou, zařízenými na fotografické kurzy a dílny, stejně jako s dalším zázemím pro doprovodné programy. Do projektu se podařilo zapojit i ministerstvo kultury a Hlavní město Prahu. Tyto dvě instituce založily 14. 7. 2005 společně s občanským sdružením Pražský dům fotografie, které se přejmenovalo na FotoForum Praha, obecně prospěšnou společnost Pražský dům fotografie – Prague House of Photography. Velkou zásluhu na dotažení celé akce měl tehdejší ministr kultury Pavel Dostál, blízký přítel Dany Kyndrové. „*Bohužel,*“ říká Kyndrová, „*neustálé průtahy s rekonstrukcí objektu a ne vždy korektní aktivita ředitelky Evy Hodek, která začala své postavení zneužívat, nehospodárně nakládala s relativně vysokými dotacemi a správní radu víceméně ignorovala, vedlo k zásadnímu střetu mezi ní a mnou jakožto předsedkyní správní rady. Situace vyvrcholila v lednu 2008, kdy ředitelka organizaci opustila.*“

Následovaly dva roky nejistot, zda se stavebně dokončenou a nábytkem vybavenou, jenže nezkolaudovanou, galerii v Revoluční ulici podaří udržet pro obor fotografie. Tehdejší pražský radní pro kulturu Milan Richter projektu nakloněn nebyl a o skvěle umístěné výstavní prostory projevila zájem jiná instituce. Zástupci ministerstva kultury i magistrátu uvažovali o vystoupení z obecně prospěšné společnosti Pražský dům fotografie, což však bylo – vzhledem k zakládací smlouvě – velmi komplikované. Řešení situace napomohly volby do městského zastupitelstva v roce 2010. Stávající zastupitelé pochopili, jakou vizitkou je pro ně nefunkční galerie, jejíž vybudování stálo přes dvacet miliónů korun. *„Nebytové prostory v Revoluční byly rozhodnutím Rady hlavního města Prahy převedeny do majetku Galerie hlavního města Prahy s tím, že zde vznikne Dům fotografie. Velmi aktivní a pozitivní roli sehrál v řešení celé situace tehdejší ředitel GHMP Milan Bufka,“* připomíná Kyndrová. Pražský dům fotografie věnoval Galerii hlavního města Prahy svou sbírku fotografií, veškeré galerijní vybavení a knihovnu. Na jaře roku 2013 proběhla částečná kolaudace prostor a první výstava Domu fotografie byla naplánována na podzim 2013. *„Existence obecně prospěšné společnosti Pražský dům fotografie přestala mít opodstatnění a správní rada rozhodla o její likvidaci,“* uzavírá letité martyrium Dana Kyndrová. Znamená to, že 13. 3. 2012 rozhodli o likvidaci předseda správní rady Zdeněk Lhoták a místopředsedové Dana Kyndrová a Jan Pohribný. Dne 5. 12. 2012 byla společnost právně zlikvidována (záznam v rejstříku).

Tvůrčí činnost

Dana Kyndrová se vždy snaží soustředit veškeré schopnosti k realizaci a dokončení započatých projektů. Její úsilí přináší velmi viditelné výsledky, včetně putovních výstav, publikací a doprovodných přednášek. Dana Kyndrová vydala již sedm autorských knih: *Nepolepšitelná víra v lepší*

budoucnost (1998), *Per musicam aequo* (1998), *Žena mezi vdechnutím a vydechnutím* (2002), *Odchod sovětských vojsk 1990–1991* (2003), *Podkarpatská Rus* (2005), *Algerie / Togo* (2009), *Rituály normalizace. Československo 70. – 80. let* (2011). Další knihu připravuje na téma Rusové.

Dana Kyndrová začala fotografovat v roce 1973. K fotografii ji přivedla matka, původně amatérská fotografka. Již jmenovanou obrazovou publikaci *Algerie / Togo* vydaly společně roku 2009. Ve svém vývoji byla Dana Kyndrová silně ovlivněna pracovním stylem Miloně Novotného (1930–1992), který nejen podle ní patřil k nejlepším humanistickým fotografům. S výjimkou části *Odchodu sovětských vojsk* se Kyndrová věnuje humanistické fotografii výhradně v klasické černobílé škále. Své fotografování považuje za intimní záležitost, při níž je nutná naprostá koncentrace. Snímky vždy promýšlela a raději nefotografovala, pokud nebyla přesvědčena o předpokladech kvalitního záběru. V době příprav mé bakalářské práce, obhájené na Institutu tvůrčí fotografie roku 2010, používala autorka starý kinofilmový Canon a Leicu M6; už tehdy jsem zmínil, že je pouze otázkou času, kdy začne pracovat digitální kamerou. Nyní tedy mohu doplnit, jak s novou technologií nakládá.

Následující práce rekapituluje fotografickou tvorbu Dany Kyndrové v období čtyř desítek let. Její ranou tvorbou se zabývala již Libuše Rudinská v diplomové práci *Dana Kyndrová. Fotografické dílo 1973–1979*, jíž absolvovala katedru fotografie FAMU (1999). 1/ K nejvýznamnějším souborům fotografií Dany Kyndrové před rokem 1989 patří fotografie z afrického Toga, snímky komunistických slavností a záběry ze Sovětského svazu, tvořící východisko nyní dovršovaného souboru *Rusové ... jejich ikony a touhy*.

Příběh Dany Kyndrové

V rodině Dany Kyndrové byla fotograficky aktivní matka Libuše (1930). Fotografovala od mládí, účastnila se fotografických soutěží a výstav, snímky publikovala v novinách a časopisech. Zaměřila se především na žánrovou fotografii takzvané poezie všedního dne, která se v 60. letech těšila nemalé oblibě. Vystudovala český jazyk a tělesnou výchovu na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, načež vyučovala na středočeských a pražských základních školách.



Foto Libuše Kyndrová, 1962

Zázemí

Roku 1961 se Libuše Kyndrová stala redaktorkou měsíčníku Československá fotografie, vycházejícího v nakladatelství Orbis. To vedlo ke známostem s různými osobnostmi české kultury, zvláště s fotografem Milošem Novotným a s filmovým kritikem a spisovatelem Jaroslavem Bočkem, kteří její názor na fotografii zásadně ovlivnili.

V letech 1964–1966 vytvořila Libuše Kyndrová soubor fotografií *Algerie*, který dnes považuje za svůj fotografický vrchol. Po návratu z Alžírska, kam i s dcerou doprovázela manžela Antonína Kyndra při jeho pracovním angažmá volejbalového trenéra, se vrátila do Orbisu. Místo v časopisu *Československá fotografie* bylo obsazeno (Alenou Šourkovou), a tak se stala redaktorkou oddělení pohlednic. Tím její volná tvorba v duchu takzvané živé fotografie víceméně skončila, neboť se plně soustředila na fotografování pohlednic. Svou tvorbu završila v srpnu 1968 souborem záběrů okupačních vojsk, které zvětšila až v roce 2000 pro výstavu Antonína Dufka *Společnost před objektivem 1918–1989*.

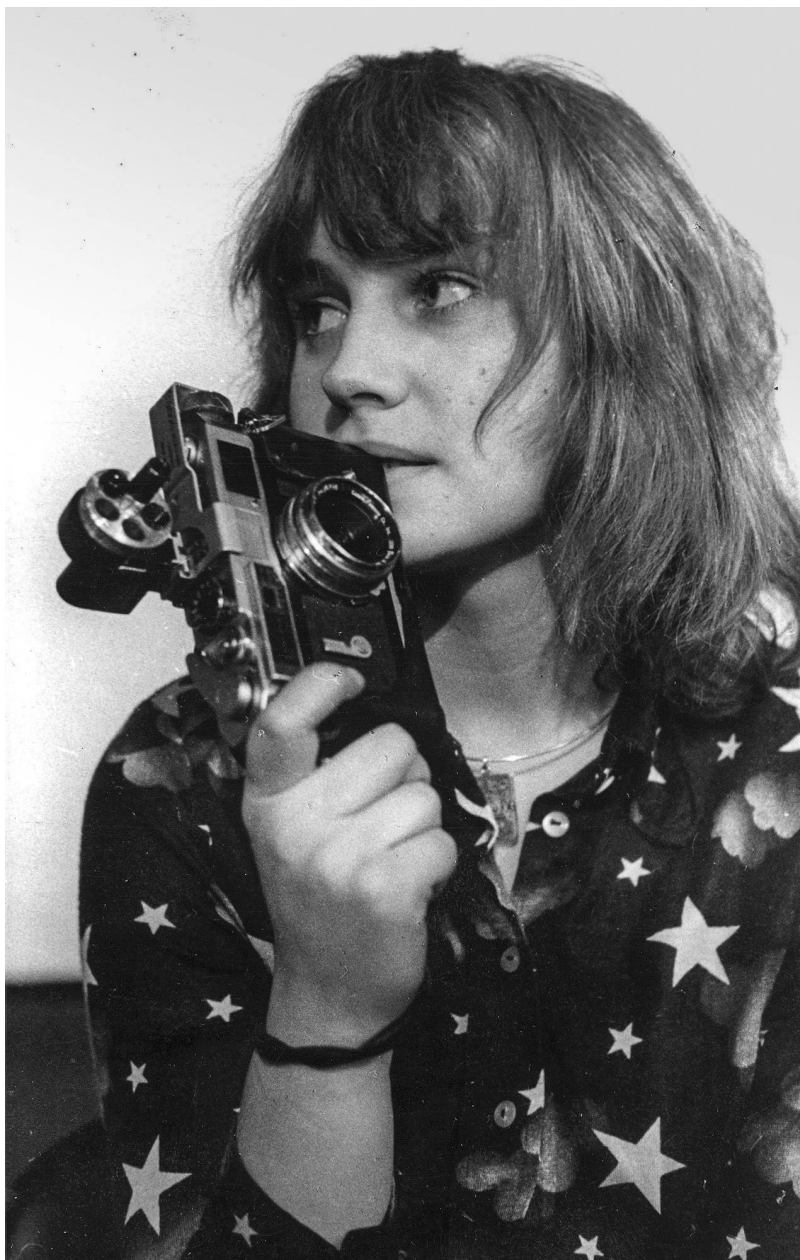
Dana Kyndrová získávala vztah k živé fotografii od dětství. Matka ji brala na fotografické výstavy a ukazovala jí, co považuje za pravé hodnoty. Snažila se vlastně dceru přimět, aby pokračovala v jí započatém díle. Její zápal pro živou fotografii totiž



1973, archiv DK

trval. Jenže dcera se vytrvale odmítala fotografování učit. Nejspíš i pod vlivem toho, že fotografie bylo kolem ní doma až příliš. Malý byt v pražském Podolí se často měnil v ateliér plný rekvizit pro žánrové pohlednice s velikonočními, vánočními či novoročními motivy.

Zlom k aktivnímu fotografování nastal v roce 1973, v třetím ročníku gymnázia. S Danou studovali také Michael Pospíšil, budoucí ředitel Českého centra v Paříži, a Petr Nýdrle, který se časem prosadí v USA jako kameraman. Sedmnáctiletá Dana do nich byla střídavě zamilovaná. Na dvojici spolužáků směřující na prestižní filmovou školu FAMU vzpomíná s úsměvem: *„Vybavuji si moment, kdy mě Michal Pospíšil po nějakém mejdanu doprovázel na noční tramvaj a na zastávce u Jiráskova mostu do mě hučel, jak je můj život fádní. Že jako premiantka sice jistě vysokou školu vystuduju, ale že pak nastane nuda. Že nic zvláštního nedokážu. Tenkrát jsem přijela domů s brekem a matka se mě ptala, co se stalo. Když jsem jí o tom vyprávěla, využila situace a řekla mi, ať tedy něco dokážu a naučím se pořádně fotit.“*



1973, foto Pavel Calda

První fotografické pokusy učinila Dana Kyndrová v březnu 1973, tedy před svými osmnáctými narozeninami.

Dostala Canon 7, který přivezl otec z cesty volejbalového trenéra do Japonska (rok výroby 1961). Měl průhledový hledáček a objektiv 28 mm. Díky hloubce ostroty a filmu 400 ASA nemusela myslet na ostření. „*Mým úkolem bylo dívat se a mačkat spoušť,*“ vypráví s úsměvem. Mimochodem, firmě Canon zůstává věrná i v digitální éře.



Paříž 1973

Když si pod dojmem matčina vyprávění o Miloňovi Novotném, který míval Leicu stále na krku, zavěsila aparát podobně, zjistila, že by jí na krátkém popruhu za chůze poskakoval na prsou. Po pár metrech ho tedy z krku sundala a řemen si omotala kolem zápěstí, což většinou činí dodnes.

První záběr exponovala u kina Zdar, kde seděla stará kolportérka na bedýnce a prodávala Večerní Prahu. Hned po prvním snímku vyklidila

fotografka scénu. „*Myslela jsem si, že se na mě dívá celá ulice.*“

Dana Kyndrová přiznává, že se vlastně nikdy úplně nezavila ostychu a že vždycky chvíli trvá, než se vpraví do děje a zbaví zábran fotografovat. *„Od toho prvního focení v Podolí mám pocit, že dělám něco, co by mohlo někomu vadit.“* Přesto v dalších dnech znovu postupovala Prahou a dál fotografovala, co ji zaujalo. *„Po vyvolání filmu jsme s matkou seděly nad kontakty a já dostala lekci o kompozici.“* Zpočátku o kompozici příliš nedbala, ale časem to napravila.

Černobílé filmy i fotografie si vždy vyvolávala sama. Vladimír Birgus připomíná, že zpočátku zvětšovat neuměla. Její fotografie bývaly šedivé, ale časem svou techniku vypilovala k dokonalosti a dnes zvětšuje perfektně. Sama přiznává, že většina jejích prvních fotografií byly podlouhlé nudle: *„Měla jsem ve zvětšováku problém s Newtonovými kruhy při krajích negativu u perforace a tak jsem ta místa zkrátka ořízla. Naštěstí mi brzo poradil Jaroslav Kučera, že si mám koupit antinewtonovská sklíčka do rámečku zvětšováku a tím byl můj problém vyřešen.“*

Hned roku 1973 se Dana pustila do fotografování v prvomájovém průvodu, který procházel Václavským náměstím: *„Vyrůstala jsem v rodině, která byla komunisty perzekuovaná, doma jsem stále slyšela, že režim tu není navždy, že jednou skončí. S tímto vědomím jsem pak chodila fotografovat komunistické slavnosti.“*

První máje, popřípadě jiné manifestace loyality, fotografovali spolu s reportéry oficiálních periodik také kriticky orientovaní autoři. Nejznámější jsou asi Ivo Loos, Vladimír Birgus, Jaroslav Kučera, Viktor Kolář, Jindřich Štreit, Luboš Kotek, Karel Cudlín, Gustav Aulehla nebo Josef Moucha. S některými z nich se bude Dana Kyndrová v následujících letech při komunistických svátcích znovu a znovu potkávat. Přestože se všem

jednalo o stejné téma, nepociťovali konkurenční vztahy. Naopak, opoziční postoje jejich nositele sblížovaly.



Manifestace k 60. výročí VŘSR, Praha 1977

První delší fotografická výprava Dany Kyndrové do zahraničí se podařila v červenci 1973. Vedla do Francie, kde fotografovala všechno, co ji zaujalo, třeba na bleších trzích anebo hippies, které potkávala při cestách stopem: *„Už tehdy jsem s fotografovanými hodně komunikovala a to je styl, kterým fotím i dnes.“*

FAMU, Šmok a Fárová

Po prázdninách začala s oběma spolužáky, Michaelem Pospíšilem a Petrem Nýdrlem, navštěvovat vyučování Jána Šmoka v Lidové škole umění v Biskupské ulici v Praze, což byla vlastně příprava na FAMU. Jenže základní úkoly, jakými bylo správné nasvícení cihly nebo vajíčka, ji nezaujaly. Navíc byla ve svém zápalu pro živou fotografii Jánu Šmokovi vděčným terčem: *„Šmok živou fotku moc neuznával, tvrdil, že v ní není zachycen autorův tvůrčí záměr. Oponovala jsem mu, že už to, kam si stoupnu, nebo v jaký moment zmáčknu spoušť, je tvůrčí záměr. Bohužel Šmok naši diskusi ukončil nějakou sexistickou poznámkou a pobavil tím především mé spolužáky.“*

V té době se Dana Kyndrová obrátila na kurátorku sbírky fotografie v Uměleckoprůmyslovém muzeu Annu Fárovou, která na FAMU učila externě. Ta ji podpořila v zájmu o živou fotografii a v rozhodnutí, že se o studium na FAMU nebude ucházet. *„Ukázala jsem jí své první věci a ona mě utvrdila v názoru, že pro tento typ fotky není fotografická škola důležitá, že je lepší mít spíše obecnější vzdělání. Doporučila mi, abych fotila to, co je okolo mne, témata, jimž rozumím a která jsou mi blízká, místa a situace, do nichž se dostanu. Když je člověk starší, už nemá tak snadný přístup k mladým lidem a nemůže tak snadno nahlížet do jejich života. Proto jsem hodně fotografovala spolužáky ve škole.“*



Poslední zvonění, Praha 1974

Zaměřovala se tedy především na život vrstevníků, fotografovala taneční, mejdany, Matějskou pouť, hospody, brigády, gymnazisty, později život na studentských kolejích.

Triptych *Konec života*

Dana Kyndrová ze Šmokovy „přípravky“ po třech měsících odešla s tím, že bude studovat jazyky. Fotografovat ovšem nepřestala. I Anna Fárová jí radila dál. Pomohla jí zvládnout osobní pochybnosti poté, co na jaře 1974 vyfotografovala umírání svého dědečka. Jedná se o známý soubor tří fotografií *Konec života*. Babička měla z fotografií radost, vystavila si je za sklo v knihovně, ale sestřenice prohlásila, že podobné okamžiky se fotit nemají. Devatenáctiletá Dana se začala pochybnostmi zabývat a své úvahy světila Fárové. Ta s ní fotografie rozebrala a ujistila ji, že není důvod se trápit. Právě na fotografovi a jeho etice spočívá volba, jak k námětu

přistoupit. V tom se také dokumentaristův tvůrčí postoj projeví, ne v tom, že se k něčemu namane a jen to zaznamená.



Triptych Konec života, Toušeň 1974

Triptych byl vybrán do publikace *The Family of Woman*, která vyšla v roce 1979 v New Yorku. Kyndrová jej tam poslala na základě výzvy uveřejněné v Československé fotografii. Poštou přišel šek na 600 USD, ale kniha se nikdy neobjevila. Možná ji někdo ukradl, možná byla zabavena... Když se Kyndrová v roce 1998 poprvé dostala do New Yorku, navštívila fotografa českého původu Bedřicha Grünzweiga a ukazovala mu svoje fotky. Divil se, jak je možné, že v izolovaném Československu fotografovala tak moderně. Přisuzoval to tomu, že se stýkala s Annou Fárovou a tím sledovala trendy. Nakonec přišla řeč i na knihu *The Family of Woman*. Kyndrová vyprávěla, jak před dvaceti lety poslala do New Yorku fotografie, ale publikaci pak nikdy neviděla. Dodnes se jí živě vybavuje okamžik, kdy se Grünzweig usmál a řekl: „*Tak se tedy na ně podíváme teď!*“ Vstal a z knihovny knihu vytáhl. Daně zatrnulo: což když tam ty fotky nejsou... Ale ony tam byly.



ÚTERÝ 16. 7.	
18.00	Lovy beze zbraní
19.30	Publicistický pořad
20.00	Zpravodajství z XIX. MFF
20.10	Sedm afér doni Juanity, závěr
22.00	Klan počestných, public. pořad
<hr/>	
19.30	<u>Setkání s talenty</u>
20.25	Televizní klub mladých, repríza
21.15	Na každém záleží, dokument

Setkání s talenty

Od roku 1974 obesílala Dana Kyndrová soutěže jako *Juniorfoto* v Teplicích, *Očima mládí* v Moravské Třebové nebo *Národní výstavy amatérské fotografie* v Olomouci. Při takových akcích se seznamovala s podobně zaměřenými lidmi, odhodlaná najít mezi nimi své místo a vyniknout.

V posledním ročníku střední školy se Kyndrová zúčastnila televizní soutěže *Setkání s talenty*. Během deseti pořadů soutěžili mladí lidé v různých oborech. Fotografie byla určena jako poslední díl a jedním z úkolů soutěžících bylo udělat fotografickou reportáž z celého natáčení soutěže, což trvalo několik měsíců. Soutěžící byli tehdy celkem čtyři a Dana Kyndrová vyhrála.

Do soutěže ji doporučil fotograf, organizátor výstav a publicista Václav Jírů, který byl poradcem pořadu a spolu s kolegy Josefem Sudkem a Josefem Ehemem díl na téma fotografie hodnotil. Dalším soutěžím byl Pavel Calda, tehdy vítěz soutěže podniku Drogerie, který se posléze věnoval medicíně a stal se profesorem v oboru gynekologie. Kyndrovou s ním pojí dlouholeté

přátelství a také díky němu se jí o dvacet let později podařilo vytvořit soubor fotografií z pražské porodnice.

Fotografkám nakloněný Václav Jírů Danu Kyndrovou záhy seznámil s kolegy, mezi nimiž byl i Jaroslav Kučera, s nímž si Kyndrová velmi dobře rozumí nejen lidsky, ale i fotograficky. Při vernisáži *Ženy s kamerou II* v prosinci 1974 se seznámila s Evou Hejdovou. Díky účasti na různých výstavách se sblížila i s dalšími fotografy, výrazná byla například skupina Dokument (Vladimír Birgus, Petr Klimpl a Josef Pokorný). A Vladimír Birgus ji také představil čtenářům Československé fotografie medailonem, zhodnocujícím její ranou tvorbu. Je to cenné svědectví, soustředěné na snímky z období střední školy a tanečních, dílem zapadlé, dílem rozptýlené v publikaci *Žena. „Rozhodla se zachycovat mladou generaci sedmdesátých let takovou, jaká skutečně je, bez idealizování a naturalizování,“* uvedl Vladimír Birgus. *„K tomu, aby z jednotlivých snímků vznikl celek, pravdivě zobrazující skutečnost z různých stránek, bylo však třeba i určitého odstupu, vytvoření koncepce, oddělování podstatného od podružného. Dana Kyndrová to postupně dokázala, aniž by se při tom dostala do role chladného, nezúčastněného registrátora.“* 2/



Juniorfoto Teplice 1976, archiv DK

Afrika

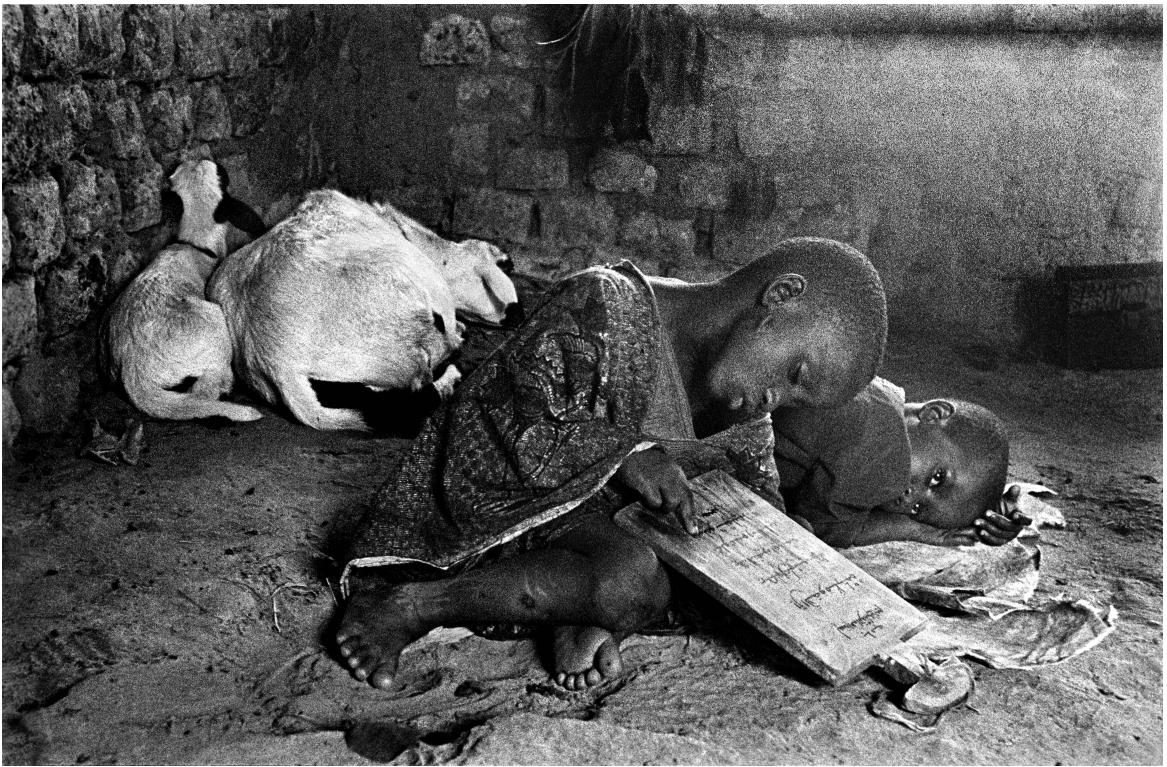
Po maturitě, která nedopadla nejlépe, neboť se soustředila spíše na fotografování než učení, se Dana Kyndrová po dvou odvoláních nakonec dostala na filozofickou fakultu. Mezi lety 1974 a 1979 tedy studovala francouzštinu a ruštinu na Univerzitě Karlově. Po prvním semestru však studium přerušila a v únoru 1975 odjela na šest měsíců za rodiči do Toga, kde otec trénoval volejbal. Matka z této cesty vytěžila knihu *Rytmus černé Afriky / S odbíjenou v Togu* (Olympia 1980) a Dana soubor fotografií, který vystavila na jaře 1976 v pražské síni Fotochema.



Togo 1975

„Bylo to nejtěžší fotografování, jaké jsem kdy zažila,“ říká. „Tak silně jsem do toho prostředí nepatřila, že jsem se cítila skoro stejně nápadná, jako kdybych byla nahá. Nerada fotografuji ty, kteří koukají do objektivu, a o to bylo fotografování komplikovanější. Trávila jsem s lidmi hodně času, než si na mou přítomnost zvykli a já je dokázala fotografovat, aniž by strnule pózovali.“

Běloška působila na trhu či ve vesnici jako rarita, bylo třeba si ji prohlédnout, případně si na ni sáhnout, což Kyndrová často v zájmu focení podstupovala.



Koránová škola, Togo 1975

Po návratu do Prahy zašla za Annou Fárovou, která fotografie dlouho prohlížela a detailně se zajímala o vše, co na nich viděla. Prohlásila, že fotografie nemůže hned hodnotit, protože vlastní skutečnost je natolik silná, že by nebyla objektivní. Posléze svůj výběr udělala a Dana si v archivu záběry označila křížky. Při definitivním výběru pro knihu *Algerie / Togo* se v roce 2009 ukázalo, že všechny Fárovou označené fotografie patří právě k těm, které čas prověřil.

Pro výstavu v pražské galerii Fotochema navrhoval Václav Jírů udělat z některých zvětšenin výřezy. „*Vyslechla jsem ho, ale všechno udělala jen podle sebe. A tak mou neposlušnost zmínil na vernisáži v úvodním slově.*“

Mizející Žižkov

Projekt fotografování pražského Žižkova vymyslel Pavel Štecha proto, aby zůstala zachycena podoba staré čtvrti, procházející intenzivní asanací, která měla znamenat její demolici.

Sociologický rozbor k projektu napsal Martin Matějů. *„Myslím, že to bylo velice progresivní na rok 1978. Ostatní fotografové, Hucek nebo Miloň Novotný, měli hlavně jednotlivé fotografie, ale pracovat na projektu na konkrétní téma bylo nové. Štecha asi pochopil, že by to celé sám nezvládl a tak se rozhodl přizvat*

více lidí.“ Každý měl fotit, co ho zajímá, s tím, že v průběhu práce se dohodne koncepce, na co se kdo soustředí. *„Za tím účelem přizval Štecha jako poradce Annu Fárovou, ale duší projektu zůstával. Chtěl ji tím povzbudit, po Chartě se k ní většina lidí obrátila zády a Štecha ji pozval mezi dobré fotografy.“* Kyndrová vzpomíná, jak přivedla svého tehdejšího partnera, Vladimíra Birguse, ale bylo už po zahájení. Z účastníků si vybavuje Dušana Šimánka, Iren Stehli, Jaroslava Bártu, Jana Malého a Ivo Gila. *„Myslím, že to byla Fárová, kdo mě doporučil, neboť jsem k ní chodila a moje fotky znala. Byli tam vlastně jen famáci a Štecha mě ani pořádně neznal.“*



Žižkov 1978

Daně Kyndrové pomohla účast v kolektivní práci podívat se na své věci jinýma očima: „Štecha upozornil, že mé fotky jsou hodně nabitě obsahem a z jedné by bylo možné udělat tři. Doporučil mi, ať používám nejen 28 mm objektiv. Podobnou radu mi dal po letech Miroslav Hucek: používej někdy i 85 mm objektiv.“



Žižkov 1978

Kyndrová považuje žižkovský projekt za průkopnický v tom smyslu, že se věnoval jednomu problému a byl navíc podložený sociologickým rozbořem lokality: „Martin Matějů to napsal tehdy geniálně, ale bohužel jsme si to nikdo neschoval a ani on to nemá. Byl to mnohastránkový rozbor Žižkova, jeho specifik a bylo tam doporučeno, čemu je třeba věnovat pozornost. Pavel Štecha byl skvělý dokumentarista, pracoval na konceptech jako Chataři nebo Pražská doprava a myslím, že u projektu Žižkov pochopil, že

jeden člověk to sám nezvládne, navíc bylo třeba vše završit v krátkém časovém limitu, kdy se měly baráky likvidovat. Pozitivní také bylo, že v té tíživé atmosféře utužující normalizace to byla i dobrá forma profesní soudržnosti. Vznikl pocit, že v tom marasmu děláme něco smysluplného. Tedy alespoň já jsem to tak cítila. Bohužel celý projekt vyšuměl, asi i proto, že jsme nebyli dost pilní.“

S výjimkou Iren Stehli neměl nikdo na intenzivní fotografování Žižkova čas, proto nebyl kolektivní projekt dokončen. Kyndrová ale později zařadila fotografie, které vznikly během podzimu 1978 na Žižkově, do kapitol *Všední dny* v knize *Rituály normalizace*. Zúčastňovala se také dílen, pořádaných v osmdesátých letech Zbyňkem Illkem na Chebsku a v devadesátých letech Jiřím Hankem v Kladně. Jednak plnila zadaný úkol, ale zároveň tak přibývaly záběry do cyklů, které sama sledovala s cílem vytvořit jeden velký soubor fotografií uceleně vypovídajících o životě.

Revoluce

„Vzpomínám si, jak jsem byla v létě v polské Čenstochové a z rádia Svobodná Evropa jsem se doslechla, že v Praze bude 21. srpna první demonstrace proti režimu. Byla jsem naladěná polským bojovným duchem a jejich Solidaritou, uháněla jsem autem do Prahy. Bohužel, když jsem se dostala až na Václavák, bylo tam jen pár desítek lidí a plno příslušníků bezpečnosti. Kolem pomníku kroužila auta VB. Měla jsem tenkrát depresi, jak náš národ nic nedělá. Oproti Polsku to bylo tristní.“

Nejstarší fotografií souboru, nazvaného nakonec *Listopad '89*, je snímek z Václavského náměstí z roku 1988. Den před 70. výročí vyhlášení republiky, v pátek 27. října 1988, uskutečnil režim oficiální manifestaci loajality na Václavském náměstí. Na sobotu byla na stejné místo svolána

demonstrace nepovolená. Dana byla na obou, ale na sobotní akci vyrazila s matkou. Měla dva aparáty a jakmile se situace začala dramatizovat, dala jeden matce a oddělily se. Tak zachránila asi půl filmu, na němž takzvané bílé přilby pod sochou svatého Václava vytlačují demonstranty. Nakonec tajní fotografku odtáhli do přistaveného autobusu a musela další film osvítit. Po převezení na oddělení VB ve Školské ulici demonstranty zavřeli na dvorek a postupně vyvolávali k sepsání protokolu. Dana policii svou občanku nedala (tvrdila, že ji ztratila, když ji táhli do antonu), takže věděla, že ji nebudou volat, a ozvala se, že potřebuje za malým synem domů. Přišel velitel a divil se, že nebyla legitimována, ale pustil ji. Když mu Dana poděkovala a pozdravila „*Na shledanou,*“ usmál se a dal jí na cestu pomeranč: „*Snad raděj sbohem.*“

Hned první den Palachova týdne v lednu 1989 s sebou Dana vzala malého Viktora, nicméně situace byla natolik dramatická, že ani nevytáhla kameru. Dostali zásah slzným plynem a v Resslově ulici potkali fotografa Jaroslava Beneše: „*Zdravím ho, a on mě jen tichým hlasem upozornil: Nemluv, odvádějí mě... Tenkrát ho tajná policie odvezla někam do lesa.*“



70. výročí vzniku Československa, Praha 28. 10. 1988

První máj 1989 se po čtrnácti letech vrátil na pražský Václavák. Po skončení oficiální manifestace následovala opoziční a tu měl vytlačit oddíl Lidových milicí. Dana stála na chodníku poblíž kina Jalta a chtěla zachytit hradbu valících se milicionářů a nad nimi pomník sv. Václava. Aby byla socha „vypíchnutá“ v nebi, naběhla před milicionáře a fotila je z dřepu. Během minuty u ní byl civil a odtáhl ji do rybího bufetu v pasáži, kde ji donutil za asistence uniformované policie osvítit film a legitimovat se. Za dva týdny dostala předvolání do Bartolomějské, kde ji asi dvě hodiny vyslychali. Kromě toho, že chtěli vědět, za jakým účelem fotila, zajímalo je studentské dění na strojní fakultě, kde tehdy studoval i mladý Jiří Diensbier.

Na demonstraci na Albertově vyrazila Dana 17. listopadu 1989 společně s matkou. Absolvovaly celý pochod až na Národní třídu. Výrazné fotografie z toho dne ale nemá. Focení za špatných světelných podmínek nezvládala a navíc



Praha 19. 12. 1989

měla u sebe jen dva filmy FOMA 800 ASA, což se jí zdálo na tuto akci dostatečné. Ty exponovala na Albertově a na Vyšehradě. Na Národní třídě už neměla čím fotit. Nicméně toho tolik nelituje, podstatné pro ni je, že u toho byla. Vzpomíná si na okamžik, kdy je na Národní začaly bílé přilby vytlačovat do podloubí směrem k Mikulandské a v davu se ozvalo, že tam jsou připraveny antony a všechny lidi zatýkají. Hlavou jí prolétlo, že se z té strojárny, kde učila, nikdy nedostane. Měla totiž dohodnuto, že v únoru 1990 nastoupí na katedru jazyků AMU a představa, že ji teď policie zatkne a tím vše padne, byla natolik silná, že dostala strach. Její matka vzpomíná, že zbělela jako stěna a byla až hysterická. Tehdy sama na sobě pocítila, jak dokáže režim lidi strachem o existenci ovládat. Srovnává to s pocity, které měla v říjnu 1988, kdy ji odvezli na VB do Školské, kde se nebála a projevila naopak bojovného ducha. Tehdy jí vlastně o nic nešlo, z ČVUT by ji sotva vyhodili. Jakmile chtěla za „lepší“, začalo ji to svazovat.



Majáles, Praha 1. 5. 1990

Závěr cyklu *Listopad '89* spadá až do roku následujícího, vztahuje se přímo k oslavě prvního výročí revoluce. „*V roce 1990 jsem 17. listopadu na Václaváku fotografovala lidi, kteří přišli pozdravit tehdejšího amerického prezidenta Bushe. Z tohoto fotografování používám paní, která drží americkou vlajku. Tenkrát jsem tam v davu uviděla Josefa Koudelku, on mne tehdy osobně neznal, a mě velice zajímalo vidět ho při fotografování. Bylo to perfektní, jak se s citem a pokorou pohyboval mezi lidmi, soustředěně a nenápadně pozoroval situaci. Po skončení akce jsme se navzájem představili a mne potěšilo, když říkal, že zná moje fotografie z Toga a že mu o mně také vyprávěla Markéta Luskačová.*“

Počátkem devadesátých let fotografovala odchod sovětských vojsk z Československa, což byla jedinečná možnost dostat se do sovětských kasáren a svá témata obohatit o fotografie ruských vojáků. Po dokončení projektu měla pocit, že si od Ruska musí na nějakou dobu odpočinout a soustředila se na završení svého dalšího dlouhodobého projektu *Žena*.

Svobodné povolání

V roce 1992, kdy Dana Kyndrová končila s učením jazyků, ji oslovil Pavel Štecha, zda by chtěla fotografovat pro deník *Prostor*, kde dělal obrazového redaktora. Do týmu fotografů si vybíral osobnosti, na které mohl spoléhat. Pracovní systém byl 10 dní fotografování a 10 dní volna. „*Koncepce i pracovní tým se mi zamlouvaly, bohužel v momentě, kdy jsem přestala učit, Prostor přestal vycházet.*“

V roce 1992 oslovil Danu Kyndrovou také Vladimír Birgus s tím, že švýcarský Kanton Bern pořádá roční fotografická stipendia pro dokumentární fotografy. Vedle ní a sebe nabídl Švýcarům také Viktora Koláře a Jindřicha Štreita. „*Švýcarům jsem tenkrát poslala své fotografie z*

odchodu sovětských vojsk a k tomu přiložila projekt o fotografování na téma žena. Fotografie měly ukázat rozdíly a spojitosti mezi ženou postkomunistickou a západní, švýcarskou. Z České republiky si na půl roku vybrali pouze mě a na dalšího půl roku nějakého Alžířana.“



Důl Mayrau, Kladno 1993

Dílny

Některé fotografie Dany Kyndrové by těžko vznikly bez dílen, organizovaných pro celé skupiny dokumentaristů v jinak uzavřených prostředích. Fotograf Jiří Hanke s redaktorem Michalem Janatou naplánovali, že se každý rok bude zhruba pětice fotografů věnovat ztvárnění určitého projektu na Kladně. S cílem, že se tak za deset let nasbírá materiál pro knihu o Kladně. Pro první akci v roce 1993 stanovil Hanke fotografování šachet. K tomuto tématu ho vedla úvaha, že se budou šachty časem zavírat, což se opravdu záhy stalo. Účastníky pozval do

učňovské ubytovny a každému zajistil od města příspěvek 5 000 korun na materiál. Výsledkem byla výstava s katalogem. Bohužel došlo k nedorozumění s radními Kladna, jimž se fotografie nelíbily – jako jeden z argumentů uváděli, že na fotografiích jsou horníci špinaví. Další rok se projekt sice ještě rozběhl, fotografoval se provoz závodu Poldi, ale město už odmítlo přispět na katalog. Třetí rok se měla fotografovat industriální architektura, ale Kladno projekt odmítlo nadále podporovat a tak skončil.

Dana Kyndrová obou kladenských dílen využila. Na šachtě Mayrau například fotografovala konec směny, kdy se havíři sprchují a převlékají. I když je dobrou psycholožkou a při fotografování díky tomu zvládá nejrůznější situační nástrahy, na poznámky skupiny rozjařených horníků vzpomíná jako na mimořádně drsný zážitek.



Domov důchodců, Hranice u Aše 1998

Když dělal ředitel Galerie 4 Zbyněk Illek dílny na Chebsku, vybrala si Kyndrová domov důchodců v Hranicích, neboť cyklem *Žena* chtěla ukázat i stáří. „Dojela jsem tam autem, zrovna pršelo a já procházela chodbou toho starého ponurého socialistického baráku, kde všechny dveře byly otevřené, aby sestry viděly do pokojů, kde leželi bezmocně umírající lidé. Bylo to depresivní natolik, že jsem ani nedošla do sesterny a ujela pryč. Pak jsem se tam druhý den vrátila, protože to bylo třeba udělat.“



Podkarpatská Rus 1992

Podkarpatská Rus

Poprvé na ni Podkarpatská Rus zapůsobila v roce 1976, kdy jela s matkou na Kavkaz: „Malebná, ale chudá zem. Vzpomínám, jak za autem běhaly bosé děti. Tenkrát jsme se domnívaly, že tam Sověti neinvestují v obavách z navracení té oblasti Československu. Dnes to může znít legračně, ale v roce 1991, kdy se Sovětský svaz rozpadal, jsem byla přesvědčena, že se

*nám Podkarpatská Rus znovu vrátí. Z té naděje jsem ale záhy
vystřízlivěla.“*

Další momenty, které Daně Kyndrové připomínaly, že se chce na Podkarpatskou Rus vracet, nastávaly, když projížděla touto oblastí vlakem a uvědomovala si její nádheru. Znamenala pro ni možnost návratů k přírodě. I tamní lidé a způsob jejich života se jí zdáli přirozenější, což pociťovala stále, i při poslední návštěvě v roce 2006.



Podkarpatská Rus 1991

„První cesta s jasným projektem na fotografování byla v létě 1991, druhá hned v lednu 1992, to se mi bohužel mnoho snímků nepodařilo i z důvodu neustáleho zarosování objektivu. V té době jsem nosila brýle, které mi komplikovaly práci. To bylo zrovna o vánocích, šla jsem na mši a viděla, že tito velice chudí lidé v sobě mají jistou harmonii a spokojenost, bylo mi moc

líto, že něco takového v Čechách nezažívám. Ten moment se nemůže rovnat ani s náboženskými poutěmi například v polské Čenstochové, kde je už cítit určitá komerčnost. Asi ty lidi hodně stmelovala jejich chudoba i vzdálenost k hlavnímu městu impéria.“

Při tomto projektu používala autorka výjimečně blesk, neboť se spousta událostí odehrávala v tmavých místnostech nebo pozdě večer. Hlavní důvod, proč Kyndrová obvykle nepracuje s bleskem, je silné narušení atmosféry a nálady fotografovaných lidí.

I když fotografie z Ruska a bývalého SSSR tvoří největší soubor Dany Kyndrové, domnívám se, že pravým prostředím pro je Kyndrovou fotografování života na Podkarpatské Rusi, kde se chudí, ale pohostinní lidé nebojí fotografe z Čech rozkrýt své životní prostředí a zasvětit ji do osobních příběhů. Sama Kyndrová, ač žije v Praze, není čistě městský člověk, má obrovskou lásku k přírodě. Ráda a často se vydává do odlehlých koutů světa, kde zdolává mnohatisícové hory nebo se prodírá pralesem. Také ráda tráví volný čas na zahradě pěstováním zeleniny nebo jen sekáním trávy a tak není divu, že jí přirostla k srdci Podkarpatská Rus. Je to unikátní místo, které kdysi patřilo k našim územím, a i když dnes musíme mít pro vstup cestovní pas (ba v nedávné minulosti po několik let i těžko získatelné vízum), přesto zůstává blízko. Přitom je velice odlišné od naší společnosti, připomíná spíše 19. století.

Na Podkarpatskou Rus se opakovaně vracel také Karel Cudlín, který mi okouzlení tamním prostředím přiblížil slovy: *„Objevili jsme Podkarpatskou Rus s Vojtou Dukátem při naší cestě do Moskvy, okouzčila nás svou poetičností, vstřícnými lidmi a životem dýchajícím opravdovostí. Díval jsem se zde na vše očima mého otce nebo děda, jak asi chodili s aktovkou do*

školy po polní cestě, zkrátka byla to cesta časem zpět a nám se to moc líbilo. Navštívil jsem tuto oblast mnohokrát, ale většina fotek jsou jednotlivé výstřely, neměl jsem záměr vydat knihu jako Dana Kyndrová.“

Cudlínovy snímky nevytvářejí ucelený soubor, ale na rozdíl od fotografií Dany Kyndrové působí dynamičtěji; jako by se svými záběry dostával blíže (případně také níže a výše). Kyndrová navštěvovala

Podkarpatskou Rus v

devadesátých letech 20. století, ale její fotografie jako by se chtěly vyhnout nálepce s přesným datem. Jsou časově nesnadno zařaditelné a právě nadčasovost je zřejmě tím, co chtěla vyjádřit.

Život na Podkarpatské Rusi se mnoho desetiletí neměnil, čas v malých vesničkách a na karpatských poloninách tiká pomalu, někdy se skoro zastaví, pasáci ovcí v salaši nebo sekání trávy jsou činnosti, které se zde praktikují po staletí stejně – a jistě ještě dlouho budou...



Podkarpatská Rus 1999

Z fotografií Dany Kyndrové je vidět blízký vztah k zemi, na které lidé žijí, rodí se a umírají. V Rusku, obzvláště za éry SSSR, bylo zvykem narodit se například v sibiřském Krasnojarsku, vystudovat v Leningradě a pak odjet pracovat třeba jako geolog na Kamčatku, odkud se člověk na stáří stěhuje k Černému moři. Celé Rusko je zdánlivě jeho domovem, ale vlastně všechna místa jen přechodným bydlištěm, bez důležitého vztahu k předkům ke kořenům.

Na Podkarpatské Rusi se Kyndrová vrací k fotografiím smrti. Jako mladá a začínající fotografka zobrazila smrt svého dědečka velice citlivými fotografiemi. Na Podkarpatské Rusi se účastní pohřbu staré paní a na snímcích ukazuje jak nebožku, tak i všechny smuteční hosty, kteří se v rámci tradice sesedli k jednomu stolu a vyprovázejí svou bližní na onen svět. Při pohledu na tuto fotografii si představím české krematorium, zřízence a pronášení bezduchých frází a je mi jasné, jaký pohřeb bych volil sám...



Podkarpatská Rus 1999

Daně Kyndrové přirostla Podkarpatská Rus k srdci, takže mnoho let přispívala prostřednictvím organizace Charita jedné z karpatských babiček. Po jejím úmrtí podnikla takzvanou adopci na dálku a nyní podporuje chlapce jménem Saša.

Poutě

Křesťanské svátky začala fotografovat roku 1982, kdy se poprvé dostala na Hostýn. *„Při Dušičkách mě na Hostýně oslovil nějaký pán s prosbou, zda bych mu neposlala fotografii, protože měl dojem, že jsem ho vyfotografovala.*

Neodmítla jsem a požádala ho o adresu, jenže tu mi sdělit nechtěl. Chtěl naopak tu mou. Tu jsem zase odmítla dát já. Po nějaké chvíli mu došla trpělivost a vytáhl na mě legitimaci státní bezpečnosti a začal mě vyslýchat, co a proč zde fotografuji. Člověk měl neustále pocit, že ho někdo sleduje a musel hrát divadlo a vlastně ani nevěděl pro koho. Stále jsi měl podvědomě strach.“



Hostýn 1984

Po návratu kardinála Tomáška z Říma, kde byla v březnu 1988 kanonizována Anežka Česká, byl před arcibiskupským palácem na Hradčanech organizován mítink, víceméně protestní akce vůči režimu. Řada lidí fotografovala, ale tajní filmy nezabavovali. Pohyboval se tam také (ještě anonymní) důstojník StB Otakar Svoboda, který znal Danu z pohřbu Jaroslava Seiferta, kde musela osvítit exponovaný film. **3/** Aby jí nahnal strach, zeptal se, kolik už má filmů. U kostela sv. Haštala na Starém Městě, kam byla naplánována pozdější bohoslužba, bylo lidí mnohem méně a tajní v ulicích tvořili většinu. Přestože Dana pochopila, že už sotva něco vyfotí, stále tam postávala a sledovala dění. Najednou zpoza rohu vyšla skupina mužů se Svobodou včele. Zastavili se před Danou a on řekl: „*Tak vy jste tu zase?*“ Odpověděla s černým humorem, že již hodnou chvíli, ale on že absentuje. Svoboda se otočil k ostatním a řekl: „*Co kdybychom ji vzali do basy?*“ Všichni se zasmáli a poté pokračovali dál ke kostelu. Dana vzpomíná, že tento moment pro ni byl jeden z nejsilnějších okamžiků v době normalizace. Při sebevědomém arogantním smíchu estébáků jí došlo, že mohou vše, co si zamanou. Hrdě sice ještě vyčkala, než zmizí z dohledu, ale pak rychle odešla pryč. Se Svobodou se setkala brzy poté, na Prvního máje na Letné. Bylo to po skočení průvodu, kdy se bavila s ostatními fotografy pod tribunou a najednou ho zahlédla. Privil, že zírá a že si teď u něj šplhla, chodí-li nejen na chartistické sedánky, ale i na První máje. Odvětila, že ona chodívá každý rok, ale jeho tu vidí prvně. Zasmál se a „vtipně“ odpověděl, že jeho místo je v kanále. Jeho jméno se dozvěděla až někdy v devadesátých letech z dokumentu České televize, který sledoval osudy několika příslušníků StB po listopadu 1989. Provozoval vetešnictví kdesi na sídlišti. Otakar Svoboda je i na jednom záběru Luboše Kotka v knize *Tady bylo Husákovo*. Text k němu napsal David Němec, bratr fotografa Ondřeje Němce, a uvádí nejen jméno, ale i velmi vypjaté okolnosti, za nichž se setkali. **4/**

Na Svobodu narazila Dana Kyndrová ještě jednou. V srpnu 1991 si jela koupit lístek na vlak do Užhorodu a on seděl v metru proti ní a četl si Haló noviny. Uvažovala, co udělá a hypnotizovala ho pohledem. Po chvíli zvedl oči a viditelně s sebou trhl. Dana si dodnes vyčítá, že mu alespoň neudělala ostudu. Místo toho, aby nahlas řekla, že vidět, že tyhle noviny jsou určeny bývalým estébákům či něco podobného, se jen pohrdavě ušklíbala a vyšla z vagónu ven. Není příznivcem velkorysého přístupu k bývalým komunistickým „hajzlům“, jak říká, neboť to vede k tomu, že si myslí, že jim všechno nakonec projde.

Rituálům křesťanství se věnovala i po roce 1989, nicméně prvotní motivací, která ji k nim přivedla, byl veřejný odpor vůči režimu. Pokus o zveřejnění fotografií z náboženských svátků učinila již před rokem 1990, v době, kdy galerii FOMA na Jungmannově náměstí vedl Karel Jirkal a nabídl jí výstavu. Zamýšlela konfrontovat komunistické manifestace s poutními místy a s fotografiemi z diskoték, kde vzývají své idoly mladí lidé. Tehdy se musely plány výstav schvalovat komisí na městském národním výboru, což byla vlastně cenzura. Dana vyjádřila obavy, zda to projde, ale Karel Jirkal problém neviděl. Výstava ovšem schválena nebyla.

V roce 2004 zajela Dana Kyndrová na polské poutní místo Kalwaria Zebrzydowska, kde se každoročně koná velikonoční procesí a Velký pátek vrcholí inscenací ukřižování Krista. Tisíce věřících doprovází od časných ranních hodin představitele Ježíše Krista nesoucího kříž na Golgotu. Na místě zjistila, že se tam vydalo také mnoho fotografů z ITF spolu s Jindřichem Štreitem a nezávisle na sobě ještě Markéta Luskačová a Karel Cudlín. *„Připadala jsem si tam jako na safari. Mimo jiné jsem si uvědomila nedostatek v mých starých mechanických fotoaparátech. Na rozdíl od spousty ostatních, kteří pracovali se zoomy a měli automatické ostření. Na*

základě toho jsem si koupila modernější fotoaparát se zoomem, ale vlastně jsem ho dodnes moc nepoužívala.“

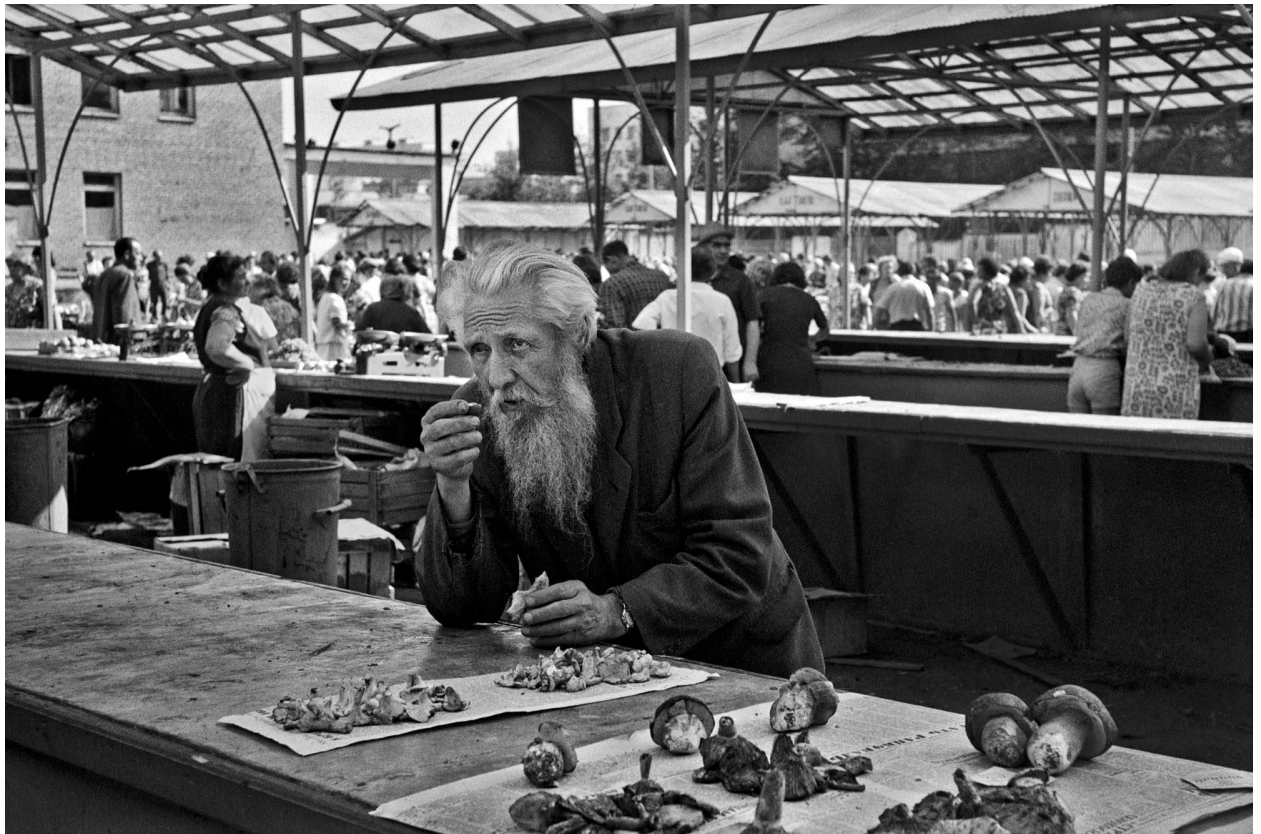


Moskva 1981

Rusko

Hlavním cílem první výpravy Dany Kyndrové do Sovětského svazu bylo roku 1976 vylepšení ruštiny, podobně jako si francouzštinu zdokonalila v Togu. V Moskvě, Leningradu i Zagorsku samozřejmě fotografovala. Udělala první zkušenost, kdy její pokročilá ruština a fotoaparát vzbudily podezření, že je špión a dělá něco nekalého. Jedním z nejstarších záběrů, zařazených do kolekce *Rusové ... jejich ikony a touhy*, je fotografie starého muže, prodávajícího na tržišti houby: *„Pamatuji si, že se jmenoval Potap Potapovič, ale také si vzpomínám, jak mě zadržela milice a musela jsem vysvětlovat, proč fotografuji.“* Při fotografování Dana často s lidmi navazuje kontakt a povídala si i s prodavačem hub, který ji zaujal. Najednou se ale

objevil člověk, který ji odvedl k řediteli tržiště a musela vysvětlovat, proč fotografuje. Nasadila naivní postoj studentky ruštiny, která je poprvé v Moskvě a vše ji fascinuje, včetně vousatého prodavače, který vypadá jako dědeček z ruské pohádky. Doporučili jí, ať se tedy raději zaměřuje na památky a lidi nefotí.



Moskva 1976

Tak tedy začal vznikat soubor fotografií Rusů, vůbec největší, který autorka po bezmála čtyřiceti letech uzavírá.

V červenci 1977 se při druhé cestě do SSSR podobná příhoda opakovala. V rámci zájezdu s Autoturistem bylo možné cestovat vlastním automobilem po přesně určené trase. Měla jet celá rodina, ale otec nakonec z pracovních důvodů nemohl, Dana s matkou tedy vyrazila sama. Na focení při desetitisícové trase příliš času nebylo, i na této cestě však v

ukrajinském městečku Lubny stihla vyvedení z tržiště s označením za špionku. Opět hrála naivku se zájmem o krásné květiny, ovoce a zeleninu, nechápající, co je tom špatného. Ředitel jí to vysvětlil jednoduše: „*Eto ekonomičeskij vopros, eto nelzja.*“



Moskva 1987

„Po cestě na Kavkaz jsem s fotkama přišla do Mladého světa, kde jako redaktor pracoval Miroslav Zajíc. Fotky odmítl konstatováním, že se kvůli nim nenechá vyhodit z práce.“

Další zkušenost s Mladým světem udělala Kyndrová po studiích, když v redakci hledali fotoreportéra. *„Šla jsem se o místo ucházet, ale bylo mi řečeno, že jako mladá žena budu mít děti, o které se budu starat, a oni potřebují mít k dispozici někoho, kdo bude jezdit na reportáže i pozdě večer.“*

Roku 1979 končila Dana Kyndrová studia a psala diplomovou práci. V té době také prošla několikaměsíčním průvodcovským kursem při Pražské informační službě. Neměla výhled na stálé zaměstnání a byla ráda, že může dělat externího průvodce, neboť jinak by byla podle tehdejších zákonů příživnicí. Na volné noze tehdy mohli být pouze registrovaní umělci. O to se také pokusila, ale její přihlášku Svaz českých výtvarných umělců ani nepřijal s odůvodněním, že nemá a ani nestuduje školu



Moskva 1981

v příslušném oboru. Namítla, že dost lidí, kteří vůbec žádnou školu nemají, už přijali, aniž by to vadilo. „Příslušná úřednice mi odpověděla: Milá slečno, až donese fotky jako dělá pan Sudek, tak se s vámi budu bavit. Tím tedy skončil můj normalizační pokus zůstat na volné noze.“

Kromě svých tradičních témat – mladých lidí či manifestací – fotografovala třeba vánoční shon, což bylo soukromé pokračování projektu Žižkov, respektive únik z normalizační deprese.

V lednu 1980 nastoupila Dana Kyndrová na strojní fakultu ČVUT jako záskok na dobu určitou za francouzštinářku, která odešla na mateřskou

dovolenou. Během krátké doby se ale nečekaně uvolnilo další místo a Kyndrová získala trvalý pracovní poměr. Začala tedy vyučovat jazyky.



Moskva 1987

V roce 1986 se dostala jako pedagogický doprovod na exkurzi do automobilky Kamaz v Jaroslavi. *„Před vstupem bylo nutné odevzdat fotoapetrát. Měla jsem dva a tak jsem jeden odevzdala, ale přesto se mi nepodařilo udělat jedinou fotografii. Byli jsme pořád hlídání. Fascinovalo mě, jak tenkrát všude visely plakáty upozorňující na nebezpečí alkoholu. Byla to doba prohibice. Kolega na fakultě mi sdělil, že na výboru řešili, proč chci stále cestovat do Ruska. Ty stáže byly výhodné. Od zaměstnavatele mi šel normální plat a na cestu jsem dostala stipendium. Takže to pro mě vlastně byly placené fotografické stáže.“* O čas na fotografování při nich Dana Kyndrová neměla nouzi. Občas publikovala v Učitelských novinách a díky nim získala kontakt na moskevskou redakci stejného zaměření, která jí

umožnila fotografovat v mateřské a základní škole. To se podařilo již při třetí cestě do SSSR, v rámci pedagogické stáže pořádané pravidelně pro české učitele ruštiny v Moskvě. „Dokonce jsem se rozhodla, že budu dělat v Moskvě kandidaturu, což na strojní fakultě považovali za naprosté unikum. Ale najednou mi došlo, že by to nebyl takový klid, jako při stáži, a že by se muselo pracovat jen na kandidatuře a tak jsem s velkými těžkostmi celou akci odvolala.“



Makarjevskij monastyr 2001

V současnosti Dana Kyndrová doplňuje a zpřesňuje svůj pohled na národ, který má potřebu ikon, ať už svatých či politických. Sleduje návrat pravoslaví a přežívání starých či nástup nových tužeb. Postihuje však nejen změny v životě Rusů, související s odvržením komunistické ideologie, například ztrátu jistot a snahu o jejich nalezení návratem k ruským tradicím. Vidí také fenomény ruského mesianismu a patosu,

nacionalismus a upevňování autokratického režimu, stejně jako demonstrace proti němu. A v neposlední řadě ji zajímá i všudypřítomný alkoholismus, v němž těžce zkoušený národ odedávna utápí svou skepsi.

„Myslím, že lidé v Rusku jsou, na rozdíl třeba od Francouzů, hákliví na fotografování negativních jevů. Dříve to bylo spojené s komunistickým režimem a dnes třeba s opilci. Pokud chci takovou situaci vyfotografovat, jsem ostražitější vůči lidem okolo. A obzvláště opatrná jsem v případě policie, s níž jsem byla v konfliktu kvůli fotografování nesčetněkrát. Na různých akcích se vždy nacházejí policisté v civilu a ti poznají, že nejsem amatér, že si hledám záběry systematicky. Třeba i na Nový rok 2012 v Moskvě jsem musela vysvětlovat, proč fotografuji.“



Moskva 2010

Přítom Kyndrová nikdy nefotografuje tak, aby její záběry byly zlé, ráda naopak fotografuje přirozený život. Ukazuje, jak se člověk ve světě projevuje. Prvek ironie či absurdity může být přirozeně přítomen, ale nikoli naaranžován. Něco režírovat by ji ani nezajímalo. „Při jedné z posledních návštěv Ruska, po pravoslavných velikonicích 2013, jsem na jednom malém hřbitově chtěla nafotografovat ruské Dušičky. Procházela jsem se hřbitovem, kde u hrobů byli lidé, kteří je uklízeli nebo podle tradice u hrobů jedli a pili vodu. Viděla jsem spoustu dobrých záběrů, ale fotoaparát jsem k oku nezvedla. Představila jsem si sebe, jak jsem u rodinného hrobu a jak mě při tom někdo fotografuje. Ten pocit mi nedovolil zmáchnout spoušť. Dokážu si představit situaci, kdy bych třeba někde u nás na vesnici některé lidi znala a při takové příležitosti je fotografovala, ale tam ne. Pokud někdo nechce abych ho fotila, tak ho nefotím...“



Astrachaňská oblast 2004

To je ostatně podstatou humanistické fotografie: při fotografování má jít o lidskost a ne o komplex z toho, co se nepodařilo vyfotografovat. Kyndrová si nedokáže představit, že by pro svůj soubor fotografovala například povodně, eticky by se jí to přičilo. Chápe něco takového pouze v případě konkrétního zadání, reportáže pro média. Za špičku české fotografie však považuje Viktora Koláře, který rozhodně není orientován na uspokojování populárních zájmů.

Z ruských fotografů Kyndrová s respektem jmenuje Jevgenije Chalděje, Lalju Kuzněcovovou, Vladimíra Sjomina... *„I pro takového fotografa, který jezdí do Ruska několikrát za rok, je velice těžké, nebo dokonce nereálné, nafotografovat kvalitní soubor například o Moskvě. Tedy ve srovnání s místním fotografem, který tam žije, může fotografovat každý den a všechna místa dobře zná. A naopak se domnívám, že je pro mne snažší fotografovat například při výročích konce Velké vlastenecké války. Jsem člověk, který v sobě nemá ani sovětskou, ani ruskou výchovu a mohu se na určité věci dívat s nadhledem nebo ironií. Podobný případ je při fotografování pravoslaví. V těchto tématech jsem schopna se ruským fotografům vyrovnat, na rozdíl od témat, kde místní fotograf dokumentuje nějaké místo dlouhodobě.“*

Většina starších ruských fotografií Dany Kyndrové vznikla v Moskvě a jejím okolí, nicméně cílem je zahrnout do projektu také jiné oblasti Ruska, neboť atmosféra a život v metropoli bývá pouze částečným obrazem života jakékoliv země. U tak rozsáhlého území, jakým je Rusko, to platí dvojnásob. V posledních letech se Dana Kyndrová vypravila například na Solovecké ostrovy v Bílém moři, na Sachalin, na Kamčatku a do Vladivostoku na Dálném východě, do oblasti Uralu, na Bajkal či na jih do Astrachaně, Volgogradu a Novorossijska. V roce 2006 absolvovala sto

padesát kilometrů dlouhou pěší pravoslavnou pouť v oblasti Kirova, roku 2010 pobývala měsíc na Dálném východě.



Velikoreckij krestnyj chod, Kirovská oblast 2006

Zpřesnění koncepce projektu vzniklo kvůli žádosti o tvůrčí stipendium, které sice v roce 2011 Kyndrová nedostala, ale donutilo ji to vše znovu promyslet. *„Kdybych tuto koncepci měla již dříve, asi bych se více soustředila na konkrétní věci. Do budoucna bych ráda fotograficky zpracovávala nějaké téma v Čechách, abych kvůli fotografování nemusela jezdit daleko za hranice.“*

Fotografické projekty



1977 archiv DK

Togo

Fotografování představovalo hlavní náplň půlročního pobytu v Africe. První týdny se Dana Kyndrová pohybovala bez kamery, aby se s prostředím sžila. Její výhodou byla znalost francouzštiny, která je v Togu úředním jazykem. Především ze strany vzdělanějších obyvatel čelila podezření, že se snaží fotit bídu, v níž místní žijí. Bylo zbytečné vysvětlovat, že jí nejde o exotiku, ale o podstatu lidství. Pokud jde o techniku, tak filmy NP 7 a NP 20 vyvolávala v Rodinalu. Používala Canon 7, kromě 28 mm měla ještě 50 mm objektiv Zorkij, jehož závit aparátu odpovídal. Na místě vyvolávala nejen filmy, vezla si s sebou malý Opemus a pozitivy zvětšovala do formátu 13 x 18 cm. Protože fotografiemi z Toga zahájila výstavní kariéru, dlouho se nemohla zbavit nálepky „to je ta, co fotila černochoy“. Ani po několika desítkách let ohlas debutu úplně nezapadl: *„Mluvilo a psalo se o neobyčejně zralém nástupu nové adeptky fotoreportérské profese. Vždyť soubor Togo vznikl během první poloviny roku 1975, a je tedy prací teprve dvacetileté dívky.“* 5/

Výstavy:

Samostatné výstavy

1976 Fotochema, Praha

1977 Regionální muzeum Kolín

1978 Věstures muzeja, Riga, Lotyšsko

1993 Evangelisches Zentrum, Freiburg (organizoval německý pastor, který v Togu v roce 1975 působil a kontakty s domorodci fotografce pomohl)

2009 Galerie 35, Francouzský institut v Praze (20. 3. – 8. 5.)

2012 Galerie 4, Cheb, *Algerie / Togo*

(s Libuší Kyndrovou, 10. 12. – 7. 1.)

Skupinové výstavy

2007 Afrika očima českých fotografů, České centrum, Praha



Publikace:

Algerie / Togo (75 fotografií, texty Z. K. Slabého a Jiřího Macků v češtině, angličtině, francouzštině, KANT, Praha 2009).

Ohlas:

„Znám mnoho renomovaných fotografů, kteří ze svých pobytů ve vzdálených zemích přivezli povrchně atraktivní snímky, v nichž se nedostali ani o milimetr nad hranici etnograficky a zeměpisně zajímavých dokumentů. Daně Kyndrové se tuto hranici podařilo překonat neobyčejně úspěšně.“ 6/

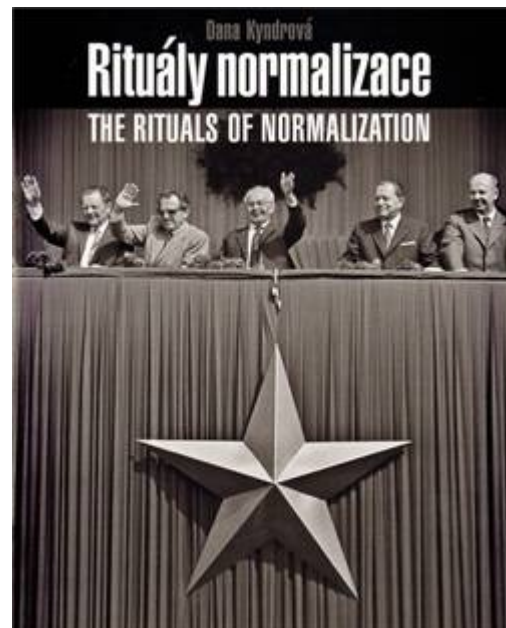
Vladimír Birgus: Dana Kyndrová, Československá fotografie 1978, č. 3, s. 132.



Togo 1975

Rituály normalizace. Československo 70. – 80. let

Celek z období, kdy se autorka systematicky věnovala zachycování atmosféry masových oslav komunistické moci v Praze. Konaly se na Letenské pláni (První máje), na Staroměstském náměstí (výročí Velké říjnové socialistické revoluce či Vítězného února, respektive mírový kongres) a na Strahovském stadionu (Spartakiády). Tyto tři základní politické pilíře doplňují fotografie všedního života v období normalizace. Vedle práce a front na základní potřeby v nich můžeme sledovat menší, nepolitické či osobní rituály: taneční, maturity, vánoční svátky, poslední leč, dovolené, zabíjačky, diskotéky, chmelové brigády, Matějské poutě... Epilog projektu tvoří fotografie z listopadu 1989, které normalizační situaci podtrhují. Mnohé z těchto fotografií představila autorka v rámci několika dílčích souborů již dříve. Nicméně jako retrospektivu je v koncepčním celku poprvé uvedla na Staroměstské radnici v Praze v létě 2011. Výstavu doplnila dvacetí záběrů ze souboru *Odchod sovětských vojsk 1990 – 1991*. Jednak tím připomněla kulaté výročí završení uvedeného procesu, současně ale pokládá odchod okupační armády za faktické ukončení normalizace. K výstavě vydala stejnojmennou knihu s úvodním textem spisovatele Ivana Klímy. V závěru publikace blíže osvětlila dobové reálie a historická fakta, vztahující se k jednotlivým fotografiím.



Výstavy:

2011 *Rituály normalizace / Československo 70. – 80. let,*

Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha (5. 7. – 14. 8.)

2012 *Rituály normalizace / Československo 70. – 80.let,* Photogether gallery, Zlín (4. – 31. 5.)

Publikace:

Rituály normalizace. Československo 70. – 80. let (135 fotografií, text Ivana Klímy v češtině, angličtině, KANT, Praha 2011).



První máj, Praha 1987

Ohlas:

„...normalizační práce Kyndrové působily na mě před lety, kdy jsem je viděl poprvé (a něco z toho bylo, tuším, právě už za normalizace), jako příliš obyčejné. Nyní tomu tak není: její „normální“, téměř bezpříznakově působící záznam tehdejších rituálů se díky uplývajícímu času „sám“ proměnil ve střídavě komentující, nicméně výmluvný dokument, v jednu z podstatných sond do oné doby.“ 7/

Josef Chuchma: *Obrázky ze života*, Víkend MF Dnes, 29. 10. 2011, s. 37.

Listopad '89

Soubor *Listopad '89* zahrnuje především fotografie z konce roku 1989, ale i z roku 1990, kdy se konaly různé manifestace, volební mítinky a politická vystoupení. Jakousi symbolickou tečkou je návštěva amerického prezidenta George H. W. Bushe 17. listopadu 1990 v Praze. Hlavním záměrem je tedy ukázat vlastní zlom politických poměrů a období, které předcházelo svobodným volbám. Rozpětí celého cyklu naznačuje dvojice fotografií: jedna ukazuje pálení plakátu s tváří Klementa Gottwalda, druhá postarší ženu s americkou vlajkou a nadějí v očích. První snímky ze souboru *Listopad '89* se staly součástí putovní výstavy *Československý listopad*, kterou kurátorsky připravil Vladimír Birgus.

Výstavy:

1989 Československý listopad, FOMA, Praha

1999 Novembre 1989, České centrum, Paříž

Listopad '89, České centrum, Budapešť

Novembre 1989, České centrum, Stockholm

2004 *Listopad '89* (s L. Bielíkem – *August 1968*),

Slovenský inštitút, Budapešť (prosinec)

Listopad '89, Kaple sv. J. Nepomuckého,

klášter Františkánů, Praha (15. 11. – 5. 1.)

2005 *Коли ми єдині* (+ Геннадій Мінченко-Україна, Бесо Гулашвілі, Вахо Бесея-

Грузія), Київський Палац дітей та юнацтва, Київ (20. 5. – 3. 6.)

2009 *November 1989*, Centrum Bavaria Bohemia, Schönsee (14. 5. – 30. 6.)

November 1989, Deutsch-Tschechischen Begegnungszentrum, Kostnice (5. 7. – 28. 10.)

Samtene Revolution 1989 in der Tschechoslowakei, České centrum, Berlín (6. 11. – 18. 12.)



Návštěva G. Bushe, Praha 17. 11. 1990

Uprchlíci

V roce 1990 vznikly na území Československa první uprchlické tábory. Přicházeli do nich především lidé z Rumunska. Tábory byly nejčastěji umístěné v bývalých sovětských kasárnách. Dana Kyndrová tento v Československu neznámý jev fotografovala spolu s Karlem Cudlínem, který byl tehdy také jejím životním partnerem. „*Nebylo potřeba žádného povolení,*“ řekla mi k tomu. „*Spousta věcí se dělala na koleně a nebyl problém proniknout přímo do táborů a fotografovat.*“ V průběhu šesti měsíců se fotografové vydávali každý týden do některého z táborů. Ze souboru snímků vznikla už v roce 1990 výstava *Uprchlíci*. Jednalo se o společné vystoupení odbou autorů, zároveň to byla také jedna z labutich pisni legendární galerie FOMA na Jungmannově náměstí v Praze.

Výstavy:

1991 Uprchlíci (s Karlem Cudlínem), FOMA, Praha (14. – 31. 3.)



Uprchlický tábor, Jabloneček u Mimoně 1990

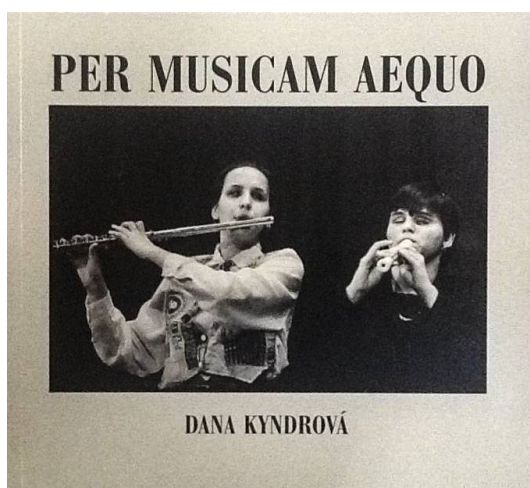


Praha 1998

Per musicam aequo

Per musicam aequo (tj. hudbou se vyrovnávám) je nadace podporující hudební vzdělávání zrakově postižených, která existuje při Konzervatoři a ladičské škole Jana Deyla v Praze. Dana Kyndrová se s jejími představiteli seznámila v roce 1997, kdy pomáhala jedné americké fotografce, která přijela do Čech, aby rozvíjela svůj fotografický projekt o nevidomých. V té době intenzivně pracovala na svém projektu *Žena* a rozhodla se téma handicapovaných zachytit právě na problematice nevidomých. Svou práci brala i jako výzvu, zda se jí podaří vyjádřit toto téma bez prvoplánového klišé, které cítila u mnohých fotografických souborů, zaměřených na handicapované osoby. Jak sama říká, pomalu se stávala na tento typ projektů alergická a naprosto se ztotožňuje se slovy Pavla Diase, který „boom handicapované tematiky“ v devadesátých letech výstižně nazval kvazihumanismem. Projektu se nakonec věnovala dva roky a rozhodla se

vytvořit pro nadaci Per musicam aequo menší publikaci, zachycující život nevidomých hudebníků, a tím pomáhající získat finanční prostředky. Je přesvědčena, že v dnešní uspěchané době má fotografie mnohem silnější dopad na potenciální donátory než psané slovo. Fotografovala jednak na samotné Konzervatoři a ladičské škole Jana Deyla v Praze, dále pak ve Škole Jaroslava Ježka pro nevidomé a zrakově postižené na Hradčanech v Praze, na Tmavomodrém festivalu v Brně a na Mezinárodní soutěži nevidomých a slabozrakých hudebních interpretů v Mariánských Lázních. Autorka získala roku 1997 za soubor fotografií z tohoto projektu 1. cenu v kategorii Umění – série v soutěži Czech Press Photo, v roce 1998 hlavní cenu v národním kole Fujifilm Euro Press Photo Awards a v únoru 1999 reprezentovala šesti fotografiemi Českou republiku při evropském kole této soutěže v Londýně. Dále byl soubor součástí putovní výstavy *Propojení obrazem – Česká humanitární fotografie 1990–2000*, kterou kurátorsky připravili Alena Dvořáková a Viktor Fišer (viz přehled výstav – rok 2000 a dále).



Praha 1998

Publikace:

Per musicam aequo (40 čb fotografií, texty v češtině, angličtině, němčině, vydala Nadace Per musicam aequo, realizace KANT, Praha 1998).



Milovice 1991

Odchod sovětských vojsk 1990 – 1991

Projekt zahrnuje fotografie z období, kdy se autorka věnovala zobrazování přelomové etapy novodobých českých a slovenských dějin, ukončení takzvaně dočasného pobytu sovětských vojsk na území Československa. Jejím cílem nebylo vytvořit podrobnou a přesnou kroniku samotného odchodu, ale zaměřila se na postžení atmosféry v sovětských kasárnách, kde se pro ni vizuálně koncentrovala předzvěst rozpadu sovětského impéria. Ubohostí a apatií řadových vojáků uprostřed omšelých agitačních komunistických kulis tak nejen symbolizuje začínající agónii totalitního systému, ale zároveň ukazuje soucit s lidmi, kteří jsou pouhými loutkami velkých politických her. Projekt zahrnuje 50 černobílých a 25 barevných fotografií, což je svým způsobem překvapivé, neboť Kyndrová jinak pracuje v černobílé škále. Pestré barvy však formálně umocňují celkovou myšlenku projektu, bez nich bychom si v agitační výzdobě neuvědomovali dominanci agresivní rudé. Autorem úvodního textu je historik architektury Pavel Halík,

doslov napsal historik Jindřich Pecka a emocionální úvahu připojil Michael Kocáb, předseda parlamentní komise pro dohled na odsun sovětských vojsk z Československa.



Milovice 1991

Výstavy:

S Karlem Cudlínem

1991 Československý spisovatel, Praha (4. 7. – 13. 8.)

Fotofest, Žďár nad Sázavou

Galerie Maecenas, Plzeň

Kulturní dům Citadela, Litvínov

Samostatné výstavy

1992 v rámci výstavy *Rusové*, Galerie 4, Cheb (7. 4. – 2. 5.)

1993 Malá galerie České spořitelny, Kladno (srpen)

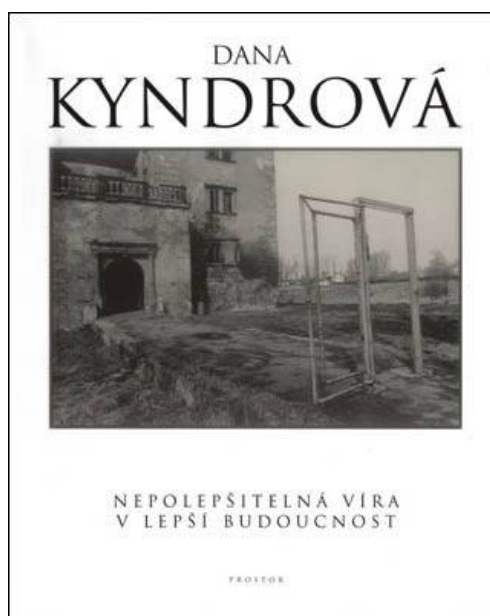
Klub Pohoda, Kralupy nad Vltavou (7. 9. – 11. 10.)

v rámci výstavy *The Russinas*, Side Gallery, New Castle (září – říjen)

- 1994 Schwarzes Kloster, Freiburg (9. 4. – 22. 5., společně s výstavou J. Kučery Sudety)
- 1999 5 výstav u příležitosti 10. výročí tzv. Sametové revoluce – koncipováno podle knihy
Nepolepšitelná víra v lepší budoucnost:
velvyslanectví ČR ve Washingtonu, České centrum – Paříž, Londýn, Budapešť, Stockholm
- 2001 v rámci výstavy Česká realita 70. – 90. let (Galerie Opera, Ostrava) 18. 1. – 27. 2.
- 2004 v rámci výstavy Tři „O“ – Osvobození, Okupace, Odchod (Žižkova kasárna, Terezín) 21. 8. – 20. 9.

Tyto výstavy zahrnovaly pouze černobílé, další pak i barevné fotografie.

- 2007 v rámci výstavy Tři „O“ – Osvobození, Okupace, Odchod, Kostel sv. Bartoloměje,
Cheb, 12. 5. – 17. 6.
- 2008 v rámci výstavy Okupace, Normalizace, Odchod, České centrum Sofie (společně s L. Kyndrovou)
Ambit kláštera Františkánů, řádu Menších bratří observantů, Praha, 30. 6. – 12. 9.
Prácheňské muzeum (Písek) 8. 8. – 28. 9. Společně s výstavou 21. srpen 1968 v Praze
(B. Doborovolský, L. Kyndrová, V. Lammer)
- 2010 v rámci výstavy Osvobození 1945 (České centrum Moskva) vystaveno 10 fotografií z Odchodu
13. 4. – 20. 5., poté výstava umístěna v Nižním Novgorodě
Mlýnská kavárna (Kampa, Praha) 7. 6. – 4. 7.
- 2011 *Sbohem, armádo! aneb 20 let od odchodu sovětských vojsk z Milovic*,
Kulturní dům Mladá (25. 6. – 3. 7.)
- 2013 *Sovyet Birlikleri'nin Çekoslovakya'dan Ayrili i 1990 – 1991*, IFSAK, Istanbul (16. 4. – 10. 5.)



Publikace:

Nepolepšitelná víra v lepší budoucnost (z 98 fotografií je 25 věnováno *Odchodu*, text Ludvíka Vaculíka v češtině, angličtině, němčině, francouzštině, Prostor, Praha 1998).

Odchod sovětských vojsk 1990 – 1991 (78 fotografií, texty v češtině, angličtině, ruštině, KANT, Praha 2003).



Milovice 1991

Ohlas:

„V Chebu, nyní časté zastávce Němců na výletech za poznáním, dostala schopnost Kyndrové seznámit cizí s cizími obzvláštní dosah. Hrozba masového vpádu Východu na Západ padla. Nicméně stanovisko aktualizované hypochondrie rýsuje jinou obavu: Rusové nepřijdou najednou – nýbrž jeden po druhém.“ 8/

Josef Moucha: Rusové – jeden za druhým, Prostor, 30. 4. 1992.



Podkarpatská Rus 1992

Podkarpatská Rus

Patnáctiletý projekt, kdy autorka v letech 1991–2006 zachycovala horalský život Rusínů na území dnešní Zakarpatské Ukrajiny. Svůj projekt nazvala Podkarpatská Rus, protože se tak oblast jmenovala v letech 1919–1939, kdy byla součástí Československa. Fotografie jsou řazeny tak, aby ukázaly život horalů od Velikonoc do Vánoc, respektive od jara do zimy, kdy se příroda ukládá ke spánku, aby opět opakovala svůj věčný koloběh, svou podstatou stejný, jaký ovládá život lidí. V roce 2009 bylo prostřednictvím Muzea rusínské kultury v Prešově dohodnuto s rusínskou organizací v Pittsburghu, že za režijní náklady (skeny + tisk) bude vytvořena výstavní kolekce 50 fotografií (24 x 30cm), která této organizaci bude plně k dispozici pro putovní výstavy.

Výstavy:

- 1994 Dům umění města Brna (8. 9. – 16. 10.)
Dům umění, České Budějovice (v rámci výstavy skupiny Signum)
- 1995 Maďarské kulturní středisko, Praha (11. 1. – 10. 2.)
Muzeum moderního umění rodiny Warholovcov, Medzilaborce (10. 5 – 10. 6.)
Moggio Udinese (29. 7. – 31. 8.)
- 1998 Galerie Lucina, Tábor

- 1999 Fotografické muzeum Šiauliai (23. 9. – 24. 10.)
 2000 Maďarské kulturní středisko, Praha (11. 1. – 10. 2.)
 2007 Krajská vědecká knihovna, Liberec (4. 4. – 28. 4.)
 Maďarské kulturní středisko, Praha (2. 5. – 1. 6., spojeno s křtem knihy *Podkarpatská Rus*)
 Ars Pragensis, Praha, listopad
 2008 Městský úřad v Bardejove (8. – 30.7.)
 Dom kultúry, Humenné (6. – 22. 8)
 Múzeum rusínskej kultúry, Prešov (7. 10. – 30. 11.)
 Východoslovenská galéria, Košice (18. 12. – 30. 1.)
 2012 *(Ne)černobílý svět – fotografie z Podkarpatské Rusi*, Galerie Portheimka, Praha (4. – 28. 9.)

Publikace:

Podkarpatská Rus (89 čb fotografií, text Agáty Pilátové v češtině, angličtině, KANT, Praha 2007).

Ohlas:

„Coby vysokoškolská učitelka ruštiny sice Kyndrová za minulého režimu často cestovala východním směrem, nicméně Rusíny navštěvovala až od léta 1991. I tak sbírala materiál více než 15 roků. Knihu uspořádala podle cyklů ročních dob, aby vynikla existenční spjatost domorodců s přírodou a s kalendářem pravoslaví. Černobílé snímky vypadají občas drsně, nicméně převažuje idyličnost. Obálka dobře ilustruje romantické okouzlení, které při výpravách za exotikou východu prožívali už Jaromír Funke a Karel Plicka. Také slogan na zadní straně obálky je laděn jako pozvánka do chudé, leč srdečné náruče obyvatel jednoho z nejkrásnějších evropských koutů.“ 9/

Anonym: Dana Kyndrová. *Podkarpatská Rus*. Fotografie magazín, 7/2007, s. 63.



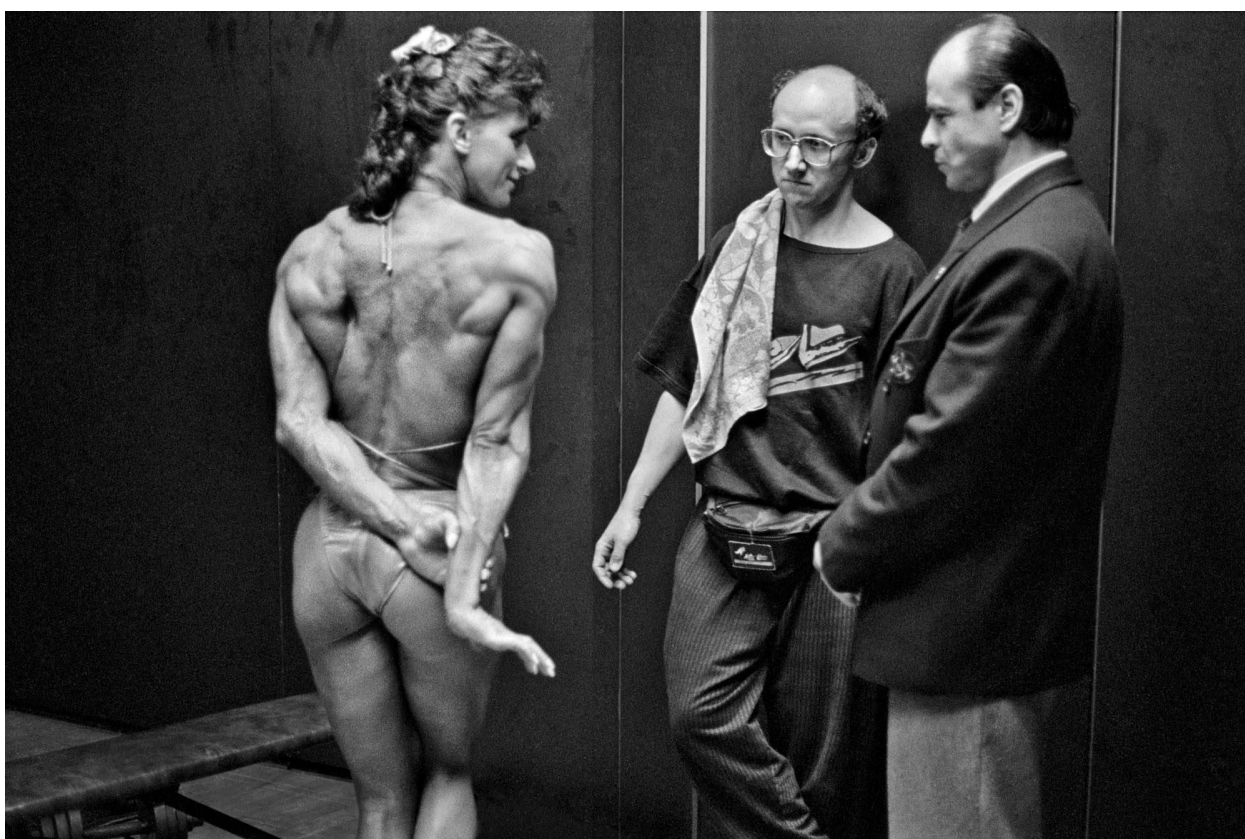


Curych 1993

Žena mezi vdechnutím a vydechnutím

Projekt zahrnuje fotografie ze sedmdesátých až devadesátých let a jeho cílem je postihnout život ženy v celé jeho rozmanitosti, počínající zrozením a končící smrtí. Fotografie jsou řazeny tak, aby výstava i doprovodná publikace symbolizovaly životní příběh. Celý projekt je rozdělen do sedmi oddílů – dospívání, mateřství a rodina, zábava, práce, erotika, víra a stáří. Kromě chronologie životní pouti postihují fotografie i základní životní hodnoty, které nás provázejí a ovlivňují během celého našeho bytí. Jedná se o téma víceméně obecné, nejde tedy o zobrazení konkrétního prostředí či specifiky určité země. Dalo by se říci, že se jedná o „ženu evropskou“. Podstatná část fotografií vznikla v České republice, zastoupeny jsou i Švýcarsko (roku 1993 získala autorka půlroční pobytové stipendium Kantonu Bern na rozvíjení tématu žena), Francie (roku 1996 fotografovala

dva měsíce v Paříži díky stipendiu Ministerstva zahraničí Francouzské republiky opět k prohloubení tématu žena), dále je zastoupena Velká Británie (v rámci mezinárodního fotografického projektu *Nejasná rodina* fotografovala roku 1993 měsíc v severní Anglii). Vedle toho též Rusko, Ukrajina, Německo, Slovensko, Polsko a Estonsko. Roku 2003 byl projekt vystaven poprvé v celém svém rozsahu v Křížové chodbě na Staroměstské radnici v Praze. Několik dílčích výstav na toto téma se uskutečnilo již dříve (viz níže).



Hradec Králové 1996

Výstavy:

- 1994 Švýcarská žena, Galerie K, Praha (24. 1. – 4.2.)
- 1995 Photoforum Pasquart, Biel-Bienne, Švýcarsko (1. 4. – 7. 5.)
Tschechische Frauen, Galerie A, Stuttgart (5.5. – 17.6.)
- 1998 NO NAME Gallery (s keramikem Jiřím Pošvou), Basel, Švýcarsko (15. 1. – 15. 2.)
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie 4, Cheb (9.10. – 31.10.)
- 1999 Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie Žlutá ponorka, Znojmo

- Femme, Galerie de Faouëdic, 13e Rencontres Photographiques, Orient, Francie (4. 11. – 12. 12.)
- 2001 Жінка, Будинок Художників (Dům umělců), Kyjev (leden)
- 2002 Ženy (s keramikem Jiřím Pořvou), České centrum, Budapešť (23. 5. – 17. 6.)
- 2003 Всё о женщине, Всероссийская государственная библиотека иностранной литературы, Москва (6. 3. – 20. 3.)
- Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha (17. 7. – 7. 9.)
- 2004 Žena, Fotofestival 2004 – "Žena za kamerou", radnice, Moravská Třebová (5. 6. – 30. 7.)
- Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Dům umění, Opava (9. 9. – 17. 10.)
- 2005 Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Krajská knihovna, Pardubice (12. 1. – 17. 2.)
- Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie 4, Cheb (3. 6. – 25. 6.)
- Žena mezi vdechnutím a vydechnutím a další fotografie z let 1970–2005, Muzeum Boskovicka, Festival Boskovice 2005 (14. 7. – 31. 7.)
- 2006 Vrouw tussen in – en uitademing (Žena mezi vdechnutím a vydechnutím), ICO galerie, Assen, Nizozemí (17. 2. – 9. 4.)
- 2007 Žena, FotoGaléria NOVA, Košice (2. – 31. 10.)
- Europäische Frauen, Galerie auf der Pawlatsche, Wien (15. 11. – 13. 12.)
- 2008 Žena, Rejtův palác, Blatná (27. 9. – 5. 10.) (v rámci 3. ročníku Blatenského fotofestivalu)
- 2010 Mujeres, entre la inspiración y la expiración (Žena), Delegación del principado de Asturias en Madrid (11. – 26. 3.)
- Kobieta – między wdechem a wydechem, Muzeum Nadwiślańskie, Kazimierz Dolny (18. 4. – 30. 5.)
- Kobieta – między wdechem a wydechem (Žena), Muzeum Archeologiczne, Warszawa (9. – 29. 6.)
- 2010 Žena, Městský dům dětí a mládeže, Úvaly (19. – 20. 11.)
- Woman, IFSAK, Istanbul (22. 11. – 16. 12.)
- 2012 Путь женщины, Фотоцентр Союза журналистов, Москва (7. – 25. 3.)
- Путь женщины, НГБК, Нижний Новгород (2. – 31. 10.)
- 2013 Matky (s Líbou Taylor), Artinbox galerie, Praha (15. 5. – 14. 6.)

Publikace:

Žena mezi vdechnutím a vydechnutím (celkem 97 čb fotografií, text Jaroslava Bočka v češtině, angličtině, KANT, Praha 2002).



Ohlas:

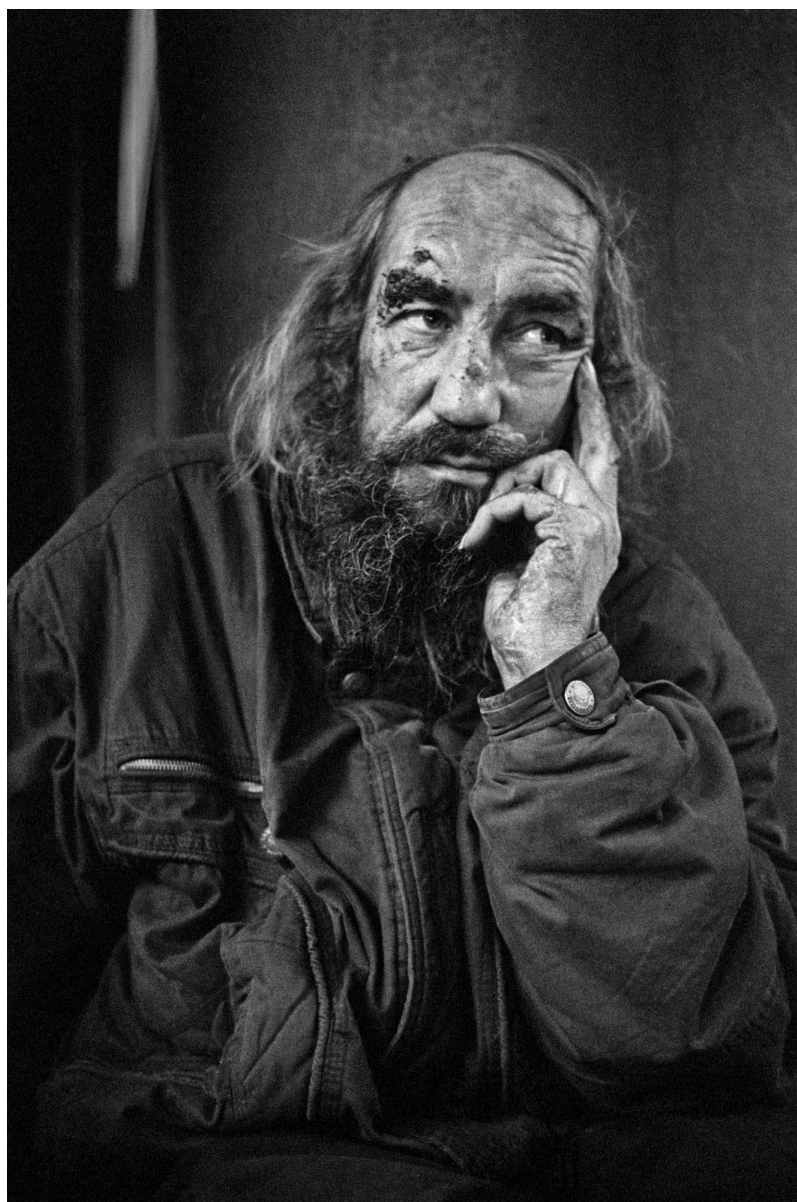
„Premiéra Ženy se odehrála loni na podzim v chebské Galerii 4, největší fotograficky zaměřené výstavní síni v republice. [...] Zachycuje proces identifikace s ženskou rolí hned v projevech útlého věku, kdy si děti ve hře představují, jak budou dospělé. Načež fotografka v mnoha variantách rozkryje, co obnáší produktivní věk dnešních žen. Je to zpravidla vyčerpávající práce – ať už zapadly mezi bílé límečky, dělnické profese nebo zůstávají odkázány samy na sebe (popravčí drůbeže mezi háky masokombinátu). Zvláštní pozornost věnuje sexualitě: ženy na snímcích defilují jako předměty různých mužských her (soutěže krásy, erotické festivaly, striptýz), případně se alespoň nechávají upravit v kadeřnických salónech, aby zaujaly své protějšky, porodily a celý běh se mohl opakovat.“

10/

Josef Moucha: Předběžná repríza coby závdavek na příště?, MF Dnes, 25. 3. 1999.



Módní přehlídka, Praha 1997



Praha 2007

Bez domova

V roce 2006 se zúčastnila po šestileté pauze soutěže Czech Press Photo a do kategorie Každodenní život zaslala soubor deseti fotografií *Velikorecký křížový pochod*. Získala sice jen třetí místo, o které se navíc dělila s další fotografkou, nicméně primátor Pavel Bém jí za tento soubor udělil Grant Prahy. Stala se tak již dvanáctou držitelkou Grantu Prahy, kterou v podobě

ročního stipendia na fotografování proměn hlavního města uděluje od roku 1995 pražský primátor. Na základě předloženého projektu se tedy téměř rok věnovala problematice pražských bezdomovců. Zaměřila se na neziskové nestátní organizace, které se jim v metropoli snaží pomáhat. Jednalo se především o občanské sdružení Naděje, s jehož zakladateli – ředitelem Iljou Hradeckým a jeho manželkou – spolupracovala již v roce 1990 v uprchlickém táboře Jabloneček u Mimoně. Soustředila se rovněž na činnost občanského sdružení Armáda spásy, bezdomovecké divadlo Ježek a čížek a farní charitu u Panny Marie Sněžné.

Výsledek své práce představila na výstavě koncem roku 2007 a odevzdala soubor třiceti fotografií (formát 30 x 40 cm) ve dvou vyhotoveních Magistrátu hlavního města Prahy.



Hlavní nádraží, Praha 2007

Výstavy:

2008 Bez domova, Komorní galerie fotografie Josefa Sudka, Praha (21. 11. 2007 – 30. 1. 2008)



Borodino 2012

Rusové ... jejich ikony a touhy

Dana Kyndrová se věnuje fotografování Rusů od roku 1976, kdy se během studia ruštiny do Sovětského svazu dostala poprvé. Jako pedagožka pak využila dvou možností jazykové stáže v Moskvě, aby tam mohla fotografovat (1981 a 1987), jednou jela jako pedagogický doprovod se studenty do Jaroslavlí (1986). Vypravit se tehdy do Sovětského svazu soukromě bylo prakticky nemožné. Většina jejích fotografií z té doby pochází z Moskvy a okolí, protože jako cizinka se jinde volně pohybovat nesměla. Do Ruska se v éře Sovětského svazu dostala sedmkrát a pak až v roce 2000.

Obrat nastal, když se díky českému pravoslavnému arcibiskupovi vladykovi Kryštofovi dostala do ruského ženského kláštera Pjuchtica na estonsko-ruském pomezí a měla tam možnost fotografovat. S odstupem vnímá tuto návštěvu jako návrat k ruské tematice, neboť od té doby do Ruska znovu soustavně jezdí. Kromě běžného života sleduje současné ohlasy komunismu, pravoslaví a vítězství ve válce. Jejím záměrem je dovršení obrazové eseje o životě Rusů.



Vladivostok 2010

Projekt *Rusové ... jejich ikony a touhy* plánuje završit výstavou s doprovodnou publikací. „*Střízlivě k šedesátinám. Pokud bych soubor nazvala jen Rusové, musela bych fotografovat i témata, jako jsou místní boháči, a to mě tak úplně nezajímá. Další fotografické cesty už neplánuji, i když nevyklučuji. Myslím, že téma nazrálo, a mám pocit, že bych se začala opakovat.*“

Výstavy:

Samostatné výstavy

- 1992 Rusové, Galerie 4, Cheb (katalog, úvodní text D. Mrázková)
Les Russes, Galerie Le Lieu, Lorient (Fr)
- 1994 The Russians, Maison de la culture Plateau-Mont-Royal, Montreal
- 1995 Rusové 1976–1991, Pražský dům fotografie (Husova), Praha,
Výstavní síň FOMA Bohemia, Hradec Králové
- 2001 Estonská Svatá hora, katedrála sv. Cyrila a Metoděje, Praha
Rusko očima českých fotografů (s J. Štreitem a M. Wágnerem), České centrum,
Moskva; II. Mezinárodní festival fotografie, Nižní Novgorod;
- 2005 Rusové, Malá galerie České spořitelny, Kladno
- 2012 Dana Kyndrová / Rusové, Fotografická galerie Fiducia,
Moravská Ostrava (katalog, úvodní text J. Moucha)

Kolektivní výstavy

- 1977 Srdcem a objektivem (7 fotografií), Staroměstská radnice, Praha
- 1985 Fotografie ze současného života SSSR (1. místo v ústředním kole stejnojmenné soutěže za sérii čtyř fotografií z baletní školy), Výstavní síň Aurora, Praha
- 1987 SSSR v tvorbě našich fotografií (16 fotografií), Dům umění města Brna (katalog)
Sedmdesát vítězných let 1917–1987 (1. cena v ústředním kole stejnojmenné soutěže za sérii tří fotografií z boxerského tréninku), Výstavní síň Aurora, Praha
- 2006 Czech Press Photo – soubor 10 fotografií Velikorecký křížový pochod (Grant hlavního města Prahy
2006
3. cena v kategorii Každodenní život)



Moskva 2003

Kurátorské projekty



Praha 21. 8. 1968 – Vladimír Lammer



Padl v posledních vteřinách války, Praha 10. 5. 1945
Tibor Honty

1945 Osvobození ... 1968 Okupace Sovětská vojska v Československu

5. srpna – 28. září 2008

Výstavní síň Mánes, Masarykovo nábřeží 250, Praha 1 – dolní sál

Výstava u příležitosti 40. výročí srpnové okupace Československa v roce 1968 představila vůbec poprvé tak rozsáhlý soubor fotografií českých a

slovenských autorů z těchto událostí, z nichž mnohé nikdy nebyly publikovány. V kontextu výstavy bylo zařazeno i několik nejznámějších fotografií Josefa Koudelky ze souboru *Invaze*, který naopak zná celý svět a jehož autorská výstava probíhala současně na Staroměstské radnici v Praze (9. 8. – 13. 9. 2008). V Mánesu byl rovněž zastoupen i zesnulý slovenský fotograf Ladislav Bielik, jehož autorskou výstavu *August 1968* uspořádal (5. – 31. 8. 2008) Slovenský institut v Praze.



Praha 21. 8. 1968 – Bohumil Dobrovolský

Srpnová okupace ovšem byla z historického pohledu již v podstatě předurčena událostmi z konce druhé světové války. Projekt tak postavil vedle sebe zdánlivě protichůdné okamžiky československých novodobých dějin – osvobození 1945 a okupaci 1968, aby tak nabídl pohled na pobyt sovětských vojsk na našem území v širším historickém kontextu.



Praha květen 1945 – archiv Evy Fukové

První část výstavy, věnovaná roku 1945, představila legendární fotografie nejen Tibora Hontyho, Karla Ludwiga, Václav Chocholy a Emila Fafka, ale ze svého bohatého archivu poskytl fotografie i Národní archiv, Vojenský ústřední archiv, Archiv hl. m. Prahy, Národní muzeum, Muzeum hl. m. Prahy, Muzeum dělnického hnutí, ČTK, Tlačová agentúra Slovenskej republiky, Severočeské muzeum v Liberci a Prácheňské muzeum v Písku. U většiny fotografií nejsou autoři známi. Důležitým pramenem fotografií byla i publikace *Na věčné časy* (Svět sovětů, Praha 1955). Tato část

výstavy i doprovodné publikace je členěna do tří kapitol – Slovensko, Čechy a Morava, Praha.



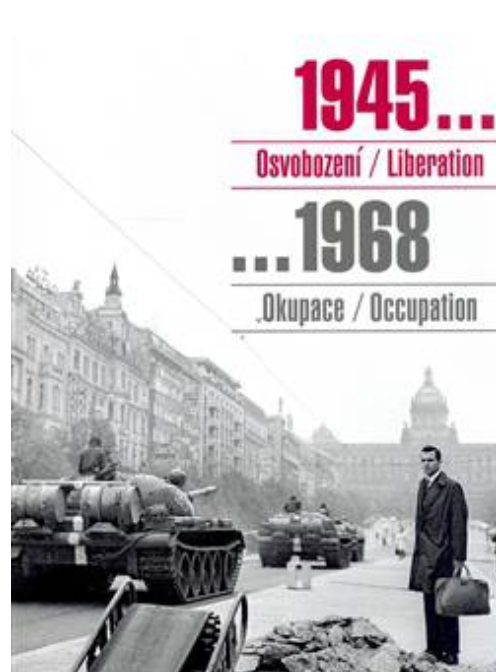
Praha 21. 8. 1968 – Libuše Kyndrová

Druhá část výstavy, věnovaná roku 1968, představila soubory či jednotlivé fotografie řady autorů, jejichž snímky byly v mnoha případech vystaveny veřejně vůbec poprvé – Gustav Aulehla, Jan Batůšek, Jaromír Čejka, Jovan Dezort, Bohumil Dobrovolský, Jiří Egert, Libor Hajský, Hana Hamplová, Josef Hník, Dagmar Hochová, Miroslav Hucek, Jiří Chocholáč, Karel Kalivoda, Miroslav Khol, Bedřich Kocek, Libuše Kyndrová, Vladimír Lammer, Markéta Luskačová, Miroslav Martinovský, Miloň Novotný, Antonín Nový, Jan Reich, Jaroslav Skála, Jiří Stivín, Daniela Sýkorová, Oldřich Škácha, Pavel Štecha, Pavel Vácha, Jiří Všetečka, Miroslav Zajíc a Václav Toužimský, který zachytil dramatické okamžiky v Liberci. Unikátní byl však také soubor fotografií slovenského fotoreportéra Ladislava Bielika,

kteře rodina objevila napůl zplsnivěle začátkem devadesátých let ve sklepě a je na nich zachycena okupace Bratislavy. Ze slovenských fotografů byl dále zastoupen např. Pavol Breier a Tibor Borský. Bohatě přispěl opět archiv ČTK, fotografie poskytl i Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd, publicista Vladimír Bystrov a bývalá šéfredaktorka časopisu Československá fotografie Alena Šourková. Tato část výstavy i doprovodná publikace je členěna do čtyř kapitol – Praha, Bratislava, Morava, Liberec.

Většina fotografií měla rozměry 50 x 60 cm a 30 x 40 cm, několik fotografií bylo velkoformátových (90 x 135 cm).

Vystavené fotografie nebyly ani v jednom případě dobové zvětšeniny, všechny byly pro výstavu zhotoveny nově: buď klasickou cestou zvětšování z negativu, či skenováním negativu (případně fotografie) a poté tiskem (studio Nautilus Pompilius – Martin Wágner).



Výstavy čerpající z tohoto projektu:

2004

Tři O: Osvobození, Okupace, Odchod. Sovětská vojska v Československu
Žižkova kasárna, Terezín (21. 8. – 20. 9.), v rámci festivalu FORTfilm 2004

Výstava představila celkem 100 fotografií. Kromě dvou souborů z roku 1945 a 1968 i soubor fotografií Dany Kyndrové Odchod sovětských vojsk 1990–1991.

2005

Occupation 1968 České centrum, Paříž (6. 4. – 14. 5.), v rámci festivalu „Česká kultura 60. let“

2007

Sovětská vojska v Československu: Osvobození 1945 – Okupace 1968 – Odchod 1990–1991

Výstavní síň Bartholomeus, Cheb (12. 5. – 17. 6.)

2008

Gesichter der Prager Frühlings. 1968 in der Tschechoslowakischen Fotografie

(Tváře Pražského jara. 1968 v československé fotografii)

Německý parlament, Paul-Löbe-Haus, Berlín (26. 6. – 29. 8.)

Výstava představila události Pražského jara od jeho počátků až do pohřbu Jana Palacha, a to nejen formou fotografií předních českých a slovenských fotografů (J. Bartůšek, T. Borský, P. Breier, B. Dobrovolský, D. Hochová, M. Hucek, J. Chocholáč, L. Kyndrová, V. Lammer, M. Martinovský, M. Novotný, D. Sýkorová, J. Všetěčka a V. Toužimský), ale i dokumentárních filmů a doprovodných textů. Kurátoři výstavy: Dr. Dana Kyndrová z Pražského domu fotografie a dr. Jürgen Danyel z Výzkumného centra soudobých dějin v Postupimi.

21. srpen 1968 v Praze Prácheňské muzeum, Písek (8. 8. – 28. 9.) Vystaveny soubory fotografií B. Dobrovolského,

L. Kyndrové a V. Lammera (současně vystaven i soubor Odchod sovětských vojsk Dany Kyndrové) Occupation '68 Dolnoslaskie Centrum Fotografii „Domek Romanski“, Wroclaw (19. 8. – 8. 10.)

2010

Tibor Honty – fotografie, Galerie na úřadě, Úřad MČ Praha 7 (7. 4. – 28. 5. 2010)

1945 – ОСВОБОЖДЕНИЕ (Osvobození)

České centrum, Moskva (13. 4. – 20. 5. 2010)

V rámci výstavy zahrnuto i 10 fotografií ze srpna 1968 a 10 z odchodu vojsk.

V květnu a červnu výstava umístěna v Nižním Novgorodě

2011

Invaze ve fotografii – srpen 1968, Sladovna Písek (29. 7. – 25. 9.)

Publikace:

Kurátorka připravila ve spolupráci s Nakladatelstvím KANT doprovodnou publikaci (grafická úprava Otakar Karlas). Historickou analýzu, věnovanou souvislostem mezi oběma „příchody“ sovětských vojsk v letech 1945 a 1968, napsal historik PhDr. Jiří Fidler. Kapitola *1945 Osvobození* je uvedena verši Vladimíra Holana *Rudoarmějci* a kapitola *1968 Okupace* verši Karla Kryla *Bratříčku zavírej vrátka*.



Praha 20. 1. 1969 – Dagmar Hochová

Jan Palach 16. – 25. 1. 1969

16. ledna – 28. února 2009

Ambit kláštera Františkánů, řádu Menších bratří observantů, Jungmannovo náměstí, Praha

Hlavním záměrem projektu bylo představit veřejnosti u příležitosti 40. výročí tragické smrti Jana Palacha vůbec poprvé tak rozsáhlý soubor fotografií předních českých autorů z bouřlivých událostí, které v Praze následovaly jeho sebeupálení. Od 16. do 25. ledna 1969 se v ulicích

Starého Města konal jeho mohutný manifestační pohřeb. Epilog projektu tvořily fotografie z 26. ledna 1969, kdy policie zasáhla proti demonstrantům na Václavském náměstí a ze dne 28. ledna, kdy byla provedena tzv. sadová úprava pomníku sv. Václava, což mělo zamezit přístup veřejnosti k pomníku. Unikátní byl i soubor fotografií Miroslava Huceka z pohřbu Jana Zajíce ve Vítkově dne 3. března 1969.



Praha 24. – 25. 1. 1969 – Miroslav Hucek

Kurátorka Dana Kyndrová, respektive Pražský dům fotografie, který výstavu pořádal, touto výstavou navázala na výstavu *1945 Osvobození ... 1968 Okupace* s podtitulem *Sovětská vojska v Československu*, která proběhla v srpnu a v září 2008 ve Výstavní síni Mánes a setkala se s velkým zájmem veřejnosti. Oba projekty byly součástí dlouhodobé koncepce PHP – připomínat veřejnosti významné okamžiky našich novodobých dějin prostřednictvím fotografie.

Výstava obsahovala 130 černobílých fotografií (doprovodná publikace celkem 150) a představila soubory či jednotlivé fotografie 27 autorů, jejichž snímky byly v mnoha případech vystaveny veřejně vůbec poprvé – Jan Bartůšek, Tibor Borský (slovenský fotograf, který zachytil atmosféru Bratislavy), Jovan Dezort, Pavel Dias, Bohumil Dobrovolský, Emil Fafek, Ivo Gil, Přemysl Hněvkovský, Josef Hník, Dagmar Hochová, Miroslav Hucek, Jiří Chocholáč, Karel Kalivoda, Miroslav Khol, Jaroslav Kučera, Jaroslav Kučera st., Vladimír Lammer, Markéta Luskačová, Miroslav Martinovský, Miloň Novotný, Jan Pikous, Jan Reich, Daniela Sýkorová, Pavel Štecha, Pavel Vácha, Jiří Všetěčka a Miroslav Zajíc.

Většina fotografií měla rozměr 50 x 60 cm, respektive adjustované 50 x 70 cm či 60 x 80 cm a šest fotografií bylo velkoformátových (90 x 135 cm). Vystavené fotografie nebyly dobové zvětšeniny, všechny byly pro výstavu zhotoveny nově – skeny z negativů či pozitivů, poté tisky (studio Nautilus Pompilius – Martin Wágner).

Součástí výstavy byly i koláže z dokumentů StB, vztahující se k historii náhrobku



Praha 25. 1. 1968 – Miloň Novotný

Jana Palacha, vytvořeného sochařem Olbramem Zoubkem. Koláže vytvořil Jiří Sozanský, který v zahradě ambitu zároveň poprvé vystavil svoji figurální plastiku nazvanou *Devětašedesátý*.

Výstavy:

2012 Palachův týden, Sladovna Písek (10. 1. – 12. 2.)

Publikace:

Kurátorka realizovala ve spolupráci s Nakladatelstvím KANT i doprovodnou publikaci (grafická úprava Otakar Karlas). Autorem textu je historik Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd Jiří Suk, PhD. Kniha je uvedena slovy Jana Palacha: *„Člověk musí bojovat proti tomu zlu, na které právě stačí.“*



Ohlas:

„Už při svém loňském organizátorském podniku, výstavě a knize obsahující snímky ze dvou rozdílných vstupů sovětských vojsk na území Československa (1945 a 1968), Dana Kyndrová neopomíjela obrazovou kvalitu vybíraných snímků, zejména těch z roku osmašedesát. Obdobný princip a nárok uplatnila i při tvorbě volně na to navazující akce, výstavy a knihy o Janu Palachovi. [...] Z důrazu na určitý obrazový standard vyplývá, že Kyndrové nejde o kronikářskou soustavnost, o historickou práci prostřednictvím fotografií, nýbrž o dokumentaristický esej.“ 11/

Josef Chuchma: Kam se to všechno podělo?, Víkend MF Dnes, 17. 1. 2009



Alžírsko 1964 – 1966 – Libuše Kyndrová

Algerie / Togo

Libuše a Dana Kyndrová

V rámci Dnů frankofonie připravila Dana Kyndrová pro Francouzský institut v Praze výstavu dvou souborů z Afriky. Autorkou fotografií z Alžírska je její matka Libuše Kyndrová, která snímky z let 1964–1966 souborně vystavila vůbec poprvé. Dana Kyndrová naopak fotografiemi z Toga (1975)

debutovala ve výstavní síni Fotochema v Praze již v roce 1976. Výstavní kolekce obsahovala celkem 76 fotografií (39 Alžírsko a 37 Togo). Exponáty nebyly dobovými zvětšeninami, všechny byly pro výstavu zhotoveny nově (skeny z negativů a tisky: studio Nautilus Pompilius – Martin Wágner).



Togo 1975

Výstavy:

2009 Galerie 35, Francouzský institut v Praze (20. 3. – 8. 5.)

2012 Galerie 4, Cheb (10. 12. – 7. 1.)

Publikace:

Algerie / Togo (75 fotografií, texty Z. K. Slabého a Jiřího Macků v češtině, angličtině, francouzštině, KANT, Praha 2009).





Praha květen 1945 – Tibor Honty

Tibor Honty

Výstavu k 65. výročí konce druhé světové války připravila Dana Kyndrová pod hlavičkou Pražského domu fotografie a pod patronací Ivana Hoffmanna, dědice autorských práv Tibora Hontyho. Připomněla historické dokumenty osvobození Prahy v květnu 1945. Nešlo o dobové zvětšeniny, exponáty byly pro výstavu nově zhotoveny skenováním negativů (případně fotografií) a poté tiskem (studio Nautilus Pompilius – Martin Wágner).

Výstavy:

Tibor Honty – fotografie, Galerie na úradě, Úřad MČ Praha 7 (7. 4. – 28. 5. 2010)



Setkání, Londýn 1966 – Miloš Novotný

Miloš Novotný

Svůj vztah k Milošovi Novotnému a jeho dílu vyjádřila Dana Kyndrová u příležitosti desátého výročí jeho úmrtí:

„Nebývá asi obvyklé, aby se fotograf ujal pozůstalosti svého kolegy a pokusil se, aby jeho dílo neupadlo v zapomnění. Je těžké o tom hovořit, protože některé věci jsou nesdělitelné a mám trochu strach, abych nebyla patetická. Ačkoliv jsem se s Miloněm setkala osobně až v roce 1989 na výstavě Příběh československé fotografie v Domě U kamenného zvonu, jeho názory a přístup k fotografii mě od prvního okamžiku, kdy jsem v 18 letech začala fotografovat, mocně ovlivnily. Bylo to pochopitelně nepřímo, respektive se o to zasloužila moje matka, která pracovala v 60. letech jako redaktorka v Československé fotografii. Poznala Miloně jako výraznou a svéráznou osobnost, obdivovala jeho pevnou víru v „živou“ fotografii i energii, s jakou tento směr hájil. Vzhledem k tomu, že i já jsem inklinovala

k tomuto druhu fotografie, pomáhala mi matka v mém počátečním tápání vyprávěním o Miloňovi, takže se pro mne stal jakýmsi vzorem. Myslím, že jsem mu to vlastně nikdy neřekla, i když jsme se později stali dobrými přáteli. Bohužel osud krutě zasáhl a Miloň v létě 1992 náhle zemřel. Půl roku na to byla uspořádána výstava v Rudolfinu, pro kterou jsem vybírala a zvětšovala fotografie z počátku 90. let, neboť negativy z tohoto období nebyly ještě zpracované. V té době jsem také poznala jeho ženu Alenu Novotnou, se kterou jsme se rozhodly vydat k nedožitým Miloňovým sedmdesátinám monografií. [...] Pro mne osobně je tato kniha i jakýmsi soukromým splacením pomyslného dluhu, který jako fotografka vůči Miloňovi cítím.“ 12/



Před Národním shromážděním, Praha březen 1968 – Miloš Novotný



Josef Sudek, Praha 1973 – Miloň Novotný

Výstavy:

1993

Miloň Novotný – Fotografie, Rudolfinum, Praha (18. 2. – 11. 4.)

Vystavené fotografie byly ze sbírek Uměleckoprůmyslového muzea v Praze, z archivu Miloň Novotného (zapůjčila Alena Novotná) a řadu fotografií zvětšila z originálních negativů nově Dana Kyndrová. Výstavu uspořádalo a katalog vydalo Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze (kurátor Zdeněk Kirschner). Výstava byla víceméně ve stejném rozsahu v květnu téhož roku reprízována v Domě pánů z Kunštátu v Brně a poté v lednu 1994 v Galerii 4 v Chebu.

Následující výstavy již Dana Kyndrová organizovala jako samostatná kurátorka:

2002

Londýn, Pražský dům fotografie, Praha (25. 7. – 12. 8., úvodní slovo Zdeněk Kirschner). Vystavené fotografie byly nově zvětšeny z originálních negativů (celkem 40 exponátů).

U příležitosti desátého výročí úmrtí Miloň Novotného připravila Dana Kyndrová pro Pražský dům fotografie výstavu *Londýn*. Rozhodnutí, proč zvolila právě soubor *Londýn*, zdůvodňuje tím, že tento projekt považuje za jeden z mezníků v české fotografii. Navíc soubor nikdy jako celek vystaven nebyl,

takže se jednalo o jakousi opožděnou premiéru. Výstava byla plánována do 8. září 2002, ovšem 14. srpna zaplavila prostory Pražského domu fotografie v Haštalské ulici povodeň do výšky 1, 5 metru. Výstavu se podařilo zachránit dva dny před touto katastrofou přenesením do prvního nadzemního podlaží. Během podzimu došlo k dohodě s Britskou radou v Praze, že výstava bude obnovena ve velké galerii v suterénu jejího sídla na Národní třídě (19. 11. – 20. 12., úvodní slovo Vladimír Birgus).

2003

Londýn, Galerie Opera, Divadlo J. Myrona, Ostrava (6. 2. – 4. 3.)

Londýn, Kabinet fotografie, Dům umění, Opava (8. 4. – 11. 5.)

2005

Výstavy u příležitosti autorových nedožitých pětasedmdesátin

Londýn, Malá galerie České spořitelny, Kladno (5. 1. – 1. 2., úvodní slovo Josef Moucha)

Lidé, Komorní galerie fotografie J. Sudka, Praha (22. 3. – 29. 4., úvodní slovo Daniela Mrázková a Dana Kyndrová)

2010

Fotograf Miloň Novotný 1930–1992, Románsko-gotické prostory Staroměstské radnice, Praha (31. – 30. 3., úvodní slovo Zdeněk Krischner)

Retrospektivní výstava u příležitosti autorových osmdesátin. Vystaveno bylo devadesát exponátů, kromě známých fotografií i řada záběrů, které autor nikdy veřejně neprezentoval. Nešlo o dobové zvětšeniny, pro výstavu byly vesměs zhotoveny nově: buď klasickou cestou zvětšování z negativu, či skenováním negativu (případně fotografie) a poté tiskem (studio Nautilus Pompilius – Martin Wágner).

Londýn, Fotografická galerie Fiducia, Moravská Ostrava (6. 5. – 4. 5., úvodní slovo a katalog J. Moucha)

Miloň Novotný – fotodokumentarista, Sladovna, Písek (9. 8. – 23. 9.)

2013

Miloň Novotný – klasik české dokumentární fotografie, Český dům, Moskva (12. 6. – 31. 8.)

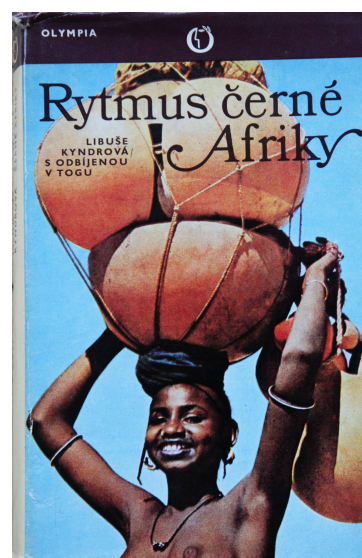
2014

Miloň Novotný / Londýn, Leica Gallery Prague (14. 2. – 6. 4. k reedici knihy Londýn (Nakladatelství KANT)

Ilustrace

Libuše Kyndrová: Rytmus černé Afriky (Olympia, Praha 1980)

Cestopis s podtitulem *S odbíjenou v Togu*, ilustrovaný 82 černobílými fotografiemi Dany Kyndrové, z nichž 18 je obsaženo i v publikaci *Algerie / Togo* (KANT, Praha 2009).



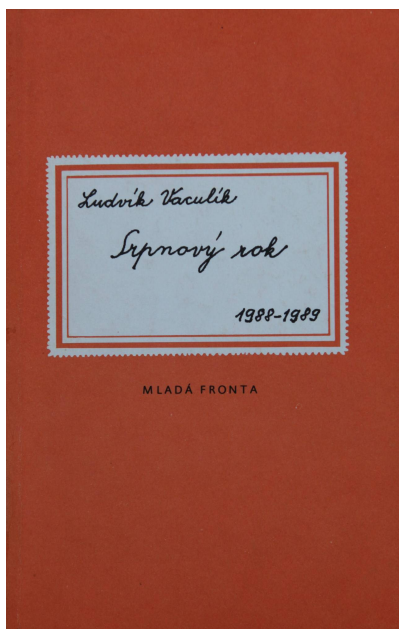
Kolektiv: Sílu nám dává strana I., II. (Mladá fronta / Smena, Praha / Bratislava 1982)

Podtitul: *Kapitoly z dějin mládežnického a dětského hnutí v Československu*. Obrazovou část sestavila D. Mrázková a V. Remeš, kteří použili velké množství fotografií (hojně jsou zastoupeni Emil Fafek z Mladé fronty a M. Hucek z Mladého světa, dále M. Zajíc, V. Písařík, P. Dias, M. Novotný, M. Martinovský, J. Kučera a další). Danu Kyndrovou zastupuje celkem 9 fotografií (1x ples v kapitole *Obraz sedmdesátých let*, 1x spartakiáda v kapitole *Budoucí generace* a 7x manifestace v závěrečné kapitole *Tradice a návraty*).



Ludvík Vaculík: Srpnový rok (Mladá fronta, Praha 1990)

Fejetony z let 1988 – 1989 ilustrované 6 fotografiemi Dany Kyndrové z manifestací.



Cyrilometodějský kalendář 2011 (Katolický týdeník, Praha 2010)

Knihu ilustruje dvanáct fotografií, k nimž připojily úvahy známé osobnosti (například teolog prof. T. Halík, houslista J. Svěčený, biskup V. Malý, socioložka J. Šiklová, astrofyzik J. Grygar, prof. P. Pafko...). Tematicky jsou fotografie vybrány víceméně ze všech projektů Dany Kyndrové a také sama autorka jednu z reprodukcí glosovala: *„Tato fotografie pochází z Velikonoc 1999, kdy vesnici Lopuchov, kam jsem často jezdívала, postihla obrovská povodeň. Byla zlikvidována příjezdová silnice a úzkokolejka z první republiky, která živila tamní dřevaře (už nikdy se pak neobnovila), a lidé věděli, že od Kyjeva se velké pomoci nedočkají. Vše tam působilo depresivně, okolní hory byly zlověstně zahalené v černých mracích a celá vesnice mířila v bahnem obalených holínkách na hlavní velikonoční bohoslužbu. V temném předsálí sakristie jsem narazila na ženy, které*

přinesly novorozence ke křtu a čekaly na konec mše. Svým klidem, prostotou, ale i nespornou chudobou, kterou jsem z nich cítila, působily jako Madony z mnoha známých obrazů. Jako kdyby do této malé zastrčené víscky uprostřed Karpat ani nepatřily. V jejich zdánlivé bezbrannosti byla ale cítit veliká životní síla pramenící z jejich víry, což se ostatně týkalo i celé tragicky postižené vesnice.“ 13/



Pavla Jazairová: Podél cest (Radioservis, Praha 2011)

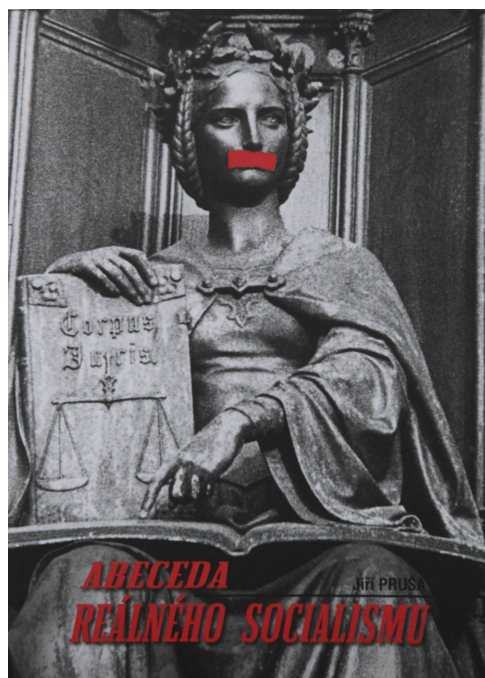
Kniha známé novinářky obsahuje devět povídek, doprovázených 11 černobílými fotografiemi Dany Kyndrové (8 reprodukcí z projektu *Žena*, 1 z projektu *Togo*, 1 z projektu *Poutní místa*, titul z Paříže 1973).

Jiří Pruša:

Abeceda reálného socialismu

(Avia Consultants o.s., Praha 2011)

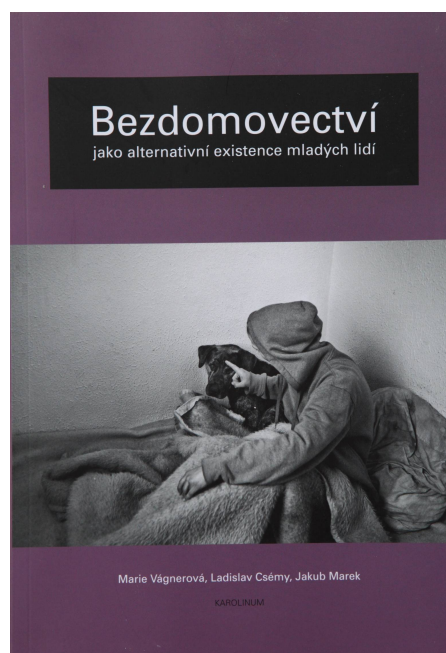
Kniha přibližuje život v éře socialismu vysvětlením 2105 oficiálních i lidových výrazů ze všech oblastí života jednotlivců i společnosti. Je v ní umístěno také několik set politických vtipů, citátů, titulků z Rudého práva, oficiálních hesel i výňatků z dobových publikací. Navíc obsahuje 48 fotografií, ilustrujících období od konce druhé světové války až k Sametové revoluci. Obrazovou přílohu sestavila Dana Kyndrová. Fotografie z čtyřicátých až osmdesátých let vyhledala v archivu ČTK. Sama je zastoupena šestnácti fotografiemi z projektu *Rituály normalizace / Československo 70. – 80. let*. Právě pod dojmem její stejnojmenné výstavy na pažské Staroměstské radnici v létě 2011 ji autor požádal o spolupráci.



Marie Vágnerová, Ladislav Csémy, Jakub Marek: Bezdomovectví jako alternativní existence mladých lidí

(Univerzita Karlova, Praha 2013)

Celkem 10 fotografií (5 pochází z roku 2007, kdy Dana Kyndrová v rámci Grantu hlavního města Prahy zachycovala život místních bezdomovců, 5 vzniklo na jaře 2012 přímo do této publikace (včetně titulní fotografie ze squatu na pražském Strahově).



Souvislosti práce Dany Kyndrové

Zachycovat své zážitky, dojmy či emoce a zároveň se o ně dělit s ostatními patří v naší kultuře k základním potřebám. Zájemci o výstavy a jiné profesionální druhy zveřejnění fotografií si ale často neuvědomují, co všechno musí autor podstoupit, aby je mohl realizovat.

Soudobou českou kulturu proslavili v zahraničí fotografové jako Josef Koudelka, Antonín Kratochvíl nebo Jindřich Štreit. Z jmen známých především u nás uvedu vedle Viktora Koláře a Dany Kyndrové alespoň Karla Cudlína. Jejich tvorba významně ovlivnila a stále ovlivňuje mladé fotografy, zaujaté dokumentární fotografií.

Klasický dokument, především černobílý, je pro začínajícího fotografa alternativou k barevné reportáži. Může být založen více na pocitech než na přesném popsání fotografického tématu. Na základě vlastních zkušeností se domnívám, že fotografovat tvůrčím způsobem je v pestrých barvách náročnější. Dokument je často velmi subjektivní i z hlediska diváka. Fotografie posunutá do šedé škály ztrácí něco z popisnosti. Snímek přestáváme vnímat na základě vztahu jeho realistické barevnosti k fotografované skutečnosti. Dostáváme větší prostor k rozletu vlastní fantazie.

Hlavním problémem, pokud to tak lze nazvat, je ale použitelnost dokumentární fotografie, čili autorská efektivita. Fotografujeme z potřeby zachytit moment, který považujeme za zajímavý, a z potřeby sdílet jeho neopakovatelnost s dalšími lidmi. I neosobním informativním dokumentem popisujeme část svého života. Zobrazuje místa, jimiž se pohybujeme, a situace, které možná neměly být původně přímými součástmi našeho

života, jenže tím, že je fotografujeme, se zvolená témata součástí našeho osobního příběhu stávají.

Jindřich Štreit žije na vesnici a vesnice se staly jeho životním tématem. Josef Koudelka po roce 1968 emigroval a svůj nomádský život zobrazil knihou *Exily*. Dana Kyndrová svými tématy Rusové, žena nebo komunistické slavnosti ukazuje osobní pohled na politiku nebo vztahy mužů a žen, což jsou náměty, o které se zajímá nejen v oblasti fotografie. Takto se každý dokumentarista do svých fotografií zapíše. Ale dá se i oponovat: Jaroslav Kučera vytvořil sérii fotografií z pražských hospod, ač v nich sám nevysedává. Možná ho však prostředí zaujalo právě proto, že k němu chtěl vyjádřit kritický postoj.

Nejčastějším způsobem zveřejnění dokumentární fotografie byly a jsou výstavy. Vydat knihu je úkolem složitým a černobílá fotografie mívá do dnešních pestře tištěných časopisů dveře otevřené jen zřídka. Někteří fotografové jako Jan Šibík, Karel Cudlín nebo Milan Jaroš publikují dokumenty jako ilustrace článků v časopisech Reflex nebo Respekt, kde jsou zaměstnáni na plný nebo částečný úvazek. Novinové a časopisecké redakce sice čas od času osloví renomované autory s žádostí o fotografie, ale jedná se spíše o výjimky a honorář, který často nepřesáhne 10 euro za snímek, je spíše urážející, než aby autorovi poskytl zadostiučinění.

Dana Kyndrová spolupracovala v letech 1997 až 2000 s časopisem Architekt. Pavel Štecha, který se fotografováním architektury živil, na vydavateli vymohl honorář 800 korun za reprodukci jednoho portrétu. *„Už toho pak měl hodně,“* sděluje autorka vlastní zkušenost, *„takže mi nabídl, abych po něm portrétování převzala. Byla to fajn práce. S redaktorem Michalem Janatou jsem chodila na rozhovory, většinou s velmi chytrými*

lidmi... Jenže pak začal šéfredaktor postupně honorář snižovat, což jsem do jisté míry akceptovala, neboť mě focení bavilo. Ale když už klesl na 400 Kč, tak jsem se ozvala, že mi vlastně jen pokrývá náklady. Divil se, že černobílá fotografie může drahá. Když jsem mu vysvětlila, že i vyvoláváním a zvětšováním investuji dost času, divil se, že to přijde dráž než barva. Tak jsem s tím sekla.“

Krise tištěných médií je výrazným aspektem, negativně ovlivňujícím dokumentární fotografii. Některé časopisy ani nemají vlastní fotografie a celý obrazový obsah získávají z fotobank. Velkým množstvím fotografií, jež dnes využívají česká média (například lidovky.cz), jsou snímky z fotobank shutterstock.com nebo istockphoto.com. Ceny za nákup a prodej fotografií se pohybují v dolarových částkách: pokud se fotografie publikuje pouze na internetu, je její nákupní hodnota menší než jeden dolar. I proto proslulá agentura Magnum Photos v poslední – poměrně již dlouhé – době pracuje převážně na dlouholetých projektech, které se snaží publikovat formou výstav a knižních publikací. To však neznamená, že fotograf, který zpracoval určité téma, je může efektivně prodat přes fotobanku.

Jinou zajímavou možností je multimediální prezentace. Takzvaná slideshow bývá nejčastěji vytvořená na počítači, doplněná textem a popřípadě i mluveným slovem nebo hudbou. Realizace není finančně náročná a využití je možné prostřednictvím přednášky, jako doplnění výstavy nebo prezentací na internetu, která ovšem nemá stejnou prestiž a trvalost jako prezentace tiskem.

Nejvyšší úrovní prezentace dokumentární fotografie je tedy kniha nebo alespoň katalog. I když je v dnešní době pro autory vydání publikací dostupnější, než bývalo kdykoli dříve, stále to není snadné, ani zaručeně výdělečné. Náklady snižuje především digitalizace fotografie a vlastní

úprava v grafických programech. I technologie tisku je levnější a kvalitnější, než bývala. Ale díky snazší dostupnosti se také objevilo daleko více alb. Ne každá kniha má opravdu dobrou úroveň a stává se, že kvalitní publikace zůstane neprodejná a zastíní ji lépe propagovaný brak.

Jaká je návratnost dokumentaristova úsilí a postřehů? S trochou nadsázky bych řekl, že návratnost je téměř nulová. Dokumentární fotografie je i na vysoké úrovni záležitostí charitativní. Časové, finanční a další investice do vytvoření kvalitního souboru, jsou pro autora ve svobodném povolání natolik vysoké, že je nemůže pokrýt otištění fotografií v časopise ani výtěžek z výstavy či knihy, pokud tedy autor nepatří k několika hvězdám světového jména (Sebastiao Salgado, Martin Parr, James Nachtwey, Nan Goldinová, případně Josef Koudelka či Antonín Kratochvíl). Existují samozřejmě výjimky potvrzující pravidlo, ale většina fotografů, zabývajících se o tento druh fotografie, zůstává romantiky a nezištnými entuziasty.

Většina fotografů dokumentaristů má své zaměstnání, které jen málo souvisí s jejich tvorbou. Jaromír Čejka se nechal zaměstnat jako řidič jednoho pražského divadla, Jiří Hanke je dnes v důchodu, ale po celý produktivní věk pracoval jako bankovní úředník ve Státní, respektive České spořitelně v Kladně. Dana Kyndrová dlouho pracovala jako vysokoškolský pedagog a dnes se živí především jako průvodkyně po Francii, Alžírsku a Rusku. K fotografování ale potřebuje čas a práci průvodce nedokáže skloubit s fotografováním.

Hranice dokumentu a umělecké tvorby

V naší době se setkáváme s velkým množstvím fotografií, směřujících z různých stran k pomezí dokumentu a umění. Dana Kyndrová použila v knize *Žena mezi vdechnutím a vydechnutím* také fotografie, které vznikly jako reportáže pro časopis *Cosmopolitan*. Autorka už při jejich vzniku počítala s jejich zařazením do svého souboru o ženě. Přivedlo mě to k úvaze o mezích dokumentarismu a jejich přesahování.

Po jakou hranici zůstává fotograf reportérem? Kdy, popřípadě jak, se stává dokumentaristou? A kdy dokumentarista přechází ve fotografa uměleckého? Tyto hranice jsou méně patrné, než by se mohlo zdát.

Fotografie reportérů pracujících pro časopisy mají obvykle strhnout pozornost především k tomu kterému periodiku a pomoci jej prodat. Jsou nejenom informativní (popisné), ale plní také úlohu podívané. Obecně by se dalo říci, že reportáž mívá téma, které je aktuální hlavně pro konkrétní vydání média, jímž bude zveřejněná. Až na výjimky tím pádem ztrácí časem část své hodnoty. Oproti tomu soubory dokumentárních fotografií jsou koncipovány tak, aby byly i s odstupem mnoha let závažné. U mnohých autorů můžeme pozorovat snahu, aby se v jejich fotografiích nenacházely rysy aktualit, zařazující snímky do konkrétního období a tím ohraničující nadčasovost děl.

Nejznámější fotografie Josefa Koudelky ze srpna 1968 jsou reportážními momentkami, ale ponejvíce se autor snažil o dokumentární svědectví (mimo jiné ofotografoval stovky nápisů a plakátů, které okupační jednotky přes noc strhávaly). Dodnes tak mnohé snímky působí jako zobecňující obraz vzdoru civilistů proti ozbrojenému násilí. Jeho pozdější soubor *Exily* je naopak dokumentem svrchovaně uměleckým. Svědčí více o osobě

autora a o jeho pocitech ze světa než o světě jako takovém.

Dokumentární soubory sledují zpravidla širší časové období a ve srovnání s reportážemi je lze rozvíjet daleko více snímky. Celek je potom možné zveřejnit pouze ve výstavním nebo knižním tvaru.

V kontrastu s příchodem digitální fotografie a snadného způsobu získání záběru, věnují někteří fotografové pozornost překonaným technikám. Extrémem je například módní lomografie, převážně živá fotografie deníkového typu. Jedná se o fotografování na film aparátem velmi nízké kvality, jehož technické nedostatky vytvářejí (v kontrastu s dokonalým digitálním zobrazením) neobvyklou „uměleckých“ snímků, ozvláštňených zejména posunem barevného spektra.

Protipólem je velkoformátový přístroj, užívaný například k dokumentaci interiérů zaniklých i dosud funkčních továren. Cílem je zachovat obraz mizejících rysů světa, ale zároveň snaha předvést kultivovanost řemeslné stránky fotografie: příkladem může být piktorální efekt *Vaňkovky* Václava Jirásky, nabízené od počátku jako portfolio exkluzivního umělce v limitované sadě ušlechtilých kontaktních pozitivů.

Ani dokumentarista nezobrazuje jenom informaci o předmětech či o lidech před objektivem. Někdy chce sdělit divákovi i subjektivní názor na věc. Často se jedná o předání atmosféry, kterou cítil při fotografování.

Styl Dany Kyndrové

Ne každý má příležitost věnovat se soustavně tomu, co ho zajímá a baví. Náš život je v podstatě krátký a kdo chce něco dokázat, měl by si brzo vybrat životní cestu a soustavně pak na ní pracovat. Dana Kyndrová tuto možnost využila v maximální míře. Samozřejmě ji potkalo i mnoho nezdarů a nevyužitých příležitostí, ale faktem je, že se nikdy nevzdala cíle, který si v mládí dala a na němž pracuje dodnes. Od svých osmnácti let, kdy vzala fotoaparát poprvé cílevědomě do ruky, si tvořila vlastní představy, s nimiž fotografovala život ve svém okolí i v místech, kam se za fotografováním systematicky vydávala.

Nad svými tématy nepracuje týden nebo měsíc, jedná se o mnohaletá období. Například pro sérii *Bez domova*, kterou zpracovávala pro Grant hlavního města Prahy a která byla již několikrát vystavena, pořizuje další fotografie i několik let po ukončení grantu, spolupracuje s lidmi z charitativních organizací a využívá možností navštívit s nimi místa, kde žijí bezdomovci nebo squateři.

Dana Kyndrová fotografuje zásadně jen nemanipulovanou skutečnost a při pohledu na její práce chápeme, že by se ani nahrát nedaly. Nepatří mezi fotografy, kteří svou přítomností motivují fotografované k atraktivním gestům nebo činům. Má jen málo fotografií, kde se lidé dívají do objektivu. Nechce být při fotografování nápadná, někdy své snímky dlouho promýšlí a minuty vyčkává, než nastane správný moment. Předvídá, co chce ztvárnit, a hledá pro své záběry odpovídající představitele. Do fotografií vkládá svou zkušenost, názory a pocity. Zajímají ji především lidé v typických životních situacích, které se nevztahují jen ke konkrétním okolnostem a místům. Kyndrová vystihuje jejich obecnou platnost. Příkladem ze souboru *Žena mezi vdechnutím a vydechnutím* je snímek rodinné snídani, znázorňující

matku komunikující s dvěma dětmi; na druhé straně stolu čte odvrácený muž noviny. Touto fotografií vypráví Kyndrová určitý mikropříběh, který se občas odehrává snad v každé rodině. Vyslovuje jím názor na úlohu matky, která se – na rozdíl od muže – nemůže za noviny schovat.

Na fotografiích Dany Kyndrové se často setkáváme se symboly a o symbolech často mluví i sama autorka. Už samotný název knihy *Rituály normalizace* nebo pracovní titul připravované publikace *Rusové ... jejich ikony a touhy* signalizují, že můžeme očekávat snímky s pěticípou hvězdou, srpem a kladivem. Využití těchto motivů na fotografiích je sice nezbytné, neboť Dana Kyndrová si všímá souvislostí mezi ikonami politickými a náboženskými nebo popkulturními, ale zdá se až příliš časté. Někdy tyto fotografie působí příliš jednoduše, postrádají neurčité tajemno, zajímavou atmosféru a napětí.

Soubor Dany Kyndrové *Rusové ... jejich ikony a touhy* lze srovnat s knihami jiných zahraničních fotografů. Klasická hlubotisková publikace *The People of Moscow* Henriho Cartiera-Bressona **14/** má s fotografiemi Dany Kyndrové určitou podobnost, přestože Kyndrová navštívila SSSR poprvé o více než dvacet let později. Jednak je z toho vidět nepříliš velkou změnu společnosti v bývalém SSSR, ale je v tom znát také inspirace Dany Kyndrové černobílou humanistickou fotografií poválečných let.

Určitý rozdíl vyplývá z toho, že se Dana Kyndrová pohybovala v tomto prostředí samostatně. S perfektní znalostí ruského jazyka se dostávala blíže k lidem. Cartier-Bresson byl nejspíše odkázán na tlumočníka a přiděleného průvodce (pracovníka KGB) a tak se jeho snímky odehrávají často na oficiálních akcích (divadlo, škola, koncert či místa jako veletrh, stadion, galerie a muzeum). Jen z menšiny fotografií v jeho knize cítíme

nádech reálného života, když například autor skrz okno automobilu vyfotografoval frontu před obchodem s ovocem a zeleninou. Mimochodem, podobnou fotografii pořídila Dana Kyndrová v Praze a váže se k ní historka o muži, který při fotografování autorku zpovídal, proč vůbec tento námět fotografuje, a také upozornění od dalších občanů, že zvědavec si jen odešel pro policejní legitimaci a že by se tedy měla co nejrychleji vzdálit.

Jako světová metropole přitahuje Moskva nesčetně tvůrců, ať už ruských nebo zahraničních. Pro cizince představuje exotický motiv ještě dnes a tím spíše v časech Sovětského svazu. Tehdy nebyly pokusy zahraničních autorů o realistické postižení tamního života dokumentárními fotografiemi nebo filmy příliš četné. Komunisté střežili pozitivní obraz celé socialistické soustavy a zvláště sídelního města impéria. Mimořádně expresivně působí různými nakladatelstvími publikovaný soubor snímků amerického průkopníka subjektivního dokumentu Williama Kleina, který nebyl na přelomu padesátých a šedesátých let odkázán výhradně na pověřené průvodce, což mělo příznivý vliv na jeho postřehy. **15/** Z českých snah o vyrovnání se s nelehkým námětem stojí za zmínku kniha Ericha Einhorna *Do Moskvy* (1959). Patří k albům, která tradiční popisné zobrazení velkoměst zpestřila snímky všednodenního shonu. **16/** Se srovnatelnou živostí se nesená dostupného námětu jen o málo později zmocnil také Jan Lukas při dvou turistických zájezdech s cestovní kanceláří. **17/**

Náročnější a dlouhodobější zájem o Rusko projevili belgický fotožurnalista Carl De Keyzer. Dvojvýstavu *Zona a God Inc.* tohoto člena agentury Magnum Photos zprostředkoval na zlomu let 2006 a 2007 Domu umění města Brna Pražský dům fotografie – Prague House of Photography, o.p.s. (K původně plánovanému uvedení nedošlo, protože Pražský dům fotografie

nebyl na nové adrese v Revoluční ulici zkolaudován.) Kolekce *God Inc.* (1990) sleduje různé polohy vyjadřování religiozity ve Spojených státech, zatímco objevený soubor osmdesáti fotografií *Zona* (2003) těží z návštěv věznic v Rusku. (Webové stránky Pražského domu fotografie sice ohlašovaly „*překvapivě pestré prostředí ruských zajateckých táborů na Sibíři,*“ jednalo se však o překladatelské nedorozumění z neznalosti věci.) De Keyzerovy velkoformátové zvětšeniny jsou až přehnaně barvité, což je následek záblesku elektrického světla. Jeho klasická černobílá kniha *Homo Sovieticus* (1989) je klidnému způsobu zkoumání Dany Kyndrové mnohem bližší. **18/**

Kniha Hanse-Jürgena Burkarda *Jenseits von Kreml und Rotem Platz* **19/** z poloviny devadesátých let působí už zcela jinak. Burkard fotografoval v Petrohradě v době, kdy se rozpadal Sovětský svaz a zachytil co možná nejakčnější a nejdramatičtější momenty z Ruska v barvě. Většina fotografií se odehrává v místech jako jsou věznice a márnice, na snímcích jsou prostitutky, pasáci a narkomani, popřípadě tehdy vznikající skupina nových Rusů, blyštících se zlatem. Burkardovy fotografie na diváka křičí, burcují ho a v některých případech odpuzují (slabší povahy nutí rychle obrátit na další stránku).

Dana Kyndrová se vrátila do Ruska až v roce 2000, protože po uzavření souboru *Odchod sovětských vojsk* neměla chuť s Rusy komunikovat. Na přelomu milénia bylo Rusko už výrazně klidnější a ve srovnání s obdobím rozpadu SSSR usazenější. Kyndrová neměla neomezené finanční možnosti, ani objednávku od německého časopisu, ani asistenty, kteří by jí pomáhali s kontakty na podsvětí. Kyndrová pracuje v rámci svých možností. Snaží se zachytit život obyčejných lidí postřehy, vyžadujícími koncentraci a určitou vnitřní rovnováhu, kterou Kyndrová nachází pouze

tehdy, když je při fotografování sama. Rozhodně tedy není autorským typem, toužícím organizovat fotografické dílny a předávat touto cestou dál své zkušenosti. Nemá ani potřebu konzultovat rozpracované projekty s ostatními fotografy.

Na fotografiích z Ruska se Dana Kyndrová v období po roce 2000 často věnuje momentům, jako je Velká vlastenecká válka nebo renesance pravoslaví. Její fotografie přetékají symboly komunismu, pravoslavnými kříži či ikonami. Pozoruje přerod společnosti v jejím hledání nových ikon, vyjadřujících nový smysl života po ztrátě naděje v dosažení komunismu. Na fotografiích z éry SSSR je těchto symbolů mnohem méně. Nejspíše proto, že pravoslavných tehdy moc nebylo a těch komunistických bylo i v Československu nadbytek. Zato kolekce o dnešním Rusku se skládá především ze snímků z prostředí pravoslaví, z oslav vítězství nad nacismem a ze snímků demonstrací pro, anebo naopak proti dnešnímu představiteli Ruska Vladimíru V. Putinovi. Můžeme to autorce vytýkat, ale pokud tvoří soubor o soudobém Rusku, jsou právě tato prostředí pro získání koncentrovaného obrazu nepominutelná.

Kyndrové lze vyčítat také popisnost některých snímků anebo pro někoho již překonaný styl černobílého dokumentu. Autorku zajímají, jako ostatně u všech jejích projektů, především obecně lidské hodnoty, které čas či prostředí ovlivňují jen minimálně. Pokud by podléhala dobovým trendům a přizpůsobovala jim styl a témata svých fotografií, nemohli bychom dnes nahlížet do nedávné historie prostřednictvím široké a zároveň stylově sevřené kolekce fotografií a knih. Právě ucelenost práce ji řadí k našim předním dokumentaristům.

Chybí-li v některém jejím záběru člověk, jistě zobrazuje situaci s lidskou existencí velmi úzce související. Příkladem může být soubor barevných fotografií ze sovětských kasáren v Milovicích. Fotografie Dany Kyndrové jsou až na uvedenou výjimku černobílé. Sama říká, že *„fotografie s takovýmto humanistickým zaměřením jsou lepší černobílé. Barva rozptyluje pozornost. Barva ti to naservíruje, jako by to ani jinak nebylo možné, a nedává prostor k vlastnímu zamyšlení. Asi jako televize. Černobílá fotka tě nechá přemýšlet, vnímat to, co vidíš, ne jako celou a opravdovou skutečnost, dovoluje určitou introspekci. Je to stylizace skutečnosti.“* 20/

Autorku příliš nezajímá soběstačná estetika momentky, což je mimochodem slovo, které nemá ráda, protože v něm zaznívá letmost postřehu, zatímco jí se jedná o nadčasovost. Nepracuje jako takzvaný vizualista, umělec, který má potřebu umocnit krásu toho, co právě vidí, pohotovým fotografickým ztvárněním. Zdá se ale, že Kyndrová vlastně nakládá se svou životní zkušeností podobně, jen v poněkud jiném smyslu. Snaží se být k lidem pozorná a určitě se jí je daří ve zlomcích sekund vystihnout. Přestože na jejích fotografiích třeba nevypadají tak, jak by si sami přáli, působí velmi opravdově. Tváří se tak přirozeně, jako by vedle nich fotografka nestála. I když se to na první pohled třeba nezdá, ve skutečnosti je Kyndrová zdrženlivá a právě fotografování jí pomohlo dostat se do míst, kam by se jinak ani neodvážila. Nikdy také nebyla fotografem, který s sebou musí pořád nosit přístroj. Dřív se snažila pouze o snímky lidí a pomíjela detaily. To je vidět třeba na cyklech komunistických slavností a normalizace, kdy nefotografovala například výlohy obchodů, jako Irena Stehliová. Naopak snímky detailů plně využila pro fotografování *Odchodu sovětských vojsk*.

Technika

Dana Kyndrová si zvykla nemačkat spoušť, dokud nebyla přesvědčena, že se záběr dokonale podaří. Sama prozrazuje, že někdy čekala tak dlouho, až se situace ztratila. Mohl to být i důsledek šetrnosti. Ve srovnání s fotografy, kteří z obavy před ztrátou dobrého snímku fotografují až příliš, bývalo podivuhodné, jak málo filmů při fotografování Kyndrová spotřebovala. Užívala modely Canon 7, FTb, F1 a Leica M6. S přechodem na digitální záznam své zábrany překonala. Je na sebe ale dál velmi přísná ohledně výběru. Prebytečná políčka negativů končila v odpadkovém koši, digitální záznamy podrobuje první selekci brzy po akci.



V současné době má digitální přístroj Canon 5D mark2. Kromě něj používá také analogové fotoaparáty Canon a Leica M6. Jako zkušený autor, který pečlivě rozhodoval o každém naexponovaném filmovém okénku, i Kyndrovou lehkost fotografování digitálem oslnila a musela se ze začátku mírnit v počtu expozič. Digitální data ukládá ve formátech RAW a Tiff v 16 bitové barevné hloubce. Následné digitální data se upravují tak, aby se výsledné snímky mohly vystavovat ve stejné sérii jako snímky z filmů. Digitální data je třeba převést do stupně šedé a digitální šum nahrazuje digitálně vložené zrno.



Většinu fotografií zvětšuje na barytový papír, který při sušení vypíná na skle či dřevěné desce: *„Odhalovat, co se nachází na mém negativu, byl pro mě vždycky svátek. Někdy jsem si vzala do fotokomory i láhev vína. Když zvětšuju fotografii do výstavní velikosti, je to dřina a pokaždé se několik papírů zkazí. Když najdu správný přístup k určité fotce, udělám ji tak třikrát pro případ, že by se snímek při vystavování poškodil.“* Fotografie nejčastěji adjustuje v paspartách, které si sama vyřezává.

Od roku 2006 nechává vyvolané negativy také digitalizovat a pečlivě se podílí na následném upravování digitálních snímků. Fotografie se pro výstavní účely tisknou na nejmodernějších inkoustových tiskárnách Epson.

V současné době má Dana Kyndrová k dispozici výstavní kolekce jak analogově zvětšované, například soubor *Žena*, nebo digitálně zpracované, například *Rituály normalizace*. Případný zájemce o její fotografie může získat jak analogovou zvětšeninu, tak digitální tisk, rozdílem je cena.

Závěrem

Celkový dojem z práce Dany Kyndrové je sice velmi inspirativní a vzbuzuje emoce, ale nedá se říci, že vyvolá pocit „život je krásný“. Naopak. Pohled je spíše drsný, nebo alespoň nepříkrášlený. Nesentimentální autorka si dobře uvědomuje, jak těžce lidé bojují o udržení svých existencí. Sama také prožila těžké chvíle a zkušenosti z jejího osobního života se v její práci nepřímo odrážejí. Nefotografické osudy si ale nechává pro sebe a tak jsem je mohl zaznamenat jenom kuse (například okolnost, že se jí manželství brzy rozpadlo a syna vychovávala sama, viz rok 1984 v kapitole Chronologie 1973 – 2013).

Dana Kyndrová znázorňuje osobní pohled na člověka. Výpověď o lidských osudech svými snímky zobecňuje. Osoby na fotografiích často zastupují charakteristiky té či oné profese, v širší kolekci pak třeba i národa (zejména soubor o Rusech). Nejedná se tudíž o portréty konkrétních osob, i když snímky zachycují určitá gesta, výrazy a prostředí, v němž fotografovaní žijí. Kyndrová není portrétistkou jednotlivců, člověk ji zajímá jako představitel lidstva. Postupně fotografuje jednotlivé náměty tak, aby se daly spojit v jeden velký celek o člověku a jeho nelehkém údělu. Autorka se totiž svými fotografiemi snaží znázornit podobenství o lidském bytí jako takovém.

Dokumentární fotografii dnes možná částečně zastiňují jiné styly, nicméně dokumentární snímky nakonec vždy přinášejí to nejhledanější svědectví o době a prostředí, v nichž byly vytvořeny. Asi nikdy nebude dokument obdivován tak širokou veřejností, jako třeba fotografie aktů či krajin. Dokumentární fotografii je potřeba naučit se číst. Chápat souvislosti v záběru a mezi jednotlivými snímky není samozřejmé. Je zapotřebí jistých pozorovatelských i životních zkušeností, aby divák dokázal ocenit neopakovatelnost momentu expozice nebo unikátní atmosféru obrazu.

Schopnost vnímat a chápat dokumentární styl jsou u tvorby Dany Kyndrové výjimečně důležité. Sama autorka mluví v kontextu svých fotografií o obrazové literatuře, o ideálu prezentace fotografií v knize nebo na výstavě bez doplňujících popisků. Výběrem fotografií, jejich obsahem a seřazením vytváří příběh. Příkladem může být kniha *Žena mezi vdechnutím a vydechnutím*, podobenství o cestě od kolébky k rakvi. V knize *Podkarpatská Rus* jsou fotografie řazeny tak, aby vystihly venkovský život v koloběhu ročních dob.

Dana Kyndrová používala klasické chronologie příběhu i při realizaci kurátorských projektů, jakými jsou zejména výstava *Osvobození, Okupace, Odchod* (respektive kniha *1945 Osvobození ... 1968 Okupace*) nebo *Jan Palach 16. – 25. 1. 1969*. Někdy při této koncepci – z mého pohledu ke škodě věci – nepoužila některé kvalitní fotografie, jež měly výrazný umělecký potenciál. Tvorba Dany Kyndrové i její kurátorský pohled kladou důraz na informativnost až popisnost na úkor fotografií nesoucích „pouze“ emotivitu. Právě tím se Kyndrová nepřehlédnutelně liší od svých kolegů, například od Josefa Koudelky, Jindřicha Štreita nebo Viktora Koláře, ale i od Karla Cudlína, s nímž přímo spolupracovala.

Dana Kyndrová sama říká: „*Fotografuji stále stejně, můj styl se nemění.*“ Ve způsobu práce Dany Kyndrové tedy nehledíme podstatné změny nebo rozdíly. Ale právě díky tomu si můžeme také uvědomit, že síla fotografií často závisí hlavně na tématu a hloubce jeho zpracování. V tomto ohledu považuji za nejsilnější soubor Dany Kyndrové *Ženu mezi vdechnutím a vydechnutím*. Motiv ženy je obecně zajímavý a každý divák si také v daném celku najde obrazy, které konfrontuje se svým životem, s prožitky minulosti. Cílem autorky bylo vytvořit soubor nejenom o životě žen, ale o stavu soudobé evropské společnosti vůbec. *Odchod sovětských vojsk* je

naopak příkladem tématu, které oslovuje pouze určitou skupinu diváků. Fotografie z Podkarpatské Rusi jsou více poetické a méně informativní, lze je zarámovat a pověsit na zeď. Na sérii sedmi desítek snímků, které tvoří výstavní kolekci, není zobrazen žádný automobil, jediným dopravním prostředkem je kolo nebo koňské spřežení. Vklady do jednotlivých projektů se možná v budoucnu propojí v jeden velký celek o životě autorčiných současníků.

Úsilí, s jakým Dana Kyndrová pracuje na svých projektech, je zcela výjimečné a může být příkladem pro velkou část nejen českých fotografů. Schopnost rozhodnout se pro určité téma a zpracovat je až po realizaci knihy nebo alespoň rozsáhlé výstavy, není vlastností každého, kdo dokáže pořídit kvalitní fotografie. Dalo by se říci, že umět fotografovat zdaleka nestačí, pokud autor neví, jak s fotografiemi dále naložit.

Lze se jen těšit na soubory, které Dana Kyndrová vytvoří v budoucnu. Přispěje tím české dokumentární fotografii a zároveň zachytí a obohatí kulturní historii naší společnosti.

Použitá literatura

- 1/ Rudinská, Libuše: Dana Kyndrová. Fotografické dílo 1973–1979. Závěrečná teoretická práce magisterského studia katedry fotografie FAMU, Praha 1999.
- 2/ Birgus, Vladimír: Dana Kyndrová: Československá fotografie, 1978, č. 3, s. 132.
- 3/ Grafik Jaroslav Krejčí, který Seifertův pohřeb zaznamenal, vydal malé album, kde je na jedné z fotografií v úvodu zachycena Dana Kyndrová před Rudolfinem se synem Viktorem v kočárku. Krejčí, Jaroslav (ed.): Zpráva o pohřbu básníka Jaroslava Seiferta ve fotografiích Jaroslava Krejčího. Volvox Globator, Praha 1995. S. 7.
- 4/ Kotek, Luboš: Tady bylo Husákovo. (Czechoslovakia 1982–1989). Gema Art, Praha 2009. S. 140.
- 5/ Moucha, Josef: Dávný příběh fotografek Libuše a Dany Kyndrových: Kavárna, 26. 3. 2009. Cit. dle: http://zpravy.idnes.cz/davny-pribeh-fotografek-libuse-a-dany-kyndrovych-fb2-/kavarna.aspx?c=A090325_162417_kavarna_bos
- 6/ Birgus, Vladimír: Dana Kyndrová: Československá fotografie, 1978, č. 3, s. 132.
- 7/ Chuchma, Josef: Obrázky ze života, Víkend MF Dnes, 29. 10. 2011, s. 37.
- 8/ Moucha, Josef: Rusové – jeden za druhým, Prostor, 30. 4. 1992.
- 9/ Anonym: Dana Kyndrová. Podkarpatská Rus. Fotografie magazín, 7/2007, s. 63.
- 10/ Moucha, Josef: Předběžná repríza coby závdavek na příště?, MF Dnes, 25. 3. 1999, s. 19.
- 11/ Chuchma, Josef: Kam se to všechno podělo?, Víkend MF Dnes, 17. 1. 2009, s. D8.
- 12/ Kyndrová, Dana: Jak působí Novotného Londýn dnes: Fotografie magazín, 2002, č. 10, s. 10–11.
- 13/ Kyndrová, Dana a kol.: Cyrilometodějský kalendář 2011. Katolický týdeník, Praha 2010.
- 14/ Cartier-Bresson, Henri: The People of Moscow. Thames & Hudson, London 1955.
- 15/ Klein, William: *Moscow, Zokeisha*, Tokyo 1963. Viz též: Birgus, Vladimír: William Klein Fotografie. Správa Pražského hradu a Francouzský institut v Praze, Praha 1994.
- 16/ Einhorn, Erich: Do Moskvy. Svět sovětů, Praha 1959.

17/ Lukas, Jan: *Moskau*. Artia, Praha 1962. Lukas, Jan: *Moscow*, Spring Books, London 1963.

18/ Birgus, Vladimír: Amerika a Rusko Carla De Keyzera: Fotografie magazín, 2007, č. 3, s. 34–41. Viz též: <http://www.carldekeyzer.com/shop/prints/homo-sovieticus>

19/ Burkard, Hans-Jürgen: *Jenseits von Kreml und Rotem Platz – Bilder aus Russland*. Schirmer / Mosel, München 1995.

20/ Šiklová, Jiřina a Kyndrová, Dana: Jiřina Šiklová a Dana Kyndrová v rozhovoru o životě žen a mužů: Salon – Právo, 28. 8. 2003. Cit. dle: <http://www.novinky.cz/kultura/14471-jirina-siklova-a-dana-kyndrova-v-rozhovoru-o-zivote-zen-a-muzu.html>

Chronologie 1973 – 2013

1973 začíná fotografovat; cestuje do Francie

1974–79 studia francouzšiny a ruštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

1975 půlroční pobyt v Togu

1976 Václav Jírů jí organizuje první samostatnou výstavu v pražské Fotochemě; poprvé cestuje do Moskvy, několik dní tráví v Leningradě, navštíví centrum pravoslaví v Segijev Posadu (tehdy Zagorsk)

1977 v rámci zájezdu Autoturistu cestuje s matkou automobilem do SSSR po trase Lvov, Kyjev, Charkov, Rostov, Tbilisi, Jerevan, Soči a zpět (10 tis. km); při fotografování oslav Velké říjnové socialistické revoluce na Staroměstském náměstí v Praze je poprvé legitimována tajnou policií

1978 absolvuje jazykovou stáž ve Francii; za mládežníky se stává členkou redakční rady Československé fotografie; v Rize vystavuje *Togo*; Pavel Štecha ji zve k fotografování projektu *Žižkov*

1979 publikuje trojici fotografií úmrtí svého dědečka v knize *Family of Woman*, vydané v New Yorku; absolvuje několikaměsíční průvodcovský kurs Prahy

1980 začíná učit na katedře jazyků strojní fakulty ČVUT francouzštinu; fotografuje například maturity na svém bývalém gymnáziu Hellichova a v červenci celostátní Spartakiádu na pražském Strahově

1981 potřetí navštěvuje Rusko při pracovní stáži v Moskvě (leden, únor)

1982 zveřejní devět fotografií v dvousvazkové knize *Sílu nám dává strana*. Sestaviteli obrazové části jsou Daniela Mrázková a Vladimír Remeš. Dana Kyndrová uvádí, že byla V. Remešem oslovena s tím, že se připravuje publikace věnovaná historii mládežnického hnutí a název se dozvěděla až při podpisu nakladatelské smlouvy, kdy už byla publikace odevzdána k výrobě. Se svým znechucením se obrátila na V. Remeše: „Vysvětlil mi, že vůbec nechápu, že moje fotky z manifestací v závěru knihy

vlastně hodnotí celý dosavadní vývoj a ukazují, kam to režim dopracoval. Dovedla jsem si představit, jak by naopak dokázal vysvětlit svůj uvědomělý politický přístup, kdyby byl někým „nahore“ kritizován, že ty fotky v knize být neměly. Bylo to vlastně velmi šalamounské a přesně to odráželo normalizační schizofrenii...“

1982 fotografuje pouť na Hostýně

1984 sňatek s Jaromírem Zavadilem (1941), pracujícím tou dobou v biochemickém oddělení Fakultní nemocnice na Karlově náměstí v Praze. Téhož roku se narodil syn Viktor. Manželství se po dvou letech rozpadlo. Syn absolvoval Akademické gymnázium ve Štěpánské ulici v Praze, poté studoval čtyři roky politologii na FF UK a současně založil telekomunikační společnost. Posléze se rozhodl této činnosti věnovat naplno a politologii nedokončil. Je rozvedený a má syna Adama (2010)

1986 při lednovém pohřbu Jaroslava Seiferta v břevnovském klášteře ji StB donutí osvítit film, poprvé se setkává s důstojníkem StB Otakarem Svobodou, jehož jméno se dozví teprve po listopadu 1989; v červenci třítydenní pedagogický doprovod studentů strojní fakulty ČVUT na výměnný zájezd do Jaroslavli

1987 druhá dvouměsíční pedagogická stáž v Moskvě, kdy díky Daniele Mrázkové kontaktovala novináře a fotografa N. Rachmanova, který jí pomohl dostat se do různých prostředí (situaci značně usnadňovala doba perestrojky)

1989 seznamuje se s Miloněm Novotným; projekt *Listopad '89*

1990 v červenci odjela do Charkova fotografovat reportáž pro Občanský deník o vykopávání hromadných masových hrobů polských důstojníků v lesoparku Pjatichatky, kde byly též masové hroby stalinských masakrů; dokončení cyklu o revoluci; fotografuje v uprchlických táborech; začátek projektu *Odchod sovětských vojsk*

- 1991** *Odchod sovětských vojsk* (dokončení); začátek projektu *Podkarpatská Rus*: v srpnu první cesta do Užhorodu ještě v rámci SSSR: v důsledku puče v Moskvě zde zažila demonstrace proti sovětské vládě a likvidaci komunistických symbolů
- 1992** je volnou fotografií; dílna *Cheb '92*; Podkarpatská Rus
- 1993** půlroční stipendijní pobyt ve švýcarském Kantonu Bern; zahájení projektu *Žena*; dílna *Nejasná rodina*, Crook (GB)
- 1994** projekt *Žena* (pokračování v ČR); dílna Kladno – projekt *Horníci* (organizátor J. Hanke); dílna *Nejasná rodina*, Luby u Chebu
- 1995** projekt *Žena* (pokračování v ČR); dílna *Nejasná rodina* – Amiens (F)
- 1996** dílna *Nejasná rodina*, Essen; dílna Kladno – projekt *Poldi* (organizátor J. Hanke)
- 1997** dvouměsíční stipendijní pobyt v Paříži – projekt *Žena*; projekt *Nevidomí* (zahájení); cesta na Ural
- 1998** projekt *Nevidomí* (dokončení) – publikace *Per musicam aeqo*; dílna *Ašsko '98 – po deseti letech*; kniha *Nepolepšitelná víra v lepší budoucnost* (Prostor)
- 1999** projekty *Podkarpatská Rus* – Lopuchov (pokračování); *Žena* (pokračování)
- 2000** pravoslavný klášter Pjuchtica (po deseti letech návrat k tématu Rusové); vydání monografie Miloně Novotného
- 2001** jako členka správní rady AF se účastní organizace výstavy S. Salgada *Exodus* v Mánesu; uzavírá projekt *Žena*; podruhé navštěvuje klášter Pjuchtica
- 2002** kniha *Žena mezi vdechnutím a vydechnutím* (KANT); výstava *Londýn – Miloň Novotný*; likvidace škod v Pražském domě fotografie po povodních; Rusko
- 2003** stává se předsedkyní správní rady Pražského domu fotografie; výstava *Žena* v Křížové chodbě na Staroměstské radnici; navštěvuje

Rusko; vychází kniha *Odchod sovětských vojsk 1990–1991* (KANT)

2004 Rusko (Bajkal); první dílčí výstava projektu *Sovětská vojska v Československu* (Terezín)

2005 založení o.p.s. Pražský dům fotografie (předsedkyně SR)

2006 absolvovala Velikorecký křížový pochod (Rusko) a za soubor získala Grant Prahy 2006; projekt *Bez domova* (začátek)

2007 projekt *Bez domova* (dokončení); kniha *Podkarpatská Rus* (KANT); dílna Nižní Tagil – Rusko (organizovala Galerie 4, Cheb)

2008 kurátorkou výstavy a editorkou knihy *1945 Osvobození ... 1945 Okupace*; výstava *Odchod sovětských vojsk 1990–1991* v Ambitu kláštera Františkánů, řádu Menších bratří observantů, Praha

2009 kurátorkou výstavy a editorkou knihy *Jan Palach 16. – 25. 1. 1968*; titul „Osobnost české fotografie 2008“ za kurátorský projekt *1945 Osvobození ... 1968 Okupace*; kurátorkou výstavy a editorkou knihy *Algerie / Togo* (KANT)

2010 realizuje dva kurátorské projekty: komorní výstavu Tibora Hontyho na Úřadě MČ Praha 7 a retrospektivu Miloně Novotného k nedožitým 80. narozeninám na Staroměstské radnici v Praze; začíná série cest do Ruska, soustředěná k dokončení projektu *Rusové ... jejich ikony a touhy*: oblast Novorossijska, Kursk, Dálný východ (Vladivostok, Sachalin) a Kamčatka.

2011 výstava a kniha *Rituály normalizace*; kurátorkou fotografické části knihy *Abeceda reálného socialismu*

2012 intenzivní práce na projektu *Rusové – několik cest do Ruska*, především do Moskvy a v listopadu do Petrohradu; výstava *Rusové – ostravská Fiducia*

2013 pokračování projektu *Rusové* (2x Moskva, 1x Petrohrad) – ukončení v červnu, příprava reedice publikace *Londýn* Miloně Novotného

STIPENDIA

- 1977 – Koblicova nadace (Svaz českých fotografů)
- 1991 – projekt Podkarpatská Rus (Asociace fotografů ČR)
- 1993 – projekt Švýcarská žena (Kanton Bern)
- 1994 – projekt Česká žena (Asociace fotografů ČR)
- 1996 – projekt Francouzská žena (Ministerstvo zahraničních věcí Francouzské republiky)

OCENĚNÍ

- 1995 – 1999 Czech Press Photo (celkem 7 cen)
- 1998 – hlavní cena v národním kole Fujifilm Euro Press Photo Awards (reprezentovala ČR v únoru 1999 v evropském kole v Londýně)
- 2006 – Grant hlavního města Prahy za soubor fotografií z ruské pravoslavné pouti

ZASTOUPENÍ VE SBÍRKÁCH

- Bibliothèque Nationale de France, Paris
- Galerie hlavního města Prahy
- International Center of Photography, New York
- Moravská galerie v Brně
- Musée de l'Élysée, Lausanne
- Muzeum umění Olomouc
- Sbírka Svazu českých fotografů, Národní archiv, Praha
- Side Gallery, Newcastle
- Uměleckoprůmyslové museum v Praze

Bibliografie

Články

- Jaroslav Winter: Setkání s talenty – Dana, Mladá fronta, 20. 7. 1974
Svět mládí D. K., Revue fotografie, 1/1976
Václav Jířů: Nad výstavou D. K., Čs. fotografie, 6/1976
Jiří Macků: Černobílá zpráva o černé zemi, Revue fotografie, 3/1976
Vladimír Birgus: D. K., Čs. fotografie, 3/1978
Rudolf Křestian: Snímky D. K., Mladý svět, 23/1979
J. E. Marek: Atmosféra slavností na fotografiích D. K., Čs. fotografie, 4/1981
Eva Hejdrová: Fotografie D. K., Mladá fronta, 28. 5. 1983
Josef Moucha: Okolo stáže D. K., Čs. fotografie, 2/1984
Petr Balajka: Uprchlíci – Karel Cudlín, D. K., Fotografie, 5/1991
Věra Matějů: „Odcházíme, přátelství zůstává“, Fotografie, 9/1991
Josef Chuchma: Konec státu ve státě. Fotografové D. K. a K. Cudlín sledovali odchod sovětských vojsk z Československa, Mladý svět, 31/1991
Daniela Mrázková: Rusové, Fotografie, 7/1992
Josef Moucha: Rusové – jeden za druhým. Poločas fotografky D. K. v chebské galerii, Prostor, 30. 4. 1992
Mrázková, Daniela: Signum, dílna nezávislé publicistiky, Fotografie, 4/1993
Josef Moucha: D. K. o Rusínech, Ateliér, 19/1994
Dana Kyndrová: Smutná krása (Podkarpatská Rus), Mladý svět, 4/1995
Josef Chuchma: Opatrně s ruskou duší, Literární noviny, 9/1996
Aleš Kuneš: D. K. a její ruský člověk v širokém záběru, Telegraf, 15. 2. 1996
Josef Moucha: Výmluné ruské ticho na fotografiích D. K., MF Dnes, 20. 2. 1996
Věra Míšková: Nepolepšitelná víra Dany Kyndrové, Právo, 1. 1. 1998
Josef Chuchma: Fotografa Kyndrová zúročila svoji vytrvalost, MF Dnes, 6. 4. 1998
Josef Moucha: Síla permanence, Týden, 20. 4. 1998
Josef Moucha: From the Cradle to the Grave, Transitions, 7/1998
Pavel Halík: D. K.: Odchod sovětských vojsk, Architekt, 15–16/1998
Josef Moucha: A Better Future?, Imago, 6/1998
Alla Větrovcová: Tribune, July–August 1998
Josef Moucha: O vlastní vůli D. K., Xantypa, 1/1999
Josef Moucha: Předběžná repríza coby závdavek na příště?, MF Dnes, 25. 3. 1999
Josef Chuchma: Dobrý nápad fotografky Kyndrové, MF Dnes, 27. 4. 1999
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Listy 31, 4/2001
Jaroslav Boček: Umění D. K., Právo 26. 9. 2001
Karel Čech: D. K., ČSA review, České aerolinie, 3/2002
Josef Chuchma: Žena ženou přiškrcená, Respekt, 39/2002

Jiří Hůla: Fotografie D. K. oživují krátkou paměť, Lidové noviny, 9. 10. 2002

Josef Moucha: D. K.: Defenestrace, Labyrint revue, 11–12/2002

Michal Janata: Dvě podoby fotografického dokumentu, Kritická příloha Revolver Revue, 24/2002

Dana Kyndrová: Jak působí Novotného Londýn dnes, Fotografie magazín, 10/2002

Vašek Vašák: Fotografa D. K., Xantypa, 7–8/ 2003

Magdalena Váňová: Fotografa D. K. zachycuje ženy v pravdivých okamžicích, Hospodářské noviny, 21. 7. 2003

Daniel Petřina: Kyndrová ukazuje opravdovou tvář ženy, Lidové noviny, 18. 8. 2003

Alena Hůlová: Různé podoby ženy, Naše rodina, 33/2003

Lizzy Le Quesne: Waiting to exhale, The Prague Post, August 20–26/ 2003

Výstava fotografií D. K. Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, FotoVideo, 9/2003

Josef Moucha: Trnutí Dany Kyndrové, Fotografie magazín, 10/2003

Josef Moucha: The Role of Woman, Imago, 15/2003

Definitivní tečka na odchodnou, Lidové noviny, 6. 12. 2003

Petr Volf: D. K. – Fotografie z knihy Odchod sovětských vojsk, Reflex, 1/2004

Odchod sovětských vojsk, Fotografie magazín, 1/2004

Josef Chuchma: Byli tu, už nejsou, ale stopy po nich zůstaly, MF Dnes, 14. 2. 2004

Michal Janata: Rusové – fotografický otazník, Ateliér, 7/2005

Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Listy, 2/2005

Michaela Púčíková: Málem zapomenuté fotografie starého Žižkova, Radniční noviny Prahy 3, 7–8/2005

Luboš Vedral: Evropanky mezi zrozením a smrtí, MF Dnes, 7. 6. 2005, Kultura – Kraj karlovarský

Ivana Hájková: Fotografa povypráví v Chebu, MF Dnes, 26. 10. 2006, Kultura – Kraj karlovarský

Josef Moucha: Ženy fotografky Dany Kyndrové, Host, 4/2007

Anonym: Dana Kyndrová. Podkarpatská Rus, Fotografie magazín, 7/2007

Richard Pitnick: Photography in Prague, B&W, 3/2007

Josef Chuchma: Labutí píseň v černobílých tónech (Podkarpatská Rus), MF Dnes, 5. 6. 2008

Marta Švagrová: Svědectví po čtyřiceti letech, Lidové noviny, 12. 1. 2009

Josef Chuchma: Kam se to všechno podělo?, Víkend MF Dnes, 17. 1. 2009

Josef Moucha: Dávný příběh fotografek Libuše a Dany Kyndrových, Kavárna MF Dnes, 26. 3. 2009

Obě cestovaly do Afriky, obě fotily – matka s dcerou, Lidové noviny, 29. 4. 2009

Dana Kyndrová: Letenská pláň, 1990, Lidové noviny – magazín Pátek, 8. 1. 2010

Magdalena Čechlovská: Odsuny a rituály. Dva přední dokumentaristé se ohlížejí za minulým režimem, Hospodářské noviny, 13. 7. 2011

Stephan Delbos: Dana Kyndrová: The Rituals of Normalization, The Prague Post, July 27 – August 2, 2011

Jan H. Vítvar: Rituály odevzdaného stáda, Respekt, 33/2011

Pavel Kolář, Michal Pullmann: Kdo se bojí normalizační každodennosti? Víkend MF Dnes, 29. 10. 2011

Josef Chuchma: Obrázky ze života, Víkend MF Dnes, 29. 10. 2011

Ivan Klíma: Normalizace v obraze, Xantypa, červenec – srpen 2011

Valerij Nikiforov: Puť ženštiny, Žurnalist, 4/2012

Rozhovory

- Lenka Sedláková: Rusové ve fotografiích D. K. Prokletí komunismu, Telegraf, 1. 5. 1992
- Karel Ujezdský: Dana Kyndrová, Revue Fotografie, 2/1994
- Jan Oulík: „Fotografové nejsou v médiích doceněni“, Lidové noviny, 4. 4. 1998
- Josef Moucha: Podzimní setkání s D. K. Advanced. Obraz & zvuk, 6/1998
- Renata Fryšarová: Bez iluzí nelze žít, FotoVideo, 5/2001
- D. Vrkotová, Z. Filípková: Ženy nejsou mé jediné téma, Lidové noviny, 25. 7. 2003
- Jiřina Šiklová, Dana Kyndrová: Jiřina Šiklová a Dana Kyndrová v rozhovoru o životě žen a mužů, Právo, 28. 8. 2003
- Daniela Líbalová: Zrcadlo ženy, Naše rodina, č. 37/2003
- Petr Volf: Nenaléhám, Reflex, 11/2003
- Edita Pacovská: Dana Kyndrová: Děláním jen to, co mě zajímá. www.fotografovani.cz, 10. 3. 2006
- Igor Malijecký: Ruský národ potřebuje patos a ikony svaté i politické, Právo, 27. 11. 2006
- Richard Guryča: Hledám moment pokory, Fotografie magazín, 12/2006
- Garik Avanesian: Když fotím, tak musím s lidmi komunikovat, PhotoArt, 5/2007
- Edita Pacovská, Jiří Heller: Večery s fotografem, IDIF, Praha 2007
- Agáta Pilátová: Kdyby na to přišlo, bydlela bych na lodi, Týdeník rozhlas, 24/2007
- Matěj Kotalík: „Bez důvěry fotit nemůžete“ (rozhovor s Libuší a Danou Kyndrovými o Alžírsku a Togu), Souvislosti – revue pro literaturu a kulturu, 2/2009
- Markéta Ševčíková: Země žen: fikce nebo realita, Listy ODS, 6/2010
- Alena Rokosová: Vojáci a místní? Dokonalá symbióza, MF Dnes, 27. 6. 2011
- Zuzana Drtilová: „Jsme, jací jsme. I na fotografii ze spartakiády“, MF Dnes, 21. 7. 2011
- Alena Plavcová: Sleduju vás – S fotografkou Danou Kyndrovou o komunistickém kýči a vzrušujícím souboji s realitou, Lidové noviny – magazín Pátek, 5. 8. 2011
- Tomáš Hliva: Dana Kyndrová – „Evropská žena ve fotografii“, FOTO, duben 2012

Diplomové práce o autorce

- Rudinská, Libuše: Dana Kyndrová. Fotografické dílo 1973–1979. Závěrečná teoretická práce magisterského studia, Praha, FAMU, katedra fotografie 1999.
- Wágner Martin: Dana Kyndrová (1989–2010). Bakalářská práce, Opava, Istitut tvůrčí fotografie Slezské univerzity v Opavě 2010.

Pořady

Rituály normalizace – červenec 2011

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288835-z-metropole/211411058230029/video/>

Bezdomovci – leden 2011

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288835-z-metropole/211411058230007/video/>

Pavla Jazairová, 19. 11. 2011 - Vltava

<http://prehravac.rozhlas.cz/audio/2485564>

Barvy života, 23. 3. 2012

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1095889602-barvy-zivota/212562221200008/>

Televizní film

Signum (P. Jansanský, J. Kučera, D. Kyndrová, J. Ptáček, J. Vaniš), režie Josef Harvan, Praha, Česká televize 1994.

Samostatné katalogy

Daniela Mrázková: Rusové, Galerie 4, Cheb 1992.

Podkarpatská Rus, Dům umění města Brna 1994.

Rusíni na Podkarpatskej Rusi, Múzeum moderného umenia rodiny Warholovcov, Medzilaborce 1995.

Estonská Svatá hora, Společnost pro duchovní hudbu, Praha 2001.

Josef Moucha: Dana Kyndrová / Rusové, Fotografická galerie Fiducia, Moravská Ostrava 2012.

Katalogy společných výstav

The Family of Woman, Ridge Press, New York 1978.

Antonín Dufek: V čase, Galerie 4, Cheb 1986.

SSSR v tvorbě našich fotografů, Dům umění města Brna, Brno 1987.

Daniela Mrázková: 150 let fotografie, Videopress, Praha 1989.

Petr Klimpl: Česká amatérská fotografie 1945 – 1989, Ústav pro kulturně výchovnou činnost, Praha 1989.

Pavel Scheufler, Kateřina Klaricová, Josef Moucha: Proměny české dokumentární fotografie, Galerie 4, Cheb 1989.

Dílna '92, Galerie 4, Cheb 1992

Colin Westerbeck: What's new: Prague?, The Art Institute of Chicago 1992

Tomáš Pěkný: Cimetière juifs de Bohême, Moravien et Silésie, Musée d'Art et d'Histoire du Judaïsme, Paris 1992

Tomáš Pěkný: Jüdische Friedhöfe in Böhmen und Mähren, Adalbert Stifter Verein, München 1994

Česká fotografie 1989 – 1994, Asociace fotografů, Praha 1994

Horníci, Okresní muzeum, Kladno 1994

Rodina (mezinárodní dílna dokumentární fotografie Nejasná rodina), Galerie 4, Cheb 1994
Czech Press Photo, Fotografie magazín, Praha 1995, 1996, 1997, 1998, 1999
Na rozhraní (Grenzbereiche), Ada Ibert Stifter Verein e. V. , München 1996
Film a náboženství, Letní filmová škola, Uherské Hradiště 1997
Portrét, Asociace fotografů, Praha 1998
Antonín Dufek, Ingerle: My 1948 – 1989. Fotografie ze sbírek Moravské galerie. Brno 1999
13e Rencontres Photographiques, Galerie le Lieu, Lorient (F) 1999
Ten Years after (1989 – 1999), Transitions, Praha 1999
1989 očima fotografů. Czech Photo, Praha 1999
Alena Dvořáková a Viktor Fišer: Propojení obrazem. Česká humanitární fotografie / Image Link. Czech humanitarian Photography. Praha 2001
II Международный фестиваль фотографии, Нижний Новгород 2002
Česká a slovenská fotografie 80. – 90. let, Muzeum umění Olomouc 2002
People in the Eastern Border Country, Biennale of Photographic Art, Imatra 2003
Individuality v dokumentu Asociace fotografů, Asociace fotografů, Praha 2003
Czech Press Photo. Fotografie desetiletí, Czech Photo, Praha 2004
Vladimír Birgus, Jan Mlčoch: Česká fotografie 20. století (průvodce), UPM a KANT, Praha 2005
Josef Moucha, Helena Musilová: Fotogenie identity. Paměť české fotografie. Pražský dům fotografie a KANT, Praha 2006
Afrika očima českých fotografů, České centrum, Praha 2007
Žena, Blatenský fotofestival – 3. ročník, Písek 2008
Vladimír Birgus, Jan Mlčoch: Tschechische Fotografie des 20. Jahrhunderts, Kunst und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn 2009. GmbH und KANT Publishing Prag
Vladimír Birgus, Tomáš Pospěch: Tenkrát na Východě. Češi očima fotografů 1948–1989. KANT, Praha 2009
Czech Press Photo – 15 let, Czech Photo, o.p.s., Praha 2009.
Vladimír Birgus, Jan Mlčoch: Česká fotografie 20. století. KANT, Praha 2010.
Vladimír Birgus, Jan Mlčoch: Czech Photography of the 20th Century

Almanachy, knihy, sborníky

Daniela Mrázková, Vladimír Remeš: Cesty československé fotografie, MF, Praha 1988.
Encyklopedie českých a slovenských fotografů, ASCO, Praha 1993.
Nová encyklopedie českého výtvarného umění, Academia, Praha 1995 .
Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti, Agentura Kdo je kdo, Praha 2002.
Michèle a Michel Auer: Photographers Encyklopaedia international (CD ROM), Editions Ides et Calendes, Neuchâtel 1997.

Samostatné výstavy

- 1976 Togo, Fotochema, Praha (18. 2. – 7. 3.)
- 1977 Togo, Regionální muzeum, Kolín (září – říjen)
- 1978 Togo, Věstures muzeja, Riga, Lotyšsko
Galerie pod podloubím, Olomouc (březen)
Komorná galéria fotografie, kino Úsvit, Žilina (červen)
- 1983 N klub, Most
První máj, Galerie na terase, Ústí nad Labem
- 1984 Manifestujeme, Galéria F, Banská Bystrica
- 1991 Uprchlíci (s Karlem Cudlínem), FOMA, Praha (14. – 31. 3.)
Odchod sovětských vojsk(s Karlem Cudlínem), Československý spisovatel, Praha (4. 7. – 13. 8.)
Odchod sovětských vojsk(s Karlem Cudlínem), Fotofest, Žďár nad Sázavou
Odchod sovětských vojsk(s Karlem Cudlínem), Galerie Maecenas, Plzeň
Odchod sovětských vojsk(s Karlem Cudlínem), Kulturní dům Citadela, Litvínov
Dny české kultury, Poznaň, Polsko
- 1992 Poutní místa, Malá galerie spořitelny, Kladno (leden)
Rusové, Galerie 4, Cheb (7. 4. – 2. 5.)
- 1993 Manifestovali jsme, Galerie Lucina, Tábor (leden)
Les Russes, Galerie Le Lieu, Orient, Francie (16. 3. – 10. 4.)
Togo, Evangelisches Zentrum, Freiburg, Německo
The Russians, Side Gallery, Newcastle, Velká Británie (září – říjen)
Odchod sovětských vojsk, Malá galerie spořitelny, Kladno (srpen)
Odchod sovětských vojsk z Československa + Rusové (doma), klub Pohoda,
Kralupy nad Vltavou (7. 9. – 11. 10.)
- 1994 Švýcarská žena, Galerie K, Praha (24. 1. – 4.2.)
Abzug der sowjetischen Truppen aus der tschechischen Republik
(s Jaroslavem Kučerou – Sudety) Schwarzes Kloster, Freiburg, Německo (9. 4. – 22. 5.)
The Russians, Maison de la culture Plateau-Mont-Royal, Montreal, Kanada
Podkarpatská Rus, Dům umění, Brno (8. 9. – 16. 10.)
Poutní místa, Galerie K, České Budějovice (28. 3. – 22. 4.)

- 1995 Podkarpatská Rus, Maďarské kulturní středisko, Praha (11.1. – 10.2.)
 Rusíni na Podkarpatskej Rusi, Múzeum moderného umenia rodiny Warholovcov,
 Medzilaborce, Slovensko (10.5. – 10.6.)
 Lieux de pèlerinage en Bohême et Moravie (Poutní místa),
 Semaine de la culture tchèque, Saint-Dié-des-Voges, Francie
 Photoforum Pasquart, Biel-Bienne, Švýcarsko (1. 4. – 7. 5.)
 Sub-Carpathian Russia, Torre medioevale, Moggio Udinese, Itálie (29. 7. – 31. 8.)
 Tschechische Frauen, Galerie A, Stuttgart (5. 5. – 17. 6.)
- 1996 Rusové 1976–1991, Pražský dům fotografie, Praha (1.2. – 26.2.);
 Výstavní síň FOMA Bohemia, Hradec Králové (březen)
- 1997 Poutní místa, Letní filmová škola (téma: Film a náboženství), Uherské Hradiště
- 1998 NO NAME Gallery (s keramikem Jiřím Pošvou), Basel, Švýcarsko (15. 1. – 15. 2.)
 Podkarpatská Rus, Galerie Lucina, Tábor
 Česká realita 70. – 90. let, Mánes (1. patro), Praha
 Bohemian Gallery, New York
 Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie 4, Cheb (9. 10. – 31. 10.)
- 1999 Fotogalerie Objektief, Enschede, Nizozemí
 Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie Žlutá ponorka, Znojmo
 Podkarpatská Rus, Odchod sovětských vojsk, Fotografijos muziejus, Šiauliai, Litva (23. 9. – 24.
 10.)
 Novembre 1989, České centrum, Paříž
 An Inveterate Faith in a Better Future, Velvyslanectví České republiky, Washington
 Listopad '89, České centrum, Budapešť
 Faith in a Better Future (Czechs through the 80s and 90s), České centrum, Londýn
 Novembre 1989, České centrum, Stockholm
 Femme, Galerie de Faouëdic, 13e Rencontres Photographiques, Orient, Francie (4. 11. – 12. 12.)
- 2000 Jaro v Lopuchovu (Podkarpatská Rus), Maďarské kulturní středisko, Praha (11.1. – 10.2.)
- 2001 Česká realita 70. – 90. let, Galerie Opera, Ostrava (18. 1. – 27. 2.)
 Жінка, Будинок Художників (Dům umělců), Kyjev
 Estonská Svatá hora, Pravoslavný katedrál ní chrám sv. Cyrila a Metoděje, Praha (17.9. – 15.10.)
 Россия глазами чешских фотографов (s Jindřichem Štreitem a Martinem Wágnerem),
 České centrum, Moskva

- 2002 Чешская реальность, Россия глазами чешских фотографов,
Зрение – II. mezinárodní festival fotografie, Nižní Novgorod, Rusko (11. – 31. 1.)
Ženy (s keramikem Jiřím Pošvou), České centrum, Budapešť (23. 5. – 17. 6.)
- 2003 Всё о женщине, Всероссийская государственная библиотека
иностранный литературы, Moskva (6. 3. – 20. 3.)
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Křížová chodba a Rytířský sál
Staroměstské radnice, Praha (17. 7. – 7. 9.)
Lesbian-Gay Pride Paříž 1996-1997, IV. Český gay a lesbický filmový festival
Mezipatra 2003, kino Art, Brno (10. – 25. 11.)
- 2004 Žena, Fotofestival 2004 – Žena za kamerou, radnice, Moravská Třebová (5. 6. – 30. 7.)
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Dům umění, Opava (9. 9. – 17. 10.)
Listopad '89 (s L. Bielíkem – August 1968), Slovenský inštitút, Budapešť, 2004 (prosinec)
- 2005 Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Krajská knihovna, Pardubice (12. 1. – 17. 2.)
Rusové, Malá galerie ČS, Kladno (2. 3. – 5. 4.)
Sonda Žižkov 78, Poštovní fotominigalerie, Zelenky-Hajského, Praha 3, Žižkov (červen)
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím, Galerie 4, Cheb (3. 6. – 25. 6.)
Žena mezi vdechnutím a vydechnutím a další fotografie z let 1970–2005,
Muzeum Boskovicka, Festival Boskovice 2005 (14. 7. – 31. 7)
- 2006 Vrouw tussen in – en uitademing (Žena), ICO galerie, Assen, Nizozemí (17. 2. – 9. 4.)
- 2007 Lidé a země pod Karpaty, Knihovna Liberec (4. 4. – 28. 4.)
Podkarpatská Rus, Maďarské kulturní středisko, Praha (2. 5. – 1. 6.)
Žena, FotoGaléria NOVA, Košice (2. – 31.10.)
Bez domova, Komorní galerie Domu Josefa Sudka, Praha (20.11. – 31.1.)
Podkarpatská Rus, kino Hvězda, Uherské Hradiště 13. – 27.11.
(v rámci 53. čtenářské konference SPŠ Uherské Hradiště)
- 2008 Jak se žije bez domova, Galerie O.H.Hajeka, Prachatice, (6.6. – 31.7.)
Okupace, Normalizace, Odchod (s matkou Libuší Kyndrovou),
České centrum, Sofie (30.6. – 12.9.)
Žena, Rejtův palác, Blatná (27.9 – 5.10) (v rámci 3. očníku Blatenského fotofestivalu)
Podkarpatská Rus, Výstavní síň odd. kultury, Bardějov (8. – 30.7.)
Podkarpatská Rus, Dom kultury, Humenné (6. – 22.8.)

- Podkarpatská Rus, Slovenské národní Muzeum, Prešov (7.10. – 30.11.)
 Podkarpatská Rus, Východoslovenská galerie, Košice (18.12. – 30.1.)
 Odchod sovětských vojsk 1990 – 1991, Ambit kláštera Františkánů,
 řádu Menších bratří observantů, Praha (7.8. – 7.9.)
- 2009 *Algerie / Togo* (s Libuší Kyndrovou), Francouzský institut, Praha (20. 3. – 8. 5.)
 November 1989, Centrum Bavaria Bohemia, Schönsee (14. 5. – 30. 6.)
 November 1989, Deutsch–Tschechischen Begegnungszentrum, Konstanz (5. 7. – 28. 10.)
 Samtene Revolution 1989 in der Tschechoslowakei, České centrum, Berlín (6. 11. – 18. 12.)
- 2010 *Mujeres, entre la inspiración y la expiración*, Delegación del principado de Asturias en Madrid
 (11. – 26. 3.)
Kobieta – między wdechem a wydechem, Muzeum Nadwiślańskie, Kazimierz Dolny
 (18. 4. – 30. 5.)
Kobieta – między wdechem a wydechem, Muzeum Archeologiczne, Warszawa (9. – 29. 6.)
 Odchod sovětských vojsk 1990–1991, Mlýnská kavárna, Kampa, Praha (7. 6. – 4. 7.)
- 2011 *Sbohem, armádo! aneb 20 let od odchodu sovětských vojsk z Milovic*, Kulturní dům Mladá
 (25. 6. – 3. 7.)
Rituály normalizace / Československo 70. – 80. let, Křížová chodba
 a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha (5. 7. – 14. 8.)
Woman, IFSAK, Istanbul (22. 11. – 16. 12.)
Algerie / Togo (s Libuší Kyndrovou), Galerie 4, Cheb (10. 12. – 7. 1. 2012)
- 2012 *Путь женщины*, Фотоцентр Союза журналистов, Москва (7. – 25. 3.)
D. K. / Rusové, Fotografická galerie Fiducia, Moravská Ostrava (26. 4. – 23. 5.)
Rituály normalizace / Československo 70. – 80. let, Photogether gallery, Zlín (4. – 31. 5.)
Россия, Český dům, Moskva (20. 9. – 24. 10.)
Путь женщины, НГБК, Нижний Новгород (2. – 31. 10.)
(Ne)černobílý svět – fotografie z Podkarpatské Rusi, Galerie Portheimka, Praha (4. – 28. 9.)
- 2013 *Sovyet Birlikleri'nin Çekoslovakya'dan Ayrılı i 1990 – 1991*, IFSAK, Istanbul (16. 4. – 10. 5.)

Výstavy skupiny Signum

(Pavel Jasanský, Jaroslav Kučera, Dana Kyndrová, Josef Ptáček, Jan Vaniš)

1993 Galerie FNAC, Strasbourg

1994 Dům umění, České Budějovice

ŽIDOVSKÉ HŘBITOVY V ČECHÁCH A NA MORAVĚ

1992 Musée d'Art et d'Histoire du Judaïsme, Paris

Staronová galerie, Praha

Galerie 4, Cheb

1993 Galerie Marienbad, Freiburg (D)

Galerie Centrum, Plzeň

Centrum nezávislé žurnalistiky, Praha

1994 Fotodiffusione, Torino (I)

Alfred-Kubin-Galerie, Minichov (D)

Museum Ostdeutsche Galerie, Regensburg (D)

Univerzitní knihovna, Jeruzalém

1995 Klubhaus Pentacon, Drážďany

1996 Schloss, Netzschkau (D)

2001 České centrum, Berlín; Drážďany; Stockholm

Muzeum Boskovicka, Boskovice

2002 Muzeum Prostějovska, Prostějov

Skupinové výstavy

- 1974 Ženy s kamerou II., Křížová chodba Staroměstské radnice, Praha (listopad)
3. Národní výstava amatérské fotografie, Olomouc
8. Festival fotografie a filmu pionýrů a mládeže, Národní technické muzeum, Praha
Juniorfoto 74, Teplice
- 1975 Studentfoto, Univerzita Palackého, Olomouc
- 1976 4. Národní výstava amatérské fotografie, Olomouc
Fotografia Academica, Pardubice
Juniorfoto 76, Teplice
7e Festival photographique, Arles
- 1977 Ženy s kamerou III., Křížová chodba Staroměstské radnice, Praha (září)
Očima mládí '77, Moravská Třebová
Srdcem a objektivem, Křížová chodba Staroměstské radnice, Praha
- 1978 Family of Woman, New York
- 1980 Juniorfoto 80, Teplice
- 1983 Femina, feminae, femininum, Fotochema, Hradec Králové
- 1985 Fotografie ze současného života SSSR, Výstavní síň Aurora, Praha
- 1986 V čase, Galerie 4, Cheb
- 1987 Aktuální fotografie II – Okamžik, Moravská galerie, Brno; Galerie 4, Cheb
SSSR v tvorbě našich fotografií, Dům umění města Brna, Brno
Sedmdesát vítězných let 1917–1987, Výstavní síň Aurora, Praha
- 1989 Proměny české dokumentární fotografie 1939 –1989, Galerie 4, Cheb;
Chodovská tvrz, Praha
Československá fotografie 1945–1989, Valdštejnská jízdárna, Praha
Cesty československé fotografie, Dům u Kamenného zvonu, Praha
Česká amatérská fotografie 1945–1989, Bruselský pavilón, Praha
Československý listopad, FOMA, Praha
Česká symbolika, ÚLUV, Praha

- 1992 What's new: Prague? Contemporary Photography from Czechoslovakia,
The Art Institute of Chicago, Chicago
- 1994 Česká dokumentární fotografie: 1989–1993 (K. Cudlín, L. Kotek, D. K., P. Štecha),
Galerie Vartai, Vilnius; Galerie Fujifilm, Kaunas; Marijampole
- 1995 Czech Press Photo, Galerie Ambit, Praha
- 1996 Czech Press Photo, Galerie Ambit, Praha
- 1996 Czech Press Photo, Galerie Ambit, Praha
- 1997 Czech Press Photo, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice,
Praha Skryté poklady, Liturgický rok, Dům umění, Brno (18. 11. – 4. 1.)
- 1998 Czech Press Photo, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha
- 1999 Czech Press Photo, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha
Deset let poté, Tereziánské křídlo Starého královského paláce, Praha; Budapešť
My 1948–89 (fotografie ze sbírky MG v Brně), Pražákův palác, Brno (24. 6. – 12. 9.)
1989 očima fotografů, Sál architektů, Staroměstská radnice, Praha (1. 7. – 31. 8.)
- 2000 Společnost před objektivem. Fotografie z let 1918–1989 (ze sbírky MG v Brně),
Obecní dům, Praha (10. 5. – 10. 9.) Propojení obrazem – Česká humanitární fotografie
1990 – 2000, Senát ČR, Praha (říjen)
- 2001 Propojení obrazem – Česká humanitární fotografie 1990 – 2000, Nejvyšší purkrabství
Pražského hradu, Praha (2. 4. – 30. 6.); Národní univerzita T.G. Ševčenka, Kyjev (prosinec)
Ozvěny baroka – Poutě a poutníci na přelomu tisíciletí (s J. Hokúvem a J. Vyšínem),
Okresní muzeum Kladno – Galerie KD 55, Kladno (10. 10. – 10. 11.)
- 2002 Česká dokumentární fotografie, Leverkusen, Německo
Česká a slovenská fotografie 80. a 90. let, Muzeum umění Olomouc (30. 5. – 18. 8.);
Dům umění, Mesiac fotografie, Bratislava (1. 11. – 31. 11.)
Propojení obrazem – Česká humanitární fotografie 1990 – 2000, Galerie 4, Cheb (25. 1. – 25. 2.)
České centrum, Moskva (září); Místodržitelský palác, Brno (26. 11. – 9. 2. 2003.)
Czech Documentary Photography, Leica Gallery, New York (15. 11. – 14. 12.)
- 2003 Individuality v dokumentu Asociace fotografů, Galerie Fronta, Praha (4. 3. – 23. 3.)
Národní muzeum fotografie (27. 3. – 30. 4.), Jindřichův Hradec
České centrum, Stockholm (listopad)
Biennale of Photographic Art 2003, Imatra, Finsko (6. 6. – 29. 8.)
Propojení obrazem – Česká humanitární fotografie 1990 – 2000, Severočeské muzeum, Liberec
(12. 8. – 14. 9.)

- 2004 Normalizace (fotografie ze sbírky SČF), Kaple sv. J. Nepomuckého, klášter Františkánů, řádu Menších bratří observantů, Praha (4. 3. – 4. 4.)
 City in a modern Czech photography, Photobienale 2004, Moskva (duben – květen)
 Individuality v dokumentu Asociace fotografů, Galerie 4, Cheb (15. 5. – 14. 6.)
 „Dámská jízda“ (+ M. Brachtlová, G. Fárová, H. Hamplová, J. Havelková, D. Hochová, M. Luskačová, M. Valušková), Státní hrad Bítov (červen – září)
 „Tři O“ – Osvobození, Okupace, Odchod – Sovětská vojska v Československu, Žižkova kasárna, Terezín (21. 8. – 20. 9.)
 Ženská síla (+A. Šimotová, J. Válková, E. Kmentová, E. Eisler, VI. Klumparová, M. Abbot, M. Bartoš, C. Le Cicle), galerie Bayer & Bayer, Praha (7. 11. – 12. 2.)
 Listopad '89, Kaple sv. J. Nepomuckého, klášter Františkánů, řádu Menších bratří observantů, Praha (15. 11. – 5. 1.)
- 2005 Коли ми єдині(+ Геннадій Мінченко-Україна, Бесо Гулашвілі, Вахо Бесея-Грузія), Київський Палац дітей та юнацтва, Kyjev, Ukrajina (20. 5. – 3. 6.)
 Česká fotografie 20. století, Galerie hlavního města Prahy – Městská knihovna
- 2006 Česká fotografie (velkoplošné fotografie 19 autorů umístěné na hradbách) v rámci Krajinné výstavy bez hranic, Cheb (24. 5. – 24. 9.)
 Krajina v krásu oděná – lidé a země pod Karpaty, kulturní centrum Zahrada, Praha (1. – 31. 8.)
 Czech Press Photo 2006, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha (17. 11. – 30. 1.)
- 2007 Afrika očima českých fotografů, České centrum, Praha (10. 5 – 8. 6.)
 HUTNÍCI, Fotografická dílna 1995 – 1996) – Hanke, Hladík, Lhoták, Kyndrová, Rečo, Rošický, Vyšín, Malá galerie České spořitelny, Kladno (5. 9. – 2.10.)
 Fotografie 70. let v ČSR, Galerie u Bílého jednorožce, Klatovy (2.9. – 28.10.)
- 2008 Fotogenie identity – Paměť české fotografie, Dům pánů z Kunštátu, Brno (15.1. – 17. 2.)
 Fotogenie identity – Paměť české fotografie, Národní muzeum fotografie, Jindřichův Hradec (19.7. – 5.10.)
 Cheb – Nižní Tagil, „Město, vesnice, krajina, lidé“ (výsledky česko-ruského fotografického workshopu 2006–2007), Galerie 4, Cheb (5. – 31.12.)
- 2009 Czech it, Space, Pittsburgh – USA (3. 4. – 31. 5.)
 Fotogenie identity – Paměť české fotografie, Galerie Františka Drtikola, Příbram (14. 3. – 30. 4.)
 Tschechische Fotografie des 20. Jahrhunderts, Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland, Bonn (13. 3. – 26. 7.)
 Tenkrát na Východě – Češi očima fotografů 1948–1989, Dům U Kamenného zvonu, Praha (28. 10. – 3. 1.)
- 2010 The Best of Czech Press Photo, Křížová chodba a Rytířský sál Staroměstské radnice, Praha (4. 3. – 30. 4.)
- 2011 Pomáháme pomáhat, Galerie Deset, Praha ve spolupráci s Nadačním fondem Mathilda (červen)

Jmenný rejstřík

A

Aulehla Gustav 22, 86

B

Bárta Jaroslav 31

Bartůšek Jan 86, 91

Beneš Jaroslav 34

Bém Pavel 77

Bielik Ladislav 84, 86

Birgus Vladimír 5, 22, 28, 37, 60, 63, 99

Bistrov Vladimír 87

Boček Jaroslav 18, 75

Borský Tibor 87, 91

Bufka Milan 16

Breier Pavol 87

Bukard Hans-Jürgen 113

Bush George H. W. 37, 63

C

Calda Pavel 27

Cartier-Bresson Henri 111

Csémy Ladislav 103

Cudlín Karel 11, 22, 42, 43, 47, 64, 68, 104, 105, 119

Č

Čejka Jaromír 86, 107

D

Dezort Jovan 86, 91

Dias Pavel 65, 91, 100

Diensbier Jiří 35

Dobrovolský Bohumil 69, 86, 91

Dostál Pavel 15

Dufek Antonín 19

Dukát Vojta 42

Dvořáková Alena 66

E

Egert Jiří 86

Ehm Josef 27

Einhorn Erich 112

F

Fafek Emil 85, 91, 100

Fárová Anna 24, 25, 26, 30, 31

Fidler Jiří 88

Fišer Viktor 66

Funke Jaromír 72

G

Gil Ivo 31, 91

Goldinová Nan 107

Gottwald Klement 63

Grünzweig Bedřich 26
Grygar Jiří 101

H

Hajek Otto Herbert 78
Hajský Libor 86
Halík Pavel 67
Halík Tomáš 101
Hamplová Hana 86
Hanke Jiří 33, 38, 107
Hněvkovský Přemysl 91
Hník Josef 86, 91
Hodek Eva 15
Hoffmann Ivan 95
Hochová Dagmar 86, 91
Holan Vladimír 88
Hejdová Eva 28
Honty Tibor 9, 85, 95
Hradecký Ilja 78
Hucek Miroslav 31, 32, 86, 90, 91, 100

Ch

Chalděj Jevgenij 56
Chochola Václav 85
Chocholáč Jiří 86, 91
Chuchma Josef 62, 92

I

Illek Zbyněk 33, 40

J

Janata Michael 38
Jaroš Milan 105
Jazairová Pavla 102
Jirásek Václav 109
Jírů Jiří 11
Jírů Václav 11, 27, 28, 30
Jirkal Karel

K

Kalivoda Karel 86, 91
Karásek Oldřich 11
Karlás Otakar 88, 92
Keyzer Carl De 112, 113
Khol Miroslav 86, 91
Klein William 112
Klíma Ivan 61, 62
Klimpl Petr 28
Kirschner Zdeněk 98 99
Kocek Bedřich 86
Kocáb Michael 68
Kolář Viktor 22, 37, 56, 104, 119
Kotek Luboš 22, 46
Koudelka Josef 37, 84, 104, 105, 107, 108, 119
Kratochvíl Antonín 11, 104, 107

Kryl Karel 88
Kučera Jaroslav 22, 28, 68, 91, 100, 105
Kučera Jaroslav st. 91
Kuzněcovová Laila 56
Kyndrová Libuše 14, 18, 19, 86, 100
Kyndr Antonín 19
Kyndr Viktor 34

L

Lammer Vladimír 86, 91
Lhoták Zdeněk 16
Loos Ivo 22
Ludwig Karel 85
Lukas Jan 112
Luskačová Markéta 37, 47, 86, 91

M

Macků Jiří 60, 94
Malý Jan 31
Malý Václav 101
Marek Jakub 103
Martinovský Miroslav 86, 91, 100
Matějů Martin 31, 32
Moucha Josef 22, 70, 76, 81, 99
Mrázková Daniela 81, 99, 100

N

Nachtwey James 107
Němec David 46
Němec Ondřej 46
Novotný Miloň 9, 17, 18, 21, 31, 86, 91, 96, 97, 98, 99, 100
Novotná Alena 97, 98
Nový Antonín 86
Nýdrle Petr 20, 24

P

Palach Jan 5, 9, 34, 89, 91, 92, 119
Parr Martin 107
Pafko Pavel 101
Pecka Jindřich 68
Pikous Jan 91
Pilátová Agáta 72
Písařík Vojtěch 100
Plicka Karel 72
Podestát Václav 5
Pohribný Jan 16
Pokorný Josef 28
Pospíšil Michael 20, 24
Potapovič Potap 48
Průša Jiří 103
Putin Vladimír V. 114

R

Raiser Andrej 11
Reich Jan 91
Remeš Vladimír 100
Richter Milan 16
Rudinská Libuše 17

S

Saldago Sebastiao 107
Seifert Jaroslav 46
Sjomin Vladimír 56
Skála Jaroslav 86
Slabý Z. K. 60, 94
Sozanský Jiří 92
Stehli Iren 31, 33, 115
Stivín Jiří 86
Sudek Josef 27, 51
Suk Jiří 92
Svěcený Jaroslav 101
Svoboda Otakar 46, 47
Sýkorová Daniela 86, 91

Š

Šibík Jan 105
Šiklová Jiřina 101
Šimánek Dušan 31
Škácha Oldřich 86
Šimon Jaroslav 12
Šmok Ján 24, 25
Šourková Alena 19, 87,
Štecha Pavel 31, 32, 37, 86, 91, 105
Štreit Jindřich 11, 22, 38, 47, 81, 104, 105, 119

T

Tomášek František 46
Toužimský Václav 86

V

Vaculík Ludvík 70, 101
Vácha Pavel 86, 91
Vágnerová Marie 103
Všetečka Jiří 86, 91

W

Wágner Martin 81, 87, 91, 94, 95, 99

Z

Zajíc Jan 90
Zajíc Miroslav 50, 86, 91, 100
Zoubek Olbram 92